

**T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÇEVRE BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**BAFA GÖLÜ TABİAT PARKI VE ÇEVRESİNİN
EKOTURİZM POTANSİYELİNİN
BELİRLENMESİ VE ÇEVRE SORUNLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

VELİ EKİM

MAYIS, 2017

MUĞLA

**T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÇEVRE BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**BAFA GÖLÜ TABİAT PARKI VE ÇEVRESİNİN
EKOTURİZM POTANSİYELİNİN
BELİRLENMESİ VE ÇEVRE SORUNLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

VELİ EKİM

MAYIS, 2017

MUĞLA

MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ

Fen Bilimleri Enstitüsü

TEZ ONAYI

Veli EKİM tarafından hazırlanan **Bafa Gölü Tabiat Parkı ve Çevresinin Ekoturizm Potansiyelinin Belirlenmesi ve Çevre Sorunları** başlıklı tezinin, 15./05/2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Çevre Bilimleri Anabilim Dalı'nda yüksek lisans derecesi için gerekli şartları sağladığı oy birliği/oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

TEZ SINAV JÜRİSİ

Prof. Dr. Muammer Tuna (**Jüri Başkanı**)
Sosyoloji Anabilim Dalı,
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla

İmza:

Prof. Dr. Bayram Coşkun (**Üye**)
Kamu Yönetimi Anabilim Dalı,
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla

İmza:

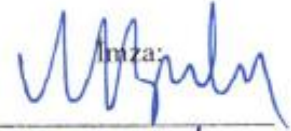
Prof. Dr. Aytül Kasapoğlu (**Üye**)
Sosyoloji Anabilim Dalı,
Ankara Üniversitesi, Ankara

İmza:

ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI ONAYI

Prof. Dr. Ahmet Balcı
Çevre Bilimleri Anabilim Dalı Başkanı,
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla

İmza:

Prof. Dr. Muammer Tuna
Danışman, Çevre Bilimleri Anabilim Dalı
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla

İmza:

Tez çalışmalarım sırasında elde ettiğim ve sunduğum tüm sonuç, doküman, bilgi ve belgelerin tarafımdan bizzat ve bu tez çalışması kapsamında elde edildiğini; akademik ve bilimsel etik kurallarına uygun olduğunu beyan ederim. Ayrıca, akademik ve bilimsel etik kuralları gereği bu tez çalışması sırasında elde edilmemiş başkalarına ait tüm orijinal bilgi ve sonuçlara atıf yapıldığını da beyan ederim.

Veli Ekim

15/05/2017

ÖZET

BAFA GÖLÜ TABİAT PARKI VE ÇEVRESİNİN EKOTURİZM POTANSİYELİ VE ÇEVRE SORUNLARI

Veli Ekim

Yüksek Lisans Tezi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Çevre Bilimleri Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Muammer Tuna

Mayıs 2017, 137 sayfa

Ekonomik olarak gelişmiş ülkelerde ortaya çıkan turizm, yıllar içerisinde neredeyse tüm kitlelere ve coğrafyalara yayılmıştır. Dünya üzerindeki alanların bilinirliğinin artması, ulaşım imkanlarının kolaylaşması ve arzın yaratılması ile küçük ölçekte başlayan turizmin evrilerek kitle turizmi halini alması ise kısa zamanda gerçekleşmiştir. Sınırlı bir alanda yoğun olarak gerçekleştirilen kitle turizminin yıkıcılığına alternatif olarak ise XX. yüzyılın son çeyreğinde doğaya ve insana saygılı ekolojik turizm faaliyetleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Turizm faaliyetleri içerisinde doğa ve kültürel değerlerin korunması ve sürdürülebilir şekilde sonraki kuşaklara aktarılması ekoturizmin ana ilkesini oluşturmaktadır.

Araştırmanın merkezi olan Bafa Gölü Tabiat Parkı ve çevresi doğal, kültürel ve tarihsel olarak eşsiz nitelikte bir alandır. Göl, 2000 yıl önce Ege Denizinin bir körfezi iken Büyük Menderes Nehri'nin getirdiği alüvyonlarla bugünkü halini almıştır. Büyük Menderes Nehri ile entegre sulak alan olan Bafa Gölü, zengin flora ve faunaya sahiptir. Göl ve gölün kıyı bandı tabiat parkı statüsüyle koruma altındadır. Fakat yakın zamanda ağırlıklı olarak Büyük Menderes Nehri'nden kaynaklı kirlilik ile göldeki yaşam tehlike altındadır.

Bafa Gölü kıyısından yükselen Beşparmak Dağları antik dönem adıyla Latmos, üzerinde bulunan canlı yaşamı ile zengin bir alan olduğu kadar 8000 yıllık tarihi eserleriyle doğal ve kültürel miras alanıdır. Dağın içerisinde yer alan, ifade biçimi bakımında dünyada benzeri olmayan kaya resimleri ve zamanında Hristiyan keşişlerin yaşadığı birçok manastırın bulunduğu alanlar arkeolojik sit kapsamında korunmaktadır. Beşparmak Dağları, ilginç kaya oluşumları ile jeopark niteliğine sahip bir alandır. Fakat tüm bu özelliklerine rağmen Beşparmak Dağları'nda faaliyet gösteren maden ocakları doğal ve tarihsel alanları tehdit etmektedir.

Bu araştırma ile bölgenin ekoturizm potansiyeli ve yerel halkın ekoturizme bakışı ve beklentileri ortaya çıkarılmıştır. Bu sayede, Bafa Gölü ve çevresinin ekolojik düzenine saygı duyarak bütüncül bir anlayışla değerlendirilmesi ile bölgenin korunarak kullanımına katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Ekoturizm, evre Sorunu, Koruma, Kirlilik, Bafa Gölü*

ABSTRACT

THE POTENTIAL OF ECOTURISM AND ENVIRONMENTAL PROBLEMS OF LAKE BAFA NATURE PARK AND THE SURROUNDING AREA

Veli Ekim

M.A. Thesis

Graduate School of Natural and Applied Sciences

Department of Ecological Sciences

Supervisor: Prof. Dr. Muammer Tuna

May 2017, 137 pages

Tourism is emerged in economically developed countries and spread over almost all geographies over the years. In a short period of time, tourism which is started as a small scale tourism has evolved to mass tourism with the increase of the awareness of areas around the world, the ease of transportation and the improve in the preferment of tourists. In the last quarter of XX. century, ecological tourism activities emerged which is respectful to nature and human as an alternative to mass tourism. The main principle of ecotourism is to protect the naturel and cultural values and transfer them to the next generations as a philosophy of sustainability.

Lake Bafa Nature Park and the surrounding area which is the center of the research is a unique area with its cultural, natural and historical values. 2000 years ago, Lake Bafa was a gulf of Aegeans Sea whereas it became a lake with the alluvion of Büyük Menderes River. Lake Bafa is a wetland with its' rich flora and fauna which is integrated with Büyük Menderes and it is a protected area with natural park status. However, recently life is in danger in Lake Bafa with the pollution which is mainly sourced from Büyük Menderes River.

Lake Bafa is also a natural and cultural heritage area with 8000 year old historical artifacts. The rock paintings and the area that Christian monks lived are protected as an archaeological site. However, despite all these features the area is threatened with the mines.

This research aims to reveal the potential of ecotourism and the attitudes and expectations of local people about ecotourism. In this way, Lake Bafa and the

surrounding area can be evaluate with the holistic approach that is respectful to its' ecological scheme.

Keywords: *Ecotourism, Environmental Problems, Protection, Contamination, Lake Bafa*

ÖNSÖZ

Çalışmalarını paylaşan Doç.Dr. Hüseyin Şaşı, Yrd.Doç.Dr. Murat Yabanlı, Uzman Dr. Şahin Gümüş, Öğr.Gör. Yasin İlemin, Dr. Okan Ürker, Dr. Ing. Albert Distelrath ve Süreyya İsfendiyaroğlu'na teşekkür ederim. Akademik birikiminden faydalandığım ve bana farklı bakış açısı kazandıran danışmanım Prof. Dr. Muammer Tuna'ya destekleri ve sabrından dolayı minnettarım. Çalışma sırasında desteğini ve yardımını esirgemeyen ve her zaman yanımda olan Bahar Öksüz'e minnettarım.

Bu tez çalışması, 15/023 numaralı Bilimsel Araştırma Projesiyle desteklenmiştir. Ayrıca, tezin araştırma kısmı, Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA) tarafından desteklenen TR32-14/DFD/0043 numaralı "Bafa Gölü ve Çevresinde Toplum Destekli Ekoturizm Faaliyetlerinin Belirlenmesi" projesi kapsamında gerçekleştirilmiştir.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	x
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xii
1.GİRİŞ.....	1
2. SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM.....	4
2.1. Turizm Kavramı.....	4
2.2. Uluslararası Turizmin Gelişimi ve Alternatif Turizm Çeşitlerinin Ortaya Çıkışı.....	7
2.3. Sürdürülebilir Kalkınma ve Sürdürülebilir Turizm.....	10
2.3.1. Sürdürülebilir kalkınma.....	10
2.3.2. Sürdürülebilir turizm.....	14
2.3.3. Sürdürülebilir turizmin ilkeleri.....	17
3.EKOTURİZM.....	18
3.1.Ekoturizm Kavramı.....	18
3.2.Ekoturizmin Amacı.....	22
3.3. Ekoturizm Alanının Özellikleri.....	25
3.4. Ekoturizm Aktiviteleri.....	26
3.5. Ekoturizme Yerel Halkın Katılımı.....	30
3.6.DünyadaEkoturizm.....	34
3.7. Türkiye’de Ekoturizm ve Örnek Uygulamalar.....	336
4. ÇEVRE SORUNLARI.....	45
4.1. Çevre Kavramı.....	45
4.2. Çevre ve İnsan İlişkileri.....	47
4.3. 1980 Sonrasında Çevreye Dair Geleneksel Kuramlar.....	49
4.3.1. Postmodernizm.....	49
4.3.2. Risk toplumu.....	50

4.3.3. Yeni ekolojik paradigma.....	51
4.4. Çevre Sorunları.....	52
4.4.1. Turizmin fiziksel çevre üzerinde yarattığı etkiler.....	55
4.4.2. Ekoturizmin çevre üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri.....	58
5. BAFA GÖLÜ VE ÇEVRESİNİN EKOTURİZM POTANSİYELİ ARAŞTIRMASI.....	63
5.1. Bafa Gölü ve Çevresinin Mevcut Ekolojik Durumu.....	63
5.1.1. Bafa Gölü hakkında genel bilgi.....	63
5.1.2. Bafa Gölü ve çevresi ile Beşparmak Dağları'nın faunası.....	64
5.1.3. Bafa Gölü ve çevresi ile Beşparmak Dağları'nın florası.....	68
5.1.4. Bafa Gölü ve çevresi ile Beşparmak Dağları'nın kültürel değerleri.....	69
5.2. Araştırmanın Amacı.....	72
5.3. Araştırmanın Yöntemi.....	74
5.4. Evren ve Örneklemnin Oluşturulması.....	75
5.5. Veri Analiz Teknikleri.....	76
5.6. Araştırma Alanı.....	76
5.7. Araştırma Bulguları ve Tartışma.....	77
5.7.1. Kapıkırı Köyü demografik ve ekonomik özellikleri.....	77
5.7.2. Kapıkırı köyünde var olan turizm faaliyetlerinin değerlendirilmesi ve sorunları.....	88
5.7.3. Yöre halkının ekoturizme ilişkin eğilimleri.....	90
5.7.4. Çevre sorunlarının değerlendirilmesi.....	94
6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	101
6.1. Bölgedeki Potansiyel Ekoturizm Alanları.....	102
6.1.1. Latmos ve Herakleia antik kentleri.....	102
6.1.2. Yediler Manastırı ve diğer kutsal alanlar.....	103
6.1.3. Kaya Resimleri.....	103
6.1.4. Doğa yürüyüşü(Trekking)	103
6.1.5. Su sporları.....	103
6.1.6. Botanik turları.....	104
6.1.7. Jeopark ziyareti.....	104

6.1.8. Kaya tırmanışı.....	104
6.1.9. Eşek safari.....	104
6.1.10. Yerel ürün satışı.....	104
6.1.11. Foto safari.....	105
6.1.12. Kuş gözlemciliği.....	105
6.2. Ekoturizme İlişkin Potansiyel Sorunlar.....	107
6.3. Çözüm Önerileri.....	109
6.3.1. Bafa Gölü Sürdürülebilir Ekoturizm Modelinin ana hatları.....	110
6.4. Bafa Gölü Sürdürülebilir Ekoturizm Modelinin ana unsurları.....	111
6.5. Yönetmel boyut.....	112
6.6. Toplumsal boyut.....	113
6.7. Kapıkırı Köyü Ekoturizm Yönetim Modeli.....	115
KAYNAKLAR.....	117
EK A. ARAŞTIRMA SORU FORMU.....	130
EK B. ÖZGEÇMİŞ.....	136

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 2.1. Dünyada turizm tanımları.....	6
Çizelge 2.2. 1950-2004 yılları arasında geceleleyen turist sayısı.....	8
Çizelge 5.1. Yaş dağılımı.....	77
Çizelge 5.2. Cinsiyet dağılımı.....	78
Çizelge 5.3. Eğitim düzeyi.....	78
Çizelge 5.4. Mesleksel dağılım.....	79
Çizelge 5.5. Doğum yeri.....	80
Çizelge 5.6. Yaşadığı yer.....	80
Çizelge 5.7. Gelir düzeyi.....	80
Çizelge 5.8. Sizce en önemli ekonomik aktivite hangisidir?.....	81
Çizelge 5.9. Balıkçılık yapıyorsanız balıkçılık kooperatifine üye misiniz.....	82
Çizelge 5.10. Balıkçılık yapıyorsanız kendinize ait tekneniz var mı.....	83
Çizelge 5.11. Sahip olunan zeytin ağacı sayısı.....	84
Çizelge 5.12. Sahip olunan zeytinlik.....	85
Çizelge 5.13. Üretilen zeytinyağı miktarı.....	86
Çizelge 5.14. İnek sayısı ve üretilen süt miktarı.....	87
Çizelge 5.15. Turizm işletmesine sahip misiniz?.....	89
Çizelge 5.16. Turizm faaliyetleri ve çeşitleri hakkında bilgi sahibi olma.....	90
Çizelge 5.17. Yörenizde ekoturizmin gelişme imkanı olsa, böyle bir faaliyete katılmak ister misiniz?.....	91
Çizelge 5.18. Aşağıdaki faaliyetlerden hangisine katılmak istersiniz.....	91
Çizelge 5.19. Yaşadığınız evin bir odasını ev pansiyonculuğu için kullanma imkanınız var mı?.....	92
Çizelge 5.20. Yaşadığınız evin bir odasını ev pansiyonculuğu için kullanma imkanınız olsa kullanmak ister miydiniz?.....	92
Çizelge 5.21. Bafa gölünde kirlilik problemi yoktur.....	96
Çizelge 5.22. Bafa gölünde kirlilik sorunu ne zamandan beri görülmektedir.....	96

Çizelge 5.23. Bafa gölünde kirlilik hangi mevsimde belirgin şekilde gözlenmektedir?.....	97
Çizelge 5.24. Bafa gölünde kirlilik olduğunu düşünüyorsanız bunun muhtemel nedenleri aşağıdakilerden hangisidir?.....	97
Çizelge 5.25. Bafa Gölü'ndeki kirlilik ile ilgili sorunlar.....	98
Çizelge 5.26. Gölün ekonomimize katkısı vardır.....	99

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. Çalışma bölgesi.....	3
Şekil 3.1. Ekoturizm gelişiminde yer alan unsurlar.....	24
Şekil 3.2. Ekoturizm aktivitelerinin sınıflandırılması.....	27
Şekil 3.3. Ekoturizm unsurları.....	31
Şekil 5.1. Yılan balığı, <i>Anguilla Anguilla</i>	65
Şekil 5.2. Gölde en çok avlanan kefal türleri	66
Şekil 5.3. Oklu kirpi.....	67
Şekil 5.4. Tepeli pelikan <i>Pelecanus crispus</i>	67
Şekil 5.5. Prehistorik kaya resmi.....	71
Şekil 5.6. Herakleia antik kenti kalesi.....	72
Şekil 6.1. Bafa Gölü'nün güneyinde yer alan kuş gözlem rotası.....	105
Şekil 6.2. Bafa Gölü'nün batısında yer alan kuş gözlem rotası.....	106
Şekil 6.3. Kapıkırı kuş gözlem rotası.....	106
Şekil 6.4. Araçla ulaşılabilir kuş gözlem noktaları.....	107
Şekil 6.5. Bafa Gölü ekoturizm modeli.....	110
Şekil 6.6. Kapıkırı ekoturizm yönetim modeli.....	102

1. GİRİŞ

Sanayi devrimine kadar insan ve çevre sorunları arasındaki bağların dengeli bir şekilde sürdüğü söylenebilir. Endüstrileşme ile beraber doğal kaynaklardan özellikle fosil yakıtların yaygın kullanımı, sonuçları öngörülemez çevresel sorunları doğurmuştur. Canlıların birlikte bir denge içerisinde gelişmeleri ve yaşamaları için gereken ekolojik denge tahrip edilmiştir. Akarsulara atılan fabrika atıkları, sanayi kazaları, zehirli atıklar, nükleer enerji üretimi ve nükleer atıklar suretiyle çevre sürekli kirlenmiş ve doğal kaynaklar aşırı ölçüde tüketilmiştir. Öte yandan, yaşanan hızlı nüfus artışı ve kentleşme ile birlikte ulaşım araçlarının artması, teknolojik ilerlemeler doğal çevre üzerinde olumsuz etkiler yaratmıştır. Bütün bu gelişmeler ile çevre kirliliğinden doğan çevre sorunları siyasi sınırları aşarak ekosferde tüm etkisini göstermiş ve küresel bir sorun haline gelmiştir. Karşılaşılan çevresel sorunlar ile günümüzde kalkınmanın sadece ekonomik boyutuyla ele alınmaması gerektiği fark edilmiş, sosyal ve çevre sorunları ile olan ilişkisi daha iyi bir şekilde anlaşılmıştır. Bu bağlamda, 1970'li yıllardan bu döneme, ekolojik sorunların tek başına ele alınıp çözülemeyeceği, etkin bir çözüm stratejisi geliştirebilmek için, dünyanın az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerindeki nüfus artışı sorunu, giderek artan yoksulluk ve uluslararası düzeydeki fırsat eşitsizliği ile mücadele yöntemlerini, sınırsız kaynak tüketimi ve kaynak paylaşımı gibi faktörleri de içerecek biçimde, yeni bir yaklaşımla ele alınması zorunluluğu ortaya çıkmıştır (Akgül, 2010). Bu bağlamda, ekonomik ve toplumsal boyutuyla ele alınan, üretim süreci içerisinde doğal dengelere zarar verilmemesini ve doğal kaynakların sürekli yeniden üretilmesini temel alan 'sürdürülebilir kalkınma' kavramı ön plana çıkmıştır.

Günümüzde ağırlıklı olarak az gelişmiş, gelişmekte olan ülkelerde kalkınma aracı olan turizm; dünyada bir milyardan fazla insanın katıldığı, belli bölgelerde yoğunlaşan, hizmet verilirken aynı zamanda doğal ve yapay çevrenin de tüketildiği

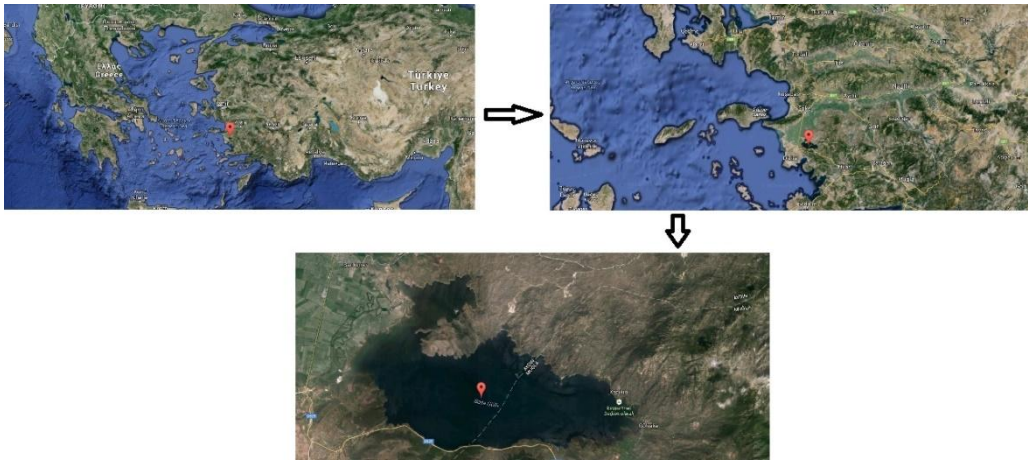
bir alandır. Yapay ve doğal çevrenin zenginlikleri ile avantaj sağlayan turizm, öte yandan doğal ve yapay çevre üzerinde önemli bir baskı oluşturmaktadır. Turizm faaliyetleri çevrenin üzerinde olumsuz etkiler bırakırken, çevresel sorunlar da turizmi olumsuz yönde etkilemektedir. Bu bağlamda, sürdürülebilir kalkınma tartışmaları ekseninde turizm de yer almış ve bunun sonucunda kaynakların daha uzun dönemli kullanımına dayanan sürdürülebilir turizm, alternatif turizm, ekoturizm, yeşil turizm, özel ilgi turizmi ve doğa turizmi gibi içerikleri hemen hemen aynı olan fakat farklı zamanlarda farklı isimler verilen turizm türlerini gündeme getirmiş ve önemlerini artırmıştır (Erdoğan, 2003). Konu, doğal ve kültürel çevreler olduğunda ise, bir sürdürülebilir turizm türü olan “ekoturizm”, sürdürülebilir gelişmenin sağlanmasında tercih edilecek en uygun turizm türüdür (Demir ve Çevirgen, 2006).

Ekoturizm, son 15 yılda turizm endüstrisinin en hızlı gelişen sektörlerinden biridir. Ekoturizm, doğa-turizm arasında bağ kurarak insanların ziyaret ettikleri bölgelerin doğasını ve kültürünü tanımaya yönelik aktiviteler bütünüdür. Ekoturizm, var olan doğal ve kültürel değerlerin turizme dahil edilmesiyle ekonomik bir anlam kazanmıştır. Ekoturizm, özellikle çevre üzerinde yarattığı olumsuz etkilere alternatif olan sürdürülebilir bir yaklaşım olup sosyo-kültürel değerler, yerel halka ekonomik kaynak olması, çevresel değerlerin korunması gibi temel prensipleri olan ekoturizmin yanlış uygulamalarında ve iyi kontrol edilememesi durumunda ise çevresel ve toplumsal olarak olumsuz etkiler yaşanmaktadır.

Bu araştırmanın konusunu oluşturan Bafa Gölü havzasında yer alan Kapıkırı köyü, yaklaşık otuz yıldır kontrolsüz bir turizm alanıdır. Kapıkırı köyü, doğal, kültürel ve tarihi özellikleri ile yerli ve yabancı turistler tarafından ilgi gören bir bölgedir. Fakat yörenin çok boyutlu turizm potansiyeline karşılık ağırlıklı olarak günübirlik ve arkeolojik alan gezisi ve doğa yürüyüşleri ile sınırlı kalan bir turizm görülmektedir. Öte yandan, Kapıkırı köyünün kıyısında yer aldığı Bafa Gölü'nde kirlilik sorunu yaşanmaktadır. Bir diğer önemli çevresel sorun ise maden ocakları tehdididir. Bu

kapsamda, araştırma kapsamında yörenin ekoturizm potansiyelini ve var olan çevresel sorunlar belirlenmektedir. Çalışmanın ana amacı ise, yörenin ekoturizm potansiyelini ortaya koyarak çevresel sorunların önlendiği ve sosyo-ekonomik kalkınmanın sağlandığı bir model ortaya koymaktır.

Çalışma altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm giriş kısmından oluşmaktadır. İkinci bölümde, sürdürülebilir turizm kavramı ele alınmaktadır. Bu kapsamda, turizm kavramı, uluslararası turizmin gelişimi ve alternatif turizm çeşitlerinin ortaya çıkışı, sürdürülebilir kalkınma ekseninde sürdürülebilir turizm ve sürdürülebilir turizm ilkeleri tartışılmıştır. Üçüncü bölümde, ekoturizm, ekoturizm kavramı, ekoturizmin amacı, ekoturizm alanının özellikleri, ekoturizm aktiviteleri, ekoturizme yerel halkın katılımı, dünyada ekoturizm, Türkiye’de ekoturizm ve örnek uygulamalar başlıkları altında incelenmektedir. Dördüncü bölümde, çevre sorunları başlığı altında çevre kavramı, çevre-insan ilişkisi, 1980 sonrası çevreye dair teorik gelenekler, çevre sorunlarının tarihsel gelişimi, turizmin fiziksel çevre üzerinde yarattığı etkiler ve ekoturizmin çevre üzerindeki etkileri ele alınmıştır. Beşinci bölümde, Bafa Gölü ve Çevresinin ekolojik durumu ve araştırmanın tasarımı ortaya konularak veriler sunulmakta ve analiz edilmektedir. Son bölümde ise sonuç ve değerlendirme yapılmaktadır.

Şekil 1.1. Çalışma Bölgesi

2. SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM

Sürdürülebilir turizm, turizmin gelişim süreci ve alternatif turizm çeşitlerinin ortaya çıkması itibari ile tartışılması gereken bir kavramdır. Bu bölümde, öncelikle turizm kavramı uluslararası turizmin gelişimi ve alternatif turizm çeşitlerinin ortaya çıkışı olmak üzere sürdürülebilir kalkınma ekseninde sürdürülebilir turizm ve sürdürülebilir turizm ilkeleri tartışılmıştır.

2.1. Turizm Kavramı

Tarih boyunca insanlar yiyecek bulma, savaş ve merak gibi içsel ve dışsal etkilere dayalı olarak çok farklı sebeplerden dolayı yer değiştirmiştir. Sanayi devrimi sonrasında gerek motorlu aletlerin icadı, gerekse belli bir zümrenin sahip olduğu serbest zaman ile yaşanan yerden çok uzaklara seyahatler gerçekleşmeye başlamıştır. Yapılan etkinliklere verilen birçok isim kavram karmaşasına sebep olmuştur. Bu durumun önüne geçmek için ise gerek duyulan kavram, yani ‘turizm’ ortaya çıkmıştır. Özellikle işçi sınıfının endüstri devriminden sonra ücretli izin hakları kazanması ve bunun sonucunda, toplumsal bir olgu haline gelen turizmin geçmişi çok eski tarihlere dayanmaktadır (Tuna, 2012).

Turizm olayını veya kavramını belirlemek amacıyla yapılan çalışmalar XIX. yüzyılın sonlarına kadar uzanmaktadır. Turizm kavramı ilk olarak Guyer-Feuler tarafından 1905 yılında ortaya atılmıştır. Buna göre; ”turizm, gittikçe artan hava değişimi ve dinlenme gereksinimleri, doğa ve sanatla beslenen göz alıcı güzellikleri tanıma isteğine, doğanın insanlara mutluluk verdiği inancına dayanan ve özellikle ticaret ve sanayinin gelişmesi ve ulaşım araçlarının kusursuz hale gelmelerinin bir sonucu

olarak ulusların ve toplulukların birbirine daha çok yaklaşmasına olanak veren ‘modern’ çağa özgü bir olay”dır (Kozak, 2001).

Turizm genel olarak modern insanın boş zaman faaliyetlerinden birisi olarak değerlendirilmekle birlikte, daha geniş kapsamlı değerlendirildiğinde sağlık ve iş amaçlı, özellikle kongre ve toplantı amacıyla düzenlenen geziler de genel olarak turizm kavramının tanımlaması içinde yer almaktadır (Tuna, 2002).

Turizm kelimesinin Latince dönmek, etrafını dönmek, geri dönmek anlamına gelen “tornus” kökünden üretildiği söylenmektedir (Sezgin, 2001). "Touring" deyimi, zevk için yapılan, eğitsel ve kültürel özellik gösteren seyahatler için kullanılmaktadır. Özetle "tour" hareket edilen yere dönmek şartıyla yapılan kısa ya da uzun süreli seyahatleri ifade etmektedir. Burada geçen "tour" kökü, bir hareketi, dolaşmayı ve başlangıç yerine geri dönüşü ifade etmektedir (Sezgin, 1995).

Turizm, insanların sürekli konutlarının bulunduğu yer dışında yaptıkları seyahat ve gittikleri yerlerde geçici konaklamalarından doğan ihtiyaçlarının karşılanması ile ilgili faaliyetlerdir. İnsanlar tarihin her çağında değişik sebeplerle seyahat ettiklerine göre, turizm yeni bir olay değildir. Ancak, sanayinin (endüstri) gelişmesi, kişi başına düşen gelirin artması, refah seviyesinin yükselmesi, insanların serbestçe kullanabilecekleri boş zamanların çoğalması turizme tarihte ticari, dini ve askeri amaçlarla yaptıkları seyahatlerden çok farklı bir şekil vermiş, turizm XX. yüzyılın bir vak’ası, sosyal ve ekonomik olayı niteliği kazanmıştır (Olalı, 1993). Bu bağlamda, J.Stander, turizmi ekonomik bir faaliyet olarak açıklamaktadır. Yabancıların ziyaretleriyle ortaya çıkan turizm; ürünü tüketiciye götürmek yerine, tüketiciyi üretim alanına getirmektedir (Toskay, 1983). Öte yandan, literatürde yer alan birçok turizm tanımlamasının yanı sıra; farklı ülkedeki ilgili kuruluşların farklı turizm tanımı oluşturduğu da göze çarpmaktadır.

Çizelge 2.1.’de, dünyadaki farklı kurum ve kuruluşların belirlediği turizm tanımları yer almaktadır;

Çizelge 2.1. Dünyada turizm tanımları (Kozak vd., 2001)

Tanımı Yapan Kurum/Kuruluş	Göstergeler
Kanada Turizm Komisyonu	Alt sınır 80 km; toplam sürenin 12 ayı geçmemesi gerekmektedir. İş vb. amaçlar rutin turlar kapsam dışında tutulmaktadır.
Ontorio Turizm Bakanlığı (Kanada)	Günübirlik turlarda sınır 40 km'dir. Geceleme yapılan turlarda herhangi bir sınır söz konusu değildir. Toplam sürenin 12 ayı aşmaması gerekmektedir. İş vb. amaçlı rutin turlar kapsam dışındadır.
Seyahat Endüstrisi Kuruluşu (ABD)	Sınır 80 mil olarak belirlenmiştir.
New Hampshire Eyaleti (ABD)	Kişinin hukuki anlamda yerleşim yeri dışındaki seyahatlerini kapsamaktadır. (Uzaklık, zaman ve harcama miktarına bakılmamaktadır.)
Tayvan Turizm Bürosu	Kişinin sürekli yaşadığı çevrenin dışına yapmış olduğu seyahatleri içermektedir. Toplam sürenin 12 ayı aşmaması gerekmektedir. Alışveriş, iş vb. amaçlı seyahatler kapsam dışındadır.
Avustralya Turizm Araştırma Bürosu	Gecelemeye dahil olan seyahatler için sınır 40 km. ve en fazla süre 12 ay olarak belirlenmiştir. Günübirlik veya bazı hallerde ise sınır 50 km ve süre, en az dört saattir
Ulusal Turizm Yönetimi (Çin)	Altı aylık süreyi geçmemek koşuluyla kişinin sürekli yaşadığı bölge dışına yapmış olduğu geceleme seyahatleridir. Eğitim amaçlı seyahat eden devlet personeli ve askeri personel, geçici işçiler, eğitim amaçlı öğrenci seyahatleri kapsam dışında tutulmaktadır.
Yeni Zelanda Turizm Danışma Kurulu	Kişinin sürekli yaşadığı bölge dışına geçici süreyle yapmış olduğu geceleme seyahatleridir.
Türkiye İstatistik Kurumu	İkamet edilen ülkeden başka bir ülkeye en az 24 saat süreyle yapılan seyahatlerdir.
Kültür ve Turizm Bakanlığı (Türkiye)	Ülke içindeki seyahatleri altı ay, yurtdışına yönelik seyahatleri ise 12 aydan fazla olmamalıdır.

Turizm, son derece karmaşık ve girift bir oluşumdur. Turizmin ortaya çıkış sebepleri, oluşumu ve etkileri incelendiğinde bu karmaşıklık göze çarpmaktadır. Turizm faaliyetleri insan hayatının birçok alanında gerçekleşmektedir ve turizm unsurları incelendiğinde birçok bilim dalının çalışma alanıyla kesiştiği görülmektedir.

Turizm olayı ve sistemi ekonomik, sosyal, hukuki, coğrafi, politik ve teknolojik çevreler içinde oluşmakta ve gelişmektedir. Toplumsal ve çevresel boyutları da olan turizm, salt ekonomik olmayıp farklı boyutları ile ele alınması gereken bir olgudur (Tuna, 2012: 1). Bu bağlamda, turizm olayının veya sisteminin alt sistemleri veya unsurları vardır. Bunlardan ilki turizmin öznesi olan insandır. İkinci alt sistem veya unsur ise turizmin kurumları olarak nitelendirilebilir. Bu kurumlar; turistik mahal, turizm işletmeleri ve turizm organizasyonlarıdır. Bu bağlamda, günümüzde, toplum içinde önemli bir olay haline gelen turizm hareketine insanların gittikçe daha geniş ölçüde katılmalarının nedenleri, katılım biçimleri ve turizm olayının seyri sırasında ortaya çıkan ilişkiler önem kazanmaktadır (Toskay, 1989).

2.2. Uluslararası Turizmin Gelişimi ve Alternatif Turizm Çeşitlerinin Ortaya Çıkışı

Dünyada turizm hareketi 1950 yılından itibaren gelişim göstermiştir. 1950 senesinde 25 milyon turistle başlayan turizm hareketi, 2000 senesinde 808 milyona ulaşmıştır. Turizm hareketinde büyük hisseyi Avrupa, ikinci sırayı ise; Amerika almıştır. Onları Asya ve Afrika izlemiştir. Dünyada turizme katılacak kişi sayısının 2020 yılında 1.6 milyar turiste ulaşması öngörülmektedir (Küçükaslan, 2007).

1950 ve 2004 yılları arasında Dünya Turizm Organizasyonu (WTO) tarafından derlenen uluslararası turizm istatistiklerine göre, kayıtlı olarak geceleyen (başka bir ülkede turizm olarak nitelendirilebilecek şekilde bir ya da bir geceden fazla kalmak) uluslararası turist sayısı 30 kat artmıştır.

Çizelge 2.2. 1950-2004 yılları arasında geceleyen turist sayısı (WTO, 2003)

1950-2004 yılları arasında tahmini uluslararası turist sayısı (geceleyen*)							
Yıl	Gelen	Yıl	Gelen	Yıl	Gelen	Yıl	Gelen
1950	25	1971	179	1983	293	1995	565
1960	69	1972	189	1984	320	1996	596
1961	75	1973	199	1985	330	1997	613
1962	81	1974	206	1986	341	1998	625
1963	90	1975	222	1987	367	1999	650
1964	105	1976	229	1988	394	2000	687
1965	113	1977	249	1989	425	2001	684
1966	120	1978	267	1990	457	2002	703
1967	130	1979	283	1991	463	2003	694
1968	131	1980	288	1992	503	2004	750
1969	144	1981	290	1993	520		
1970	166	1982	290	1994	551		

*Bir milyonda.

1950'den beri global turizmin genişlemesinde temel olarak üç ana aşama vardır.

1. Aşama; gelişmiş ülkeler içerisinde ve aralarında gerçekleşen turizm:

Avrupa, Kuzey Amerika ve Avustralya/Yeni Zelanda'da İkinci Dünya Savaşından sonra artan gelir düzeyi ve keyfi kullanılabilir zamanın artması gelişmiş ülkeler arasında ve kendi içlerinde turizm aktivitesinde artışıyla sonuçlanmıştır. Bu ülkelere sonradan Japonya, Güney Kore, Tayvan, Singapur ve Hong Kong eklenmiştir. 2003 yılında gelişmiş ülkeler arasında seyahat edenler bütün uluslararası turizm trafiğinin yüzde 70'ini oluşturmaktadır (WTO, 2003).

2. Aşama; gelişmiş ülkelere daha az gelişmiş ülkelere doğru olan turizm:

İkinci basamak olarak 1960'larda gelişmiş ülkelere daha az gelişmiş ülkelere doğru bir turizm hareketi oluşmuştur. Barbados, Bahamalar, Fiji, Kıbrıs, Maldivler gibi gelişmekte olan ülkeler turizm sektörüne oluşan bağımlılık ile çok hızlı bir

değişimin içerisinde girmişlerdir.

3. Aşama; daha az gelişmiş ülkeler içerisinde ve aralarında gerçekleşen turizm:

Global turizmde son basamak ise daha az gelişmiş ülkelerdeki orta sınıfın, gelişmiş ülkelere aynı zamanda daha az gelişmiş ülkeler arasında olan seyahatidir. Çin bu son basamaktaki en dramatik örnektir. Çin'den yurtdışına giden turist sayısı 1990'da 620.000'den 1999'da 9.2 milyona yükselmiştir (Weaver ve Lawton, 2002).

Turizmin bu üç aşamada görülen gelişimi, ülkelerin sadece güzel doğasını kullanma imkanı vermemekte aynı zamanda atıl veya kullanılmayacak değerlerin kullanılması ile istihdam olanağı sağlamaktadır (Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002).

Turizm sektörü özelliği nedeni ile gelişmeyi endüstriyel merkezlerden kırsal merkezlere taşımaktadır (Peters, 1969). Turizm sektörünün ulusal ekonomiye önemli katkıları bulunmakta ve bu sebeple, özellikle kırsal alanlarda kalkınma aracı olarak kullanılmaktadır. Fakat bu önemli katkıdan yararlanmak isteyen birçok gelişmekte olan ülke olmasına rağmen her bölge doğal, kültürel güzelliği ile aynı çekiciliğe sahip değildir. Bu noktada özellikle kırsal alanlarda gerçekleştirilmeye uygun alternatif turizm faaliyetleri geliştirilmektedir. Öte yandan, dünyada özellikle son elli yıllık dönemde yaşanan ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmeler turizm kavramının algılanmasında ve uygulama alanına geçirilmesinde önemli değişimlere neden olmuştur. Bu değişim ve dönüşüm, turizm sektöründe sadece turist sayısındaki artış, turizm gelirlerindeki yükseliş gibi niceliksel olarak değil, aynı zamanda turizm isteminde ve tercihlerinde ortaya çıkan değişimler olarak niteliksel olarak da kendini göstermiştir (Yılmaz ve Gürol, 2012). Tüketicilerin kitle turizmi anlayışından farklı beklentilere girmesi alternatif turizmin çıkış nedenleri arasındadır. Öte yandan, literatürde alternatif turizmin çıkış nedenleri konusunda farklı görüşler vardır. Bu görüşler sürdürülebilir turizm anlayışının çıkması; turizmin bütün yıla yayılması anlayışının gelişmesi; tüketicilerin klasik turizm anlayışından sıkılması ve farklı beklentilere girmesi; tüketicilere farklı heyecan ve tatillerin yaratılması olarak sıralanabilir (Erdoğan 2003).

2.3. Sürdürülebilir Kalkınma ve Sürdürülebilir Turizm

2.3.1. Sürdürülebilir kalkınma

Kalkınma kavramı farklı disiplinler tarafından ele alınmış olan tartışmalı bir kavramdır. Kalkınma, bulunulan durumdan ya da bir önceki konumdan hareket ederek, değişime girmeyi öneren dinamik bir kavramdır (Oakley ve Garforth, 1985). Türk'e göre ise kalkınma, üretim ve kişi başına düşen milli gelirin artırılması, ekonomik ve sosyo-kültürel yapının değiştirilmesi ve yenileştirilmesidir. Kalkınmanın önemli bir boyutu ekonomik büyümeye, daha kesin bir ifade ile kişi başına düşen milli hasıladaki büyümeye göndermede bulunduğu belirtilse de (Szirmai, 2005, aktaran, Can korkmaz, 2011), kalkınma sadece ekonomik boyutlarıyla sınırlanmayan, toplumu sosyolojik, psikolojik ve politik boyutlarıyla çevreleyen karmaşık bir süreçtir (Özsoy, 2012). Literatür incelendiğinde kalkınma sürecinin üç ana elementi içermesi gerektiği görülmektedir (Oaklay ve Garfoth, 1985);

Ekonomik faktör: Yaşamak için gerekli olan materyallerin ya da ürünleri üreten ekonominin gelişmesi ya da herhangi bir toplumun üretici kaynağının gelişmesi,

Sosyal faktör: Bir toplumun sağlık, eğitim, refah gibi üretime dayalı olmayan sosyal servis ihtiyaçlarının karşılanması,

İnsan faktörü: İnsanların sahip oldukları potansiyelleri fark ederek, kendi beceri ve yeteneklerini kullanmaları için ve kendi toplumlarını şekillendirmede yararlı bir parça olmaları için bireysel ve toplumsal olarak insanların gelişmesi.

Kalkınma, bu üç elementle birlikte yürümelidir. Sadece biri üzerine yoğunlaşarak diğer bir element ya da elementler kalkınma sürecinin dışında tutulmamalıdır. Her toplumun ekonomisi kritik öneme sahiptir ve yaşam için gerekli olan kaynakları üretmelidir fakat aynı zamanda toplum düşünülmesi ve kalkınma sürecine insanların aktif katılımı sağlanmalıdır (Oakley ve Garfoth, 1985).

Tüm bu tanımlar göz önünde bulundurulduğunda; zaman içinde evrim geçiren kalkınma kavramının bugün kendi kendine sürdürülebilir büyüme, üretim biçiminde yapısal değişim, teknolojik yenilik, sosyal, siyasal ve kurumsal yenileşme ve insanların yaşam koşullarında yaygın iyileşme gibi temel unsurlardan oluştuğu konusunda geniş bir görüş birliği bulunduğu gözlemlenmektedir (Şenses, 2004).

Günümüzde kalkınmanın sadece ekonomik boyutuyla ele alınmaması gerektiği fark edilmiş ve sosyal ve çevre sorunları ile olan ilişkisi daha iyi bir şekilde anlaşılmıştır. 1970'li yıllardan bu döneme, ekolojik sorunların tek başına ele alınıp çözülemeyeceği, etkin bir çözüm stratejisi geliştirebilmek için, dünyanın az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerindeki nüfus artışı sorunu, giderek artan yoksulluk ve uluslararası düzeydeki fırsat eşitsizliği ile mücadele yöntemlerini, sınırsız kaynak tüketimi ve kaynak paylaşımı gibi faktörleri de içerecek biçimde, yeni bir yaklaşımla ele alınması zorunluluğu ortaya çıkmıştır (Akgül, 2010). Bu bağlamda ortaya çıkan sürdürülebilir kalkınma kavramı hala gelişmekte ve değişim göstermektedir.

Sürdürülebilirlik, ekonomik ve toplumsal boyutları olan bir kavramdır ve sadece bugünün toplumunu ve gereksinimlerini değil, geleceğin toplumunu ve gereksinimlerini dikkate alan bir anlam ve içeriğe sahiptir. Bu anlamda sürdürülebilir ekonomik kalkınma, ekonomik üretim için gerekli olan (doğal) kaynakların sürekli yeniden üretilmesini ve üretim süreci için olabildiğince doğal dengelere zarar verilmemesini ifade etmektedir (Weale ve Williams, 1992).

Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu, 1987'de kalkınmanın sürdürülebilir olmasını 'gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılamalarını tehlikeye atmadan bugünün ihtiyaçlarını karşılayabilmek' olarak tanımlamıştır (Soubbotina ve Sheram, 2000). Günümüzde en geçerli sürdürülebilir kalkınma tanımı ise bu tanıma oldukça yakın gözükmektedir. İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı'nın (OECD) tanımına göre sürdürülebilir kalkınma, günümüz kuşaklarının gereksinimlerinin gelecek kuşakların gereksinimlerinin karşılanmasında ödün

verilmeden gerçekleştirilmesidir (OECD, 2001).

Dünyada, sürdürülebilir kalkınma çabaları her ne kadar gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkeleri kapsıyor olsa da, son on beş yıl içindeki faaliyetlere bakıldığında, çalışmaların önderliğini uluslararası kuruluşlar ile gelişmiş ülkelerin yaptığı görülmektedir. Başta, Birleşmiş Milletler (BM) ve yan örgütleri (BM Kalkınma Programı (United Nations Development Programme, UNDP), BM Çevre Programı (United Nations Environment Programme, UNEP), BM Sınai Kalkınma Teşkilatı (United Nations Industrial Development Organization, UNIDO), Gıda ve Tarım Örgütü (Food and Agriculture Organization, FAO), Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization, WHO), Nüfus Fonu (United Nations Population Fund, UNFPA), BM Ticaret ve Kalkınma Konferansı (United Nations Conference on Trade and Development, UNCTAD) vb.), İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD), Dünya Bankası (World Bank, WB), Dünya Ticaret Örgütü DTÖ (World Trade Organization, WTO), Dünya Doğayı Koruma Vakfı (World Wild Fund for Nature, WWF), Sürdürülebilir Kalkınma için Dünya İş Konseyi (World Business Council on Sustainable Development, WBCSD) ve Avrupa Birliği (AB) gibi uluslararası kuruluşlar bu alanda yoğun olarak çalışmaktadır (Koç, 2013).

Ülke ekonomilerinin ve doğanın sürdürülebilirliğinin sağlanması ve çözüm üretecek çalışmaların yapılması amacıyla 2012 yılında Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Çözümleri Ağı (UNSDSN) kurulmuştur. Türkiye'nin de bir parçası olup sürdürülebilir kalkınma bağlamında projeler ürettiği Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Çözümler Ağı'nın sürdürülebilir kalkınma hedefleri şunlardır (UNSDSN Turkey):

- Yoksulluğu, tüm formlarıyla her yerde yok etmek
- Açlığı sona erdirmek, gıda güvenliğini ve yüksek besin değerliliğini sağlamak ve sürdürülebilir tarımı güçlendirmek
- Sağlıklı yaşamı korumak ve herkese her yaşta sağlık kavramını benimsetmek

- Kapsayıcı, adil ve kaliteli eğitim ve öğretimi sağlamak ve herkes için hayat boyu eğitim olanaklarını desteklemek
- Cinsiyet eşitliğini sağlamak ve tüm kadınlar ve kız çocuklarının toplum içerisindeki yerlerini güçlendirmek
- Temiz suya, hijyenik altyapıya ve sıhhi tesisata ulaşımı sağlamak
- Düşük maliyetli, güvenilir, sürdürülebilir ve modern enerjiye ulaşımı sağlamak
- Devamlı, kapsayıcı, ve sürdürülebilir ekonomik gelişmeyi desteklemek, verimli ve uygun çalışma koşullarını oluşturmak
- Dayanıklı bir altyapı inşa etmek, kapsayıcı ve sürdürülebilir sanayileşme ve inovasyonu desteklemek
- Ülkeler içindeki ve arasındaki eşitsizliği azaltmak
- Şehirleri ve yerleşim yerlerini kapsayıcı, güvenli, dayanıklı, ve sürdürülebilir yerler haline getirmek
- Sürdürülebilir üretim şekillerini ve sorumlu tüketim davranışlarını desteklemek
- İklim değişikliğiyle ve yarattığı sorunlarla baş edebilir çözümler bulmak
- Okyanusları, denizleri, ve sualtı yaşamını korumak ve sürdürülebilir kalkınma ekseninde kullanmak
- Ekosistemi korumak, verilen zararları gidermek, ve sürdürülebilir kullanım ortamları sağlamak, orman alanlarını korumak, çölleşme ile savaşmak, toprak verimliliği ve biyoçeşitlilik kaybını durdurup tersine çevirmek
- Sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde, barış içerisinde ve kapsayıcı toplumları desteklemek, herkes için adalet sağlamak ve her seviyede hesap verilebilirlik ilkesine sahip verimli ve kapsayıcı kurumlar oluşturmak
- Sürdürülebilir kalkınma için global destek ağının canlandırılması ve hedeflerin uygulanabilirliğinin güçlendirilmesi.

Sürdürülebilir kalkınma farklı modeller bağlamında incelenmekte olan tartışmalı bir konudur. Kavramı sorunlu bulan ve eleştirede bulunan birçok araştırmacı bulunmaktadır. Butler (1991), sürdürülebilir kalkınma kavramında ekolojik ve

ekonomik konulara eşitsiz bir şekilde yaklaşıldığı konusunda eleştiri getirmektedir. Wilbanks (1994) ise sürdürülebilir kalkınmayı “altta yatan asıl terimin anlaşılabilir anlaşılmadığına bakılmaksızın arkasında kaynakların tahsis edildiği ve kararların alındığı” bir perde olarak tanımlamaktadır.

Öte yandan, sürdürülebilir kalkınma tanımlarında ortak noktanın çevresel, sosyal ve ekonomik refahın birbirleri ile buluşması olduğunu söyleyebiliriz. Günümüzde dünyada kalkınma kavramı büyük oranda 'sürdürülebilir kalkınma' bağlamında incelenmektedir.

Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı ile doğayı tahrip etmeyen ekonomik faaliyetler ön plana çıkmıştır. Çevre üzerindeki olumsuz etkileri ile dikkat çeken turizm sektörü sürdürülebilir kalkınma anlayışı ile devamlılığını sağlamayı hedeflemiştir.

2.3.2. Sürdürülebilir turizm

Dünyada, özellikle 1980’lerde hızlanan gelişmeler, turizm faaliyetlerinin doğal ve kültürel kaynaklar üzerindeki olumsuz etkileri ve bu etkilerin turizmin kendi geleceğini tehlikeye attığının anlaşılmaya başlanması ve bunun sonucunda kaynakların daha uzun dönemli kullanımına dayanan sürdürülebilir turizm, alternatif turizm, ekoturizm, yeşil turizm, özel ilgi turizmi ve doğa turizmi gibi içerikleri hemen hemen aynı olan fakat farklı zamanlarda farklı isimler verilen turizm türlerini gündeme getirmiş ve önemlerini artırmıştır (Erdoğan, 2003). Bu gelişmeler ile turizm ekonomik faydanın ötesinde çevresel ve sosyo-kültürel yapı ile beraber değerlendirilmeye başlanmıştır. Yalnızca ekonomik bir olay olmayan ve toplum ve çevre üzerinde olumsuz etkiler de yaratan turizmin çok boyutlu olarak tartışılması gün geçtikçe daha çok önem kazanmaktadır.

Turizmin yarattığı olumlu ve olumsuz etkilerin geniş bir tartışma alanı bulmasıyla beraber duyarlı bir turizm yaklaşımının gerekliliği ortaya çıkmıştır. Buna bağlı olarak sürdürülebilir turizm kavramı ortaya çıkmıştır (Kath, 1990). Sürdürülebilir turizm

kavramı, çevre ve insan arasındaki ilişkiyi temel almaktadır. Sürdürülebilir kalkınma ile turizm arasındaki ilişkiler ise çevresel değerler üzerinde odaklanmaktadır. Çevre; hava, su, toprak, yer altı, yerüstü zenginlikleri, bitki-hayvan çeşitliliği ve insanlar arasındaki ilişkiler olarak tanımlandığına göre, turizm ile doğa ve kültürel çevre arasındaki ilişkiler, çevresel faktörlerin turizm üzerindeki ve turizmin de çevresel faktörler üzerindeki etkileri, sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı ile turizm endüstrisi arasındaki ilişkiye ışık tutmaktadır (Çavuş, 2000).

Sürdürülebilir turizm kavramı insanın içinde bulunduğu çevrenin bozulmadan veya değiştirilmeden korunarak kültürel bütünlüğün, ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve yaşamı sürdüren sistemlerin devam ettirildiği ve aynı zamanda kaynakların; ziyaret edilen bölgedeki insanların ve ziyaretçilerin ekonomik, sosyal ve estetik gereksinimlerini sağlayacak şekilde ve gelecek nesillerin de aynı ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri biçimde yönetildiği kalkınma biçimidir (WTO, 2001).

Dünya Turizm Örgütü sürdürülebilir turizmi şu şekilde tanımlamaktadır: Ev sahibi ülkenin yaşam kalitesini geliştiren, misafirler için yüksek kaliteli hizmet tecrübesi sağlayan ve alanların çevre kalitesini artıran bir turizm biçimidir (Erdoğan, 2003).

14 Haziran 1992’de gerçekleşen Çevre ve Kalkınma Üzerinde Birleşmiş Milletler Konferansı, Dünya Zirvesinde 182 hükümet tarafından kabul edilen Gündem 21’in (Agenda 21) turizm sektörüne uyarlanması sonucunda hazırlanan, “Agenda 21 for the Tourism and Travel Industry” isimli doküman sürdürülebilir turizmi şöyle tanımlamaktadır: “Sürdürülebilir turizm gelişimi, bugünkü turistlerin ve ev sahibi bölgelerin gereksinimlerini, geleceğin olanaklarını koruyup daha iyi hale getirerek karşılar. Sürdürülebilir turizm; kültürel bütünlüğü ve uyumluluğu, gereken ekolojik süreci, biyolojik çeşitliliği ve yaşam destek sistemlerini devam ettirirken, aynı zamanda kaynakların ekonomik, sosyal, estetik gereksinimleri karşılamaını öngörmektedir.

Erdoğan (2003), alternatif turizmin amaçlarını yukarıda belirtilen tanımlamaların bir bütünü niteliğinde aşağıdaki maddeler ile şu şekilde açıklamıştır:

- Kaynakların sürdürülebilir kullanımı: Doğal kaynakların, sosyal ve kültürel kaynakların sürdürülebilir bir şekilde korunması,
- Aşırı kullanım ve atıkların azaltılması: Böylece uzun dönemli çevresel tahribin önlenmesi,
- Çeşitliliğin muhafaza edilmesi: Doğal, kültürel ve sosyal çeşitliliğin korunması ve teşviki,
- Yerel toplumu planlamaya dahil etme ve yerel ekonominin desteklenmesi,
- Turizm endüstrisi ve kamu arasında karşılıklı koordinasyonun sağlanması,
- Personel eğitimi, turistlerin bilgilendirilmesi,
- Bu konularda araştırmaların yapılması ve desteklenmesi.

Alternatif turizm, sürdürülebilir turizmin bir uzantısı niteliğindedir. Alternatif turizm, kitle turizmine doğrudan zıt özellikleri olan, yerel olarak kontrol edilen ve yerel mimariye uyan bir turizm yapısıdır (Weaver, 1999). Alternatif turizm, kitle turizminin yarattığı olumsuz etkiler karşısında asgari olumsuz etki yaratan ideal bir turizm biçimi olarak ele alınmaktadır. Alternatif turizm ile karşılığını bulan bu yeni turizm anlayışı, maksimum kâr sağlamak isteyen kitle turizmi yerine, bireysel veya daha küçük gruplar halinde gelecek turistleri çekmeyi, turizm aktivitelerini çeşitlendirerek, turizmi daha uzun zamana yaymayı ve turizmin farklı mekanlara uygulanmasını tercih eden bir niteliğe sahiptir (Bakırcı, 2002). Bütün bu özellikleri ile alternatif turizm çeşitleri bir yandan ekonomik gelişmeye imkan sağlarken bir yandan ekolojik dengenin korunması ve toplumun sosyal olarak gereksinimlerini dikkate almaktadır. Ana kaynağını çevrenin oluşturduğu turizm sektöründe konu doğal ve kültürel çevreler olduğunda ise, bir sürdürülebilir turizm türü olan “ekoturizm”, sürdürülebilir gelişmenin sağlanmasında tercih edilecek en uygun turizm türüdür (Demir ve Çevirgen, 2006).

2.3.3. Sürdürülebilir turizmin ilkeleri

Sürdürülebilir turizm, birçok araştırmacı tarafından uyulması gereken ilkeler bağlamında tanımlanmaktadır (Hughes, 1995 ve Clarke, 1997). Sürdürülebilir turizme dair farkındalığın artması ile birlikte ulusal ve uluslararası düzeylerde çeşitli ilkeler ortaya çıkmıştır. Söz konusu ilkeler toplumsal, ekonomik, çevresel faktörler gibi çok farklı konuları içermektedir. Bu bağlamda, Sharpley (2009), sürdürülebilir turizm ilkelerini şu şekilde sıralamıştır:

- Ulusal ve yerel kalkınma stratejileri ile turizm planlama ve faaliyetleri birbirlerine entegre edilmelidir.
- Turizmin planlanması ve denetiminde yerel toplumun katılımı desteklenmeli ve teşvik edilmelidir.
- Doğal ve beşeri kaynakların kullanımı planlı olmalıdır ve kaynakların korunması turizmin geleceği için büyük önem taşır.
- Çevre maliyetleri ve elde edilen faydalar incelenerek turizmin birçok ekonomik aktiviteyi desteklemesi sağlanmalıdır.
- Bütün gerçek ve tüzel kişiler ve kurumlar kültür, ekonomi, yaşam tarzı, çevre ve politikalara saygı duymalıdır.
- Turizmin paydaşları farkındalığın artması için sürdürülebilir kalkınmanın önemi konusunda eğitilmelidir.
- Tüm paydaşlar ortak faydalar doğrultusunda bir arada çalışmalıdır.
- Turizmin yılın tamamına yayılması, yeşil enerji kullanımı, yerel halkın katılımı gibi konular desteklenmelidir.

Tosun (2001) ise sürdürülebilir turizmin ilkelerine dair bakış açısına sahip yerel halkı merkeze alan bir bakış açısı olduğu görülmektedir:

- Destinasyondaki yerel eşitsizlikler ve fakirlik azaltılmalıdır.
- Destinasyondaki yerel halkın temel gereksinimlerinin karşılanmasına katkıda bulunulmalıdır.
- Yerel halkın karar mekanizmalarına katılımıyla saygınlık kazanması ve rahat hissetmesi sağlanmalıdır.
- Turizm sadece ulusal ekonomik büyümeyi değil, yerel kalkınmayı da tetiklemelidir.
- Her türlü turizm gelişiminde gelecek nesillerin ihtiyaçlarının karşılanması asla unutulmamalıdır.

3. EKOTURİZM

Bu bölümde, ekoturizm çok boyutlu olarak, ekoturizm kavramı, ekoturizmin amacı, ekoturizm alanının özellikleri, ekoturizm aktiviteleri, ekoturizme yerel halkın katılımı, dünyada ekoturizm, Türkiye’de ekoturizm ve örnek uygulamalar başlıkları altında incelenmektedir.

3.1. Ekoturizm Kavramı

Ekoturizm son 15 yılda turizm endüstrisinin en hızlı gelişen sektörlerinden biridir. Yılda %10-12 büyüme ile ekoturizmin büyüme hızı, turizm endüstrisinin genel büyüme hızından üç kat daha hızlıdır (IES, 2008). Ekoturizmin bölgede bulunan yerli halk için sürdürülebilir geçim kaynağı olabilmesi, kültürel korumayı sağlaması ve biyoçeşitliliği koruması ile teşvik edici bir unsur halini almaktadır (Blangy ve Mehta, 2006). Ekoturizm için birçok tanımlama mevcuttur. Ekoturizm bir çiftlik turizmi, doğa turizmi ya da macera turizmi değildir. Ekoturizm; yeşil pazarlama, çevrenin kırılganlığının bilinme oranının artması, daha iyi bilgilendirilmiş yöneticiler, iyi bir ekoloji ile iyi bir ekonomi arasındaki yakın bağlantının kabul görerek farkındalığın artması ile popüler hale gelen özel bir turizm türüdür (Bjork, 2000).

Ekoturizm kavramı kökeni Yunanca oikos (ev) ve logos (kelime)’a dayanan, organizmalar ve onların çevresi ile ilişkilerini inceleyen ve bilimsel anlamda ekoloji olarak adlandırılan kelimedenden ortaya çıkmıştır. İnsan, diğer organizmalar gibi çevresi

ile etkileşim halindedir. Ekoloji doğal olarak biyolojik toplulukların korunması kadar, yerel kültürle saygıyı da gerektirmektedir. Buradan hareketle ekoturizm, ev sahibi bölgenin farklı özelliklerinin en az hasar görmesini sağlayacak ziyaret etkinliklerini ifade etmektedir (Kuter ve Ünal, 2009).

Ekoturizm terimi tarihsel olarak bakıldığında doğa-turizm olgusunu tanımlamak adına kullanılmıştır (Wallace ve Pierce,1996). İlk resmi ve geniş bir alanda kabul edilen ekoturizm tanımlamaları Ceballos-Lascua tarafından 1980 yılında yapılmıştır. Bu tanımlama şu şekildedir: “Geçmişten günümüze kadar uzanan kültürel değerlerin bulunduğu alanlar kadar nispeten bozulmamış ve kirletilmemiş doğal alanlara, araştırma değerini anlama ve onun manzarasından, yaban bitkileri ve hayvanlarından zevk alma gibi spesifik amaçlarla yapılan seyahattir” (Demir, 2006).

Uluslararası Doğa Koruma Birliği'nin tanımına göre ekoturizm, doğayı ve kültürel kaynakları anlayarak korumayı destekleyen, düşük ziyaretçi etkisi olan ve yerel halka sosyo-ekonomik fayda sağlayan, bozulmamış doğal alanlara çevresel açıdan sorumlu seyahat ve ziyarettir (Küçükaslan, 2007).

İlk ekoturizm tanımlamasının yayınlanmasından 25 sene geçmesine rağmen; ekoturizmin anlamı konusunda uzmanlar arasında çok az ortak görüş vardır ve tartışmalar sürmektedir (Bjork, 2000). Uluslararası Ekoturizm Topluluğu, ekoturizmi doğal alanları koruyarak ve o bölgenin yerli insanların refahını arttırarak doğal alanları sorumlu bir şekilde seyahat etmek olarak tanımlamıştır (TIES, 2006). Ekoturizmin üç ana unsuru; çevreyi korumak ve geliştirmek, yerli kültürle saygı duymak ve ev sahibi topluluklara somut yararlar sağlamaktır (Blangy ve Mehta, 2006). Diğer bir tanımlamada ise ekoturizm doğal alanları deneyimlemeye yönelen ve çevre korumacılığa ilgi çeken bir turizm çeşidi olarak görülmektedir (Bjork, 2000).

Ekoturizmin üzerinde anlaşılmiş tek bir tanımı yoktur. Kavramın hem anlam hem de kullanımında karmaşa ve anlaşmazlık sürmektedir. Buna karşılık, ekoturizmin üç

temel belirleyici ögeyi içerdiği üzerinde genel bir ortak görüş vardır (Erdoğan, 2003);

- Doğa temelli olması
- Kültürel olması
- Kaynağın değerini anlama

Küresel ısınma gibi güncel çevresel sorunlar, çevresel koruma ve ekolojik bilincin artması ekoturizmin yeni bir seyahat türü olarak ortaya çıkmasını sağlayan faktörler arasındadır. Sirakaya, Sasidharan ve Sönmez (1999) ekoturizmi “kaynakları yok etmeyen, eğitici, maceracı ve gelişmemiş, gezilmemiş doğal, kültürel ve tarihi alanlarda yeni bir turizm alanı olup, hedef bölgenin doğal ve sosyal kültürünü anlamak ve değerini bilmektir” olarak tanımlamışlardır. Ekoturizm, kitle turizminin aksine, turizmi yıl içine yaymak, doğal çevreye yapılan baskıyı azaltmak, tahribatı düzeltmeye değil, önlemeye yönelik planlama ve uzun vadeli ekonomik çıkarı gözetmektedir (Küçükaslan, 2007).

Ekoturizm, doğa ile turizm arasında bağ kurarak insanların ziyaret ettikleri bölgelerin doğasını ve kültürünü tanımaya yönelik aktiviteler bütünüdür. Ekoturizm, var olan doğal ve kültürel değerlerin turizme dahil edilmesiyle ekonomik bir anlam kazanmıştır. Bu sayede, var olan doğal ve kültürel değerlerin korunması ve sürdürülebilirliğini sağlayarak sonraki kuşaklara aktarımı sağlanabilir. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), ekoturizmin dünya çapında yayılması ve yaygınlaştırılması çalışmalarını küresel düzeyde yürütmektedir. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü, ekoturizm yılı ilan ettiği 2002 yılında Türkiye tarafından da kabul gören hedefleri şu belirlemiştir (Bakırcı, 2002);

- Doğal ve kültürel mirasın korunma statüsü geliştirilmelidir (iyileştirilmelidir),
- Kırsal alanda ve korunmuş alanlar civarında bulunan yerel toplumların yaşam düzeyi geliştirilmelidir ki, bugün Turizm Bakanlığı'nın yürüttüğü turizmin çeşitlendirilmesi politikasının ana hedeflerinden birisi de budur,

- Doğa, yerel kültürler ve onların çeşitliliği hakkında daha iyi bilgi ve saygıyı teşvik edilmelidir.

Ekoturizm tanımlamalarının ardından genel olarak ekoturizmin temel karakteristiklerini sınıflandırılacak olursa (Yücel, 2002):

- Doğa temelli olması (ziyaretçiler doğal alanlardaki doğal ve geleneksel kültür unsurlarını gözlemliyor ve anlamaya çalışıyorlar),
- Biyoçeşitliliğin korunmasına katkıda bulunması,
- Yerel toplumların refahını desteklemesi,
- Olumsuz çevresel ve sosyokültürel etkilerin minimuma indirgenmesi için aktivitelerini hem turistler hem de yerel halkın sorumluluğunda düzenlemesi,
- Yenilenemez kaynakların minimum kullanımını gerektirmesi,
- Yerel mülkiyetin ve yerel topluma dönük istihdam imkânlarının üretilmesini öngörmesidir.

Bu özet tanımlamaya ek ve tamamlayıcı olarak; Wallace ve Pierce (1996)'ın sınıflandırılması ise ekoturizmin temel yapısını anlamamızda bir diğer özetleyici niteliktedir;

- Etkileri azaltmak,
- Bilinci artırmak,
- Korumacılığa katılım sağlamak,
- Yerel halkın kendi kararlarını vermesine izin vermek,
- Ekonomik yararları yerel halka yöneltmek,
- Yerli halka doğal alanlardan zevk almaları için imkan sunulması.

3.2. Ekoturizmin Amacı

Ekoturizmin bölgenin ekolojik yapısıyla birlikte düşünülmesi gerekmektedir. Ekoturizmde, kitle turizminin aksine turist sayısını aza indirmek ve turizmi yıl içerisinde yaymak, doğal çevreye yapılan baskıyı azaltmak, tahribatı düzeltmeye değil, önlemeye yönelik planlar yapmak ve uzun vadeli ekonomik çıkarları gözetmek ön plandadır (Çağatay vd., 2002).

Turizm faaliyeti yapılırken doğanın azami korunması gerekmektedir. Ekoturizmin Dünya Turizm Örgütü tarafından belirlenmiş olan amaçları şunlardır (Küçükaslan, 2007);

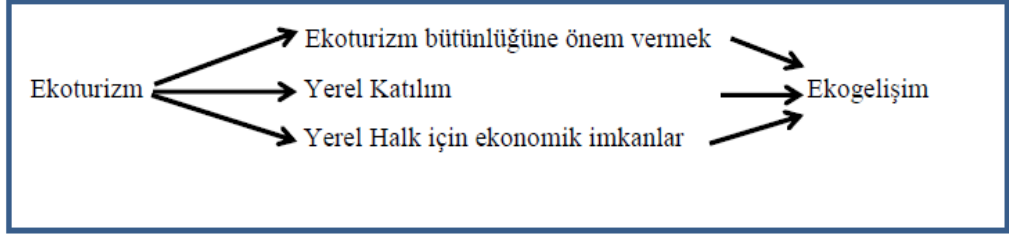
- Turizmin doğal ve geleneksel çevreye verdiği tahribatın en alt düzeye indirilmesi,
- Turistlere ve yerel halka doğanın ve geleneksel sosyo-kültürel çevrenin korunmasına yönelik eğitim verilmesi,
- Turizmin yerel halkın ihtiyaçlarını karşılayan, yerel yönetim ve halkla işbirliği içinde gelişen sorumlu bir ticaret olarak özendirilmesinin sağlanması,
- Koruma kapsamındaki (doğal ve sosyo-kültürel) alanların yönetim için kaynak ayrılması,
- Turizmin negatif etkisinin en alt düzeye indirilmesi amacıyla sosyo-kültürel ve doğal çevreye yönelik uzun vadeli takip ve değerlendirme programlarının desteklenmesi,
- Turizmin yerel halkın geçimine katkıda bulunmasını sağlayacak şekilde geliştirilmesinin temin edilmesi,
- Turizmin gelişiminin yörenin sosyal ve çevresel kapasitesini artıracak şekilde gelişmesinin temini,
- Çevreyle uyumlu, doğal ve geleneksel sosyo-kültürel yaşamla iç içe geçen, yöresel bitki örtüsünü ve yaban hayatını koruyan turizmin alt yapı yatırımlarının gerçekleştirilmesidir.

Öte yandan, ekoturizmde sürdürülebilir bir gelişmenin sağlanabilmesi için hükümetlerin, planlama uzmanlarının ve çevresel grupların ekoturizmin planlama ve yönetiminde aşağıdaki ilkeleri göz önüne almaları gerekmektedir (Ahipaşaoğlu, 2006):

- Planlarda çevrenin biyolojik çeşitliliğine ve taşıma kapasitesine öncelikle yer verilmelidir. Ekoturizm, kaynakların niteliğini bozmadan çevreye duyarlı olarak geliştirilmelidir.
- Nadir veya eşsiz olan türleri barındıran ekosistemler gibi özel hassas bölgeler tamamen koruma altına alınmalıdır.
- Planlar yerel toplumun haklarını ve onların gereksinimlerini dikkate alınmalıdır.
- Ekoturizmin zarar görmemesi için ekoturizmdeki gelişmelerin detaylı bir alan kullanım planlamasına entegrasyonu sağlanmalıdır.
- Yaban hayatı göç yolları ile ekosistemin yapısı ve fonksiyonları bakımından karşılıklı etkileşimin sürdürülebilmesinin sağlanması göz önünde bulundurulmalıdır.
- Doğal alanlar içinde ve çevresindeki altyapı ve diğer gelişmeler temel gereksinimleri karşılayacak seviyede sınırlandırılmalıdır.
- Ziyaretçilerin bir kargaşaya neden olmadan hassas alanlara ulaşabilmesi için sınırlandırıcı veya belirli oranlarda kullanımına izin verilen sistemleri kapsayan ziyaretçi planları düzenlenmeli ve uygulanmalıdır.
- Uygun atık yönetimi, enerjinin korunması ve çevresel iyileştirme tüm planlamanın bir parçası olmalıdır.
- Uygun faaliyetler ve yardımlarla yerel, ulusal ve uluslararası koruma çabaları desteklenmeli ve teşvik edilmelidir.

Çevrenin sürdürülebilirliğinin temel amaç olarak belirlendiği ekoturizmde merkezde ele alınan bir diğer husus ise yerel halktır. Ekoturizmin gelişimi ve ekonomik, çevresel ve etik olarak amaçlarını gerçekleştirebilmesi için paydaş bakış açısı gerekmektedir. Bu bağlamda ekoturizm bütünlüğüne önem vermek, yerel katılım ve

yerel halk için ekonomik imkanlar olmak üzere üç ana gelişim unsuru göz önünde bulundurulmalıdır.

Şekil 3.1. Ekoturizm gelişiminde yer alan unsurlar (Barkauskiene & Sienska, 2013)

1.Ekoturizm bütünlüğünün korunması: Turizmin desteklenmesinde çevrenin korunmasının önemi, yerel yönetim altında ve kontrolünde küçük bir ölçekte gelişme düzeyini korumak.

2.Yerel katılım: Gelişimin sağlanmasında bir diğer önemli unsurdur. Yerel katılımı olabildiğince teşvik etmek, yerel halk için imkanlar yaratmak, grup projeleri için imkanlar yaratmak, değerli doğal kaynakları ve yaratılan niteliği yerel halkın kontrolü ve yönetimine devretmek.

3.Yerel halk için ekonomik imkanlar: Yerel ekonominin faydalanması, yerel halk için iş imkanları yaratmak, yerel nüfusu korumak, toplulukların fikirlerinin politik kararlarda yer alması, ekonomik faydaların eşit şekilde dağılımı, yerel materyalleri kullanmak ve parayı yerel ekonomide tutmak (Stefanica ve Vlavian-Gurmeza, 2010).

Ekoturizm hareketinin olumlu sosyal ve çevresel etkisi olsa da, amaçların doğru bir şekilde belirlenmediği ve iyi planlanmadığı durumlarda, kitle turizmi kadar tahribata sebebiyet verebilmektedir. Bunun nedeni ekoturizm destinasyonlarının hassas ekosistemler olması ve bu bölgelerde yapılacak herhangi bir turizm hareketinin doğal kaynakların yok edilmesi, hatta çevresel kirliliğin yaratılmasına neden olabilmektedir (Küçükaslan, 2007).

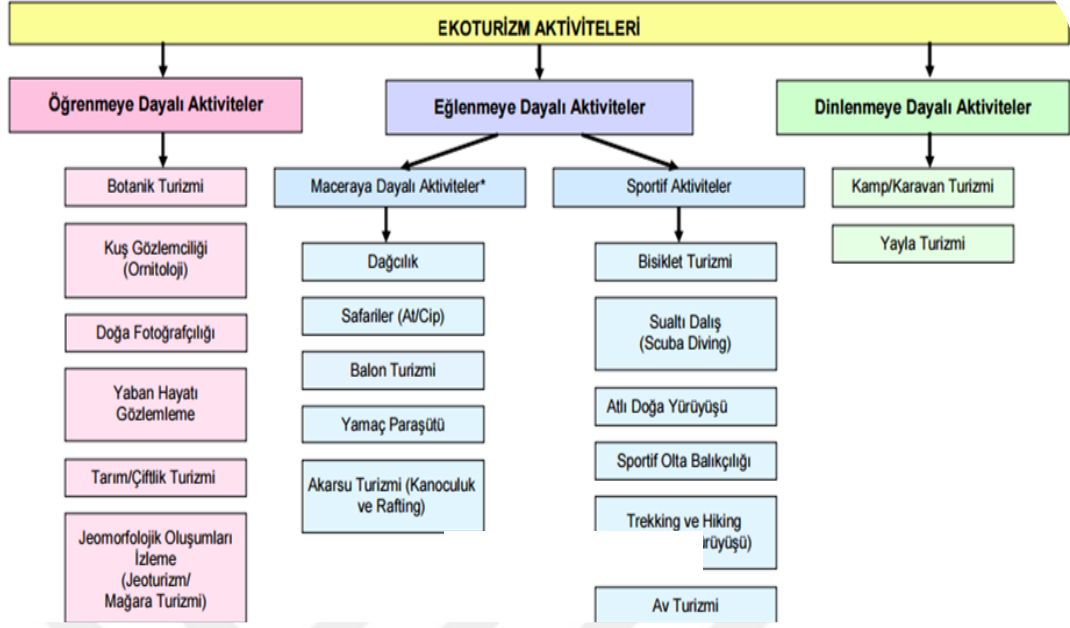
3.3. Ekoturizm Alanının Özellikleri

Ekoturizmin istenilen her bölgede gerçekleştirilmesi mümkün değildir. Geliştirilmesi planlanan alanın belirli özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bu özellikler şöyle sıralanabilir (Soykan, 2004);

- Erişilebilirlik: Turistlerin bölgeye kolay ulaşımının sağlanabilmesi için kırsal turizmin gelişeceği alanın kolay erişilebilir olması gerekir.
- Doğal güzellikler ve korunmuşluk: Bir bölgede ekoturizmin gelişebilmesi için bölgenin doğal güzelliklerinin olması ve bu güzelliklerin korunmuş olması gereklidir. Çünkü, ekoturizm doğa temelli bir turizm çeşididir.
- Tarihi ve kültürel değerler ve korunmuşluk: Bölgeye özgü tarihi ve kültürel değerlerin var olması ve bunların korunmuş olması gereklidir.
- Kaliteli su kaynakları ve rekreasyonel etkinliklere uygunluk: Ekoturizm aktivitelerinin geliştirilebileceği korunmuş su kaynaklarının bulunması gereklidir.
- Konaklama olanakları: Bölgeye gelen turistlerin konaklama ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri yerlerin bulunması gereklidir (köy, çiftlik evi, kırsal pansiyon vb.).
- Kırsal-geleneksel ürünler: Turistlere tanıtımı ve pazarlaması yapılabilecek geleneksel ürünlerin bulunması gerekir (yemek, eliş, vb.).
- Yerel halkın turizme istekliliği: Gelen turistlerin ihtiyacını karşılayabilmeleri için yöre halkının turizm gelişimini benimsemiş olması gereklidir.
- Yakın çevrenin ekoturizmi desteklemesi.
- Yerel örgütlenme, organizasyon: Bölgede ekoturizmin gelişimini destekleyici kooperatif, dernek vb. kurularak turizm gelişimi örgütlü bir şekilde sağlanmalıdır.
- Gelişme kolaylığına sahip ortamlar.

3.4. Ekoturizm Aktiviteleri

Ekoturizm; kullanılan araçlar, gidilen yerin doğası, yapılan etkinliğin özelliği gibi çeşitli kriterlere göre gruplandırılmaktadır. Ekoturizm kapsamında yer alan başlıca ekoturizm türleri şunlardır; yayla turizmi, dağ turizmi, mağara turizmi, tarım ve çiftlik turizmi, doğa yürüyüşü, kuş gözlemciliği, kamp-karavan turizmidir (Erdoğan, 2003). Valentine (1992) ise ekoturizmi doğaya dayalı aktiviteler, doğa tarafından desteklenen aktiviteler ve doğanın tesadüfi olduğu aktiviteler olmak üzere üç grupta ele almaktadır. Duffos ve Dearden (1990) tüketici olmayan ve tüketim eğilimli aktiviteler olmak üzere ekoturizmi iki başlık altında sunmuşlardır. Doğa fotoğrafçılığı, kuş gözlemciliği gibi aktivitelerde doğadaki canlılar insanlardan etkilenmemekte ve ekoturizm aktivitesi tüketici olmayan olarak ele alınmaktadır. Olta balıkçılığı, avlanma gibi doğadaki canlıların insanlar tarafından etkilendiği aktiviteler ise tüketim eğilimli aktivitelerdir. Polat (2006, 49), ekoturizm aktivitelerini öğrenmeye dayalı, eğlenmeye dayalı ve dinlenmeye dayalı olmak üzere üç kategoride incelemektedir. Aktivitelerin sınıflandırılması Şekil 3.2.'de gösterilmiştir.

Şekil 3.2. Ekoturizm Aktivitelerinin Sınıflandırılması (Polat, 2006)

Botanik turizmi: Botanik turizmi genel olarak belli bir bölgede yetişen ve özellikle de endemik ve nadir türlerin görülmesi ve incelenmesi şeklinde gerçekleşmektedir (Taş, 2012). Genel olarak gruplar halinde gerçekleştirilen bu turizm etkinliği bir rehber öncülüğünde gerçekleşmektedir. Botanik turizmi doğal alanında türlerin incelenmesi şeklinde gerçekleştirilirken botanik bahçelerin ziyareti olarak da gerçekleştirilmektedir. Türkiye endemik bitki oranlarıyla dünyada önemli bir yere sahiptir.

Kuş gözlemciliği (Ornitoloji): Kuşları yaşam alanlarında gözleme ve doğayı kuşların dünyasından tanıma faaliyeti olarak tanımlanmaktadır (Polat, 2006). Kuşların doğasını, yaşam alanlarını tanımak ve kuşların korunmasına katkıda bulunulması temel amaçtır. Son yıllarda, dünyada yaygın olarak yapılan ve ekoturizmin en hızlı büyüyen dallarından olan kuş gözlemciliği, Türkiye’de de hızla gelişmekte olan bir faaliyet haline gelmiştir.

Doğa Fotoğrafçılığı: Türkiye, mevsimsel değişimleri, farklı coğrafyaları, flora-fauna zenginliği ve kültürü ile doğa fotoğrafçılığı için büyük bir potansiyele sahiptir. Türkiye’de doğa fotoğrafçılığı ya da foto-safari olarak adlandırılan bu aktivite için turlar düzenlenmektedir.

Yaban Hayatı Gözleme: yaban hayatı merkezleri gibi kısıtlanmış bir alanda ya da hayvanların doğal yaşam alanlarında gerçekleştirilmektedir. Yaban hayatı gözlemi için düzenlenen turlar dünyada artış göstermektedir. Öte yandan, yaban hayatı gözleminin hayvanlarda davranış bozukluğu, çevresel kirlilik gibi olumsuz etkilerinin olabileceği de unutulmamalıdır.

Tarım ve Çiftlik turizmi: Kırsal alanlarda turistlerin tarımsal etkinliklere dahil olduğu ve kırsal alanda konakladığı turizm türüdür. Tarım ve çiftlik turizm ile tarım, kültür, turizm ve çevre aynı noktada buluşmaktadır. Öte yandan, kırsal alanlarda alternatif bir gelir kaynağı oluşturmak için sıkça uygulanan bir turizm çeşididir.

Jeomorfolojik Oluşumları İzleme: Bu ekoturizm türü ilk kez Amerika Seyahat Endüstrisi ve Ulusal Coğrafi Seyahat Degisi tarafından ‘jeoturizm’ olarak adlandırılmıştır (Heggie, 2009). Bu ekoturizm aktivitesinde jeolojik, jeomorfolojik yapı ve unsurlar, kıyıları, göller, kanyonlar, jeotermal kaynaklar, endemik bitkiler ve diğer doğal anıtlar turistlerin özel ilgi odaklarıdır (Polat, 2006). Bu etkinlikte jeolojik ve jeomorfolojik oluşumlar izlenmekte, mağaralara geziler yapılmaktadır.

Dağcılık: Doğa yürüyüşleri, dağ bisikletiyle geziler, “orienteering”, sağlam kayaların olduğu dik yamaçlarda kaya tırmanıcılığı, karlı alanlarda yapılan botla kaymak (snowspee rafting), kızak (snowscating), buzul kayağı (heliskiing helikopterle gidilerek yapılan yüksek dağ kayağı), balon “skiing” (balonla gidilerek yapılan yüksek dağ kayağı), “snowboarding” dağlarda yapılan aktiviteler arasında sayılabilir (Erdoğan, 2003).

Safariler: Safari doğa keşfi olarak tanımlanmaktadır. Cip safari ağırlıklı olarak yapılan aktivitedir. Fakat çevreye zarar verebilen bir aktivite olabilmekte ve korumacılığın ön planda olması önem taşımaktadır.

Balon Turizmi: Balon turizmi ile turistlere balon ile seyahat etme imkanı bulmakta, yörenin farklı manzaralarını görme, fotoğraflama imkanı bulmaktadırlar.

Yamaç Paraşütü: Etrafında kalkış ve iniş için yeterince açık bölgeye ve belli bir eğime sahip hemen hemen her yerde bu sporu gerçekleştirmek mümkündür. Ancak yeterli düzeyde eğitimin alınması da gerekmektedir (Erdoğan, 2003).

Akarsu Turizmi (Rafting ve Kanoculuk): Akış hızı yüksek nehirlerde botlar ile yapılan spordur. Rafting tamamıyla doğal şartlarda gerçekleştiğinden, çevre ile uyumlu, betonlaşmaya ve çevre kirliliğine yol açmayıp, doğal güzellikleri ön plana çıkarmaktadır. (Türksoy ve Yürük, 2008).

Bisiklet Turizmi (Dağ Bisikleti Turizmi): Türkiye’de son yıllarda özellikle doğal güzellikleri ile öne çıkan kırsal alanlarda bisiklet turlarının düzenlendiği görülmektedir. Bisiklet turları kısa mesafede olabileceği gibi uzun mesafeli turlar şeklinde de gerçekleştirilebilir.

Atlı Doğa Yürüyüşü: Turizmin çeşitliliği içinde yer alan atlı doğa yürüyüşleri, tarihi ve doğal güzelliklerin bulunduğu bölgelere düzenlenen günübirlik veya birkaç günlük gezi programları ile yapılmaktadır (Erdoğan, 2003). Bu turlar kırsal alanın doğal güzelliklerini, coğrafi yapısını, kültürünü görmek amacı ile yapılmaktadır.

Sportif Olta Balıkçılığı: Rekreeyonel amaçlı yapılan balıkçılık çoğunlukla, tüketim amacının ikincil bir amaç olduğu düşünülerek, spor amaçlı ve boş zaman geçirme amacıyla, bireysel bir şekilde yürütülen balık tutma faaliyeti olarak ifade edilmektedir (Yılmaz, 2008). Bu faaliyet ticari amaçlı yapılmamakta, boş zaman değerlendirmek gibi kişisel faaliyetler amacı ile yapılmaktadır.

Doğa/Dağ Yürüyüşü (Trekking/Hiking): Doğa yürüyüşü, çoğunlukla dağlık alanlarda yapılan bir faaliyet olduğu için “dağ ve doğa yürüyüşü” olarak isimlendirilmektedir.

Bir doğa yürüyüşü (Weaver, 2001);

- Uzun süren ve uzun mesafeli yürüyüşler,
- Yöresel bir köy ziyareti ve yöre haklıyla etkileşim kurarak aynı yaşamı paylaşmak,
- Doğa ile baş başa kalmak,
- Doğal güzellikleri seyretmek ve doğal dokuyu incelemek,
- Yaban hayatını gözlemlemek,
- Maceralı deneyimler yaşamak (Örneğin, ip köprüler kullanarak akarsu geçmek, dağı aşmak vb.) gibi bir takım aktiviteleri içermektedir.

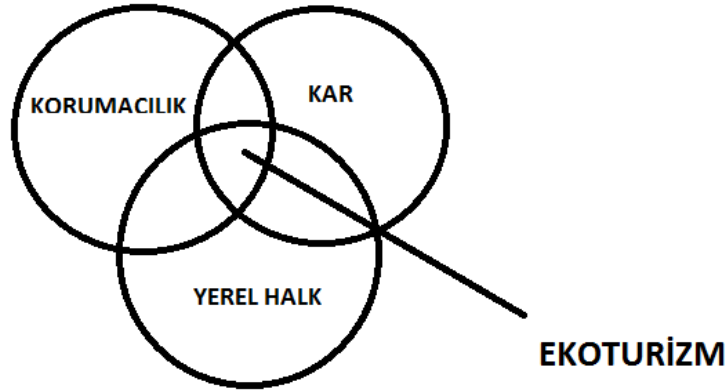
Kamp/Karavan Turizmi: Çadır biçimindeki konaklama yeri kamp olarak adlandırılmakta, birçok kişi tarafından kamp kurulan ve ortak alanları olan alana ise kamping denilmektedir. Türkiye’de kırsal alanlarda yaygın olarak görülen bir turizm türüdür. Diğer bir aktivite ise karavan turizmidir. Bu turizm çeşidi Avrupa’da oldukça yaygındır.

Yayla Turizmi: Türk kültürüne özgü bir faaliyet olan yaylacılık özellikle kıyı şeritlerinin sıcak havasına karşılık sıkça görülmektedir. Yaylaların çok çeşitli bitki örtüsüne sahip olması, ormanları, krater gölleri, ırmakları, tarihsel, kültürel ve arkeolojik değerleri, dağ ve doğa yürüyüşleri, rafting, kış sporları, olta balıkçılığı, çim kayağı, şifalı suları, yayla şenlikleri ve el sanatları gibi değerler taşıması nedeniyle turizm çekim merkezi olmalarını sağlamaktadır (Şen, 2010).

3.5. Ekoturizme Yerel Halkın Katılımı

Ekoturizm bölgede oturan sakinlere; korumacılık desteği, düşük ölçekte gelişim, az sayıda misafir ve eğitim deneyimleri sunmaktadır (Nepal, 2002). Son yıllarda ekoturizm sadece kitlesel turizme alternatif olarak ilgi çekmemiştir. Ekonomik

gelişim ve çevresel koruma ile bağlantılı olması da ilgi çekici bir alan olmasını sağlamıştır (Schaller, 2010). Araştırmacılar ekoturizmi, çevresel ve sosyo-ekonomik sorunlara çözüm olarak ve ekolojik olarak hassas bölgelerde sürdürülebilir gelişim aracı olarak göz önünde bulundurmaktadırlar. Ekoturizm doğal alanların korunmasına katkıda bulunması ve daha az gelişmiş bölgelerdeki yoksulluk sorununa çözüm bulması açısından önemli bir araçtır. Bu sebeple iyi bir ekoturizm çalışması için yerel halk ve doğal çevrenin merkezde olması gerekmektedir. Ekoturizmin başlangıç noktasının kesinlikle yerel organizasyon ve yerel halkın eğitimi olmalıdır (May,1991). Yerel halk, ekoturizmde etkisini gösteren ve en çok etkilenen grup olacaktır. Yerel halkın ekoturizme katılımı ve desteği şarttır. Şekil 3.3.'de görülen paydaşlar ekoturizm tanımlamalarını açıklayıcı niteliktedir. Ekoturizm korumacılık, kar ve yerel halkın kesişim noktasındadır. Ekoturizmin işlevliği açısından yerel halkın ekoturizm faaliyetindeki konumu önemli bir yer teşkil etmektedir.

Şekil 3.3. Ekoturizm unsurları

Yerel halkın ekoturizm faaliyetine dair gelişmeleri nasıl deneyimlediğine dair birçok araştırma yapılmıştır. Ekoturizm, yerel halkın yaşamlarını geliştirme ve iyileştirme basamağını da içermektedir. Ekoturizm yerel halka iş imkanı, gelir düzeyinde artış, geleneksel el sanatlarını canlandırma imkanı vermektedir (Colvin, 1994). Fakat bazı

araştırmalar ekoturizm girişimlerinin yerel halkın üzerinde önemli bir etkisi olmadığını ve biyo-çeşitlilikte negatif etkileri olduğunu belirtmektedir (Kiss, 2004). Başka bir grup araştırmacı ise ekoturizmin yararlarının kesin tanımlama yapılacak olursa az olduğunu fakat, yerel halkın dışlanma ve yoksulluk kriterlerinde yaşamlarının gelişimi konusunda önemli bir etkiye sahip olduklarını belirtmektedir (Colvin, 1994).

Ekoturizmin yerel halk üzerindeki etkilerine bakarken ‘yerel halkın yaşamlarının’ çok geniş bir tanımlama olduğunu; her türlü yeteneği, aktiviteleri, mal varlığı ve yaşam için belirli bir hedefe ulaşılmasını ifade eden tanımlamaları kapsadığını belirtmek gerekmektedir (Chambers ve Conway, 1992). Yerel halklarda bu ‘yaşam’ tanımlaması yoksulluk ile bağlantılı olup gelir azlığı, iş azlığı, iş gücü, gelir farklılaşmalarının az olmasını içerir (Lepper ve Schroenn, 2010). Ekoturizm uygulamalarında ‘yerel halkın yaşamlarının’ gelişimi açısından örnek bir çalışmadan bahsedilebilir. Afrika’nın Okavango bölgesindeki üç köyde (Sankoyo, Khwai ve Mabebe) gerçekteştirilen ekoturizm çalışmasında burada yaşayan halkın temel yaşam aktivitesinin ekoturizm haline dönüştüğü görülmüştür. Birçok geleneksel yaşam aktivitesi bırakılmıştır (avcılık, toplayıcılık, bitki yetiştiriciliği). Birçok çalışmadan farklı olarak Okavango’da ekoturizmin yararları nüfusun büyük çoğunluğuna yayılmıştır. % 48.4 temsil eden örnekleme göre; nüfusun sadece % 3’ü ekoturizmde çalışan bir aile bireyine sahip değildir ve % 93.3 hane halkının gelir düzeyi son 10 yılda ekoturizm ile artmıştır.

Bazı araştırmacılar yerel halkın ekoturizm endüstrisinden maksimum faydayı sağlayabilmeleri için yerel halkın belli bir düzeyde kontrole sahip olması gerektiğini ve adil olarak faydaların paylaştırılması gerektiğini belirtmektedirler (Schevyns, 1999). Ayrıca, çevreye duyarlı olmalarının yanında, yerel halkın yapılan aktivitelerde yüksek oranda kontrolü ve faydaların yüksek oranının yerel halka yöneltilmesini amaçlayan ‘toplum destekli ekoturizm girişim’ teriminin ayrı tutulması gerektiği bazı

araştırmacılar tarafından önerilmektedir (Schevyns, 1999). Bu noktada belirtmiş olduğumuz bilgiler ışığında ‘toplum destekli ekoturizm’ kavramı derinleştirilebilir.

Ekoturizme toplum destekli bakış açısı, insanların yaşam kalitesini geliştirmekte ve aynı zamanda kaynakların korunmasını ön plana almaktadır (Schevyns, 1999). rnek olarak Buckley ekoturizmi doğa odaklı olarak sürdürülebilir yönetilen, vresel eğitim ve korumacılığı desteklemesi üzerinden tanımlamıştır (Buckley, 1994). Buckley’in çalışması ekoturizmin sadece bir doğa ürününden daha fazla olduğunu algılamamızı sağlamış olsa da yerel halkın yaşam kalitesinin ekoturizm faaliyetleri ile artıracadıını göz önünde bulundurmak konusunda başarısız olmuştur (Schenyevs, 1999). Ekoturizme toplum destekli bakış açısı, turizm deneyiminin sadece vresel ve ekonomik etkilerinden daha çok sosyal boyutunun da önemini kabul etmektedir. Schevyns (1999), ekoturizm girişimlerinin ‘başarılı’ olarak değerlendirilebilmesi için yerel halkın faydalarında eşitliği paylaşması ve bir oranda kontrole sahip olması gerekmektedir. Dünya Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF)’nin tanımına göre ise toplum destekli ekoturizm yerel halkın gelişim ve yönetimde kontrolü ve katılımı olduğu ve sağlanan yararların büyük oranının yerel halk içinde devam ettiği bir sistemdir. Ayrıca, kolektif sorumluluk ve topluluk içerisinde bireysel girişimciliği kapsamaktadır. Bu tanımlamalar bölgesel ya da ülkeden ülkeye değişebilmektedir fakat, önemli olan isimler değil, önemli olan eylemin arkasındaki sosyal ve vresel sorumluluktur.

Bazı alışmalar ekoturizmin gelişiminin içerisinde yer alan farklı paydaşlar arasında ekoturizmden elde edilen faydaların dağılımının açık bir şekilde eşitliiz olduğunu göstermektedir (Bookbinder, 1998) . Fakat 1980’den beri hızla artan yerel halk organizasyonları ile birlikte yerel halkın turizm operatörleri ile ilişkilerinin sömürücü olduğunu fark etmiş olan ve büyüyen bir yerel halk bakış açısı vardır (Borman, 2008).

Ekoturizm, en büyük yararı yerel ölçekte ve ‘kk güzeldir’ felsefesine uygun gerçekleştiği durumlarda sağlamaktadır. Ekoturizmin kk gruplar halinde (en çok

18-20 kişi) yapılması, konaklamaların genellikle ailelerin işlettiği pansiyonlarda gerçekleştirilmesi, işlerin lokal çapta ve küçük miktarlardaki sermayelerle kotarılması, geleneksel mimarinin ve yerel kaynakların kullanılması bu terimin temelini oluşturmaktadır. Ekoturizm amacına uygun gerçekleştirildiği takdirde hassas ekosistemlerin korunması ve bu bölgelerin içerisinde ve çevresinde yaşayan nüfusun sosyoekonomik gelişmesi için kaynak yaratabilen bir araçtır. Önemli ekoturizm potansiyeli olan dağlık ve ormanlık bölgelerdeki köylerde yaşayan halkın yoksulluğu göz önünde bulundurulduğunda; ekoturizmin sosyal sınıflar arasındaki dengesizliği azaltan bir işlevinin olduğu da ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda ekoturizmin sürdürülebilirliği turizm sektörü, idareciler, yerel halk ve turistlerin işbirliği yapmasıyla sağlanabilmektedir (Ozaner, 2002).

3.6. Dünyada Ekoturizm

Dünya Doğa Koruma Vakfı (WWF)'nin içinde yer aldığı birçok sivil toplum örgütü ve Birleşmiş Milletler gibi uluslararası organizasyonlar geliştirmekte olan ülkelerde toplum destekli ekoturizm projelerini girişim temelli korumacılık bakış açısı ile finanse etmişlerdir. Örnek olarak, Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Ajansı 1990'ların ortasında ekoturizmi tamamlayıcı projelere 2 milyar doların üstünde kaynak sağlamıştır (Kiss, 2004) ve aynı zamanda 1990-2007 yılları arasında Birleşmiş Milletler Gelişim Programı tek başına 700 kadar ekoturizm ya da toplum destekli ekoturizm projelerini finanse etmiştir (Harrison, 2010).

1998 yılında Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi, 2002 yılını "Uluslararası Ekoturizm Yılı" olarak ilan etmiştir. 2002 yılının Dünya Ekoturizm Yılı olarak ilan edilmesinde; ekoturizmin büyük oranda ekonomik gelişme potansiyeline sahip alanlarda giderek artan bir önem kazanması ve aynı zamanda da ekoturizmin iyi planlandığı, geliştirildiği ve idare edildiği takdirde doğal çevrenin korunması için güçlü bir araç olma özelliği arz etmesi nedenleri önemli bir rol

oynamıştır (Erdoğan, 2003). 2001'den başlayarak, Mozambik, Brezilya, Avusturya, Seyşel Adaları, Cezayir, Ekvator, Maldiv Adaları, Fiji ve İsveç'te "Ekoturizmin Yönetimi, Gelişimi ve Planlanması" konusunda çeşitli toplantılar düzenlenmiş ve 9-22 Mayıs 2002'de Kanada'da UNEP önderliğinde "Dünya Ekoturizm Zirvesi" toplanmıştır. Bu, ekoturizm konusunda yapılan ilk dünya zirvesidir. Zirvede ekoturizm, sürdürülebilir kalkınmanın bir parçası olarak ele alınmış ve az gelişmiş bölgelerdeki yoksullukla mücadelede bir çözüm olarak öne sürülmüştür. Bu tarihten sonra da Güney Afrika, Belize ve Ruanda gibi ülkelerde benzer toplantılar devam etmiştir (Kuter ve Ünal, 2009).

Rio De Janeiro'da gerçekleştirilen Kalkınma Konferansından iki yıl öncesinde, 1990 yılında Uluslararası Ekoturizm Derneği (*The International Ecotourism Society*) kurulmuştur. Sivil özellikli olan derneğin amacı, ekoturizm ile ilgili ana noktalara ve standartlara temas ederek araştırmalar yapmak, yayınları ilgililerin istifadesine sunmak ve teknik anlamda yardım sağlamak olarak belirlenmiştir. Yetmişin üzerinde üye ülkesi bulunan söz konusu derneğe akademik çevreler, uzman kişiler, çeşitli organizasyonlar, tur operatörleri de üye olabilmektedir (Selimoğlu, 2004).

Dünya'da ekoturizme dair başarılı örneklerden bahsedecek olursak Kosta Rika öne çıkmaktadır. Kosta Rika, ekoturizmde öncü ülkelerden biri olmasının yanı sıra ekoturizm faaliyetlerinin tanımına uygun sürdürülebilir şekilde uygulandığı az sayıdaki ülkelerden biridir. Kosta Rika'yı ziyaret eden ekoturistlerin % 46'sı Amerika ve Kanada, % 16'sı AB ülkelerinden olup ortalama bir turist en az 1.000 ABD Doları harcamaktadır. Ekoturizm, ülke GSYİH'sında en büyük paya sahiptir. Kosta Rika'da Ulusal Ekoturizm Sertifikasyon Programı uygulanmaktadır (Baka, 2012). Kamboçya ise 2007 yılında 1,3 milyon ekoturist ağırlamış ve 190 Milyon ABD Doları gelir elde etmiştir. Ekoturizm ülke GSYİH'sında madencilikten sonra ikinci sırada gelmektedir. 2010 yılında 2 milyon ziyaretçiye ve 290 Milyon ABD Doları gelire ulaşıldığı tahmin edilmektedir (Baka, 2012).

Dünya'da var olan başarılı ekoturizm örnekleri Türkiye için model konumunda

olurken, Türkiye, ekoturizm konusunda gelişmekte olan ve potansiyeli çok yüksek olan bir bölge olarak görülmektedir.

3.7. Türkiye’de Ekoturizm ve Örnek Uygulamalar

Türkiye üç tarafı denizlerle çevrili, yüz ölçümünün % 26’sı ormanlarla kaplı olan dört mevsimin aynı anda yaşanabildiği ve nispeten bozulmamış doğal güzellikleri ile Akdeniz çanağında yer alan rakibi olan Avrupa ülkelerine göre bu özellikleri nedeni ile daha şanslı olan bir ülkedir (Baka, 2012). Örneğin, tüm Avrupa’da 500 kuş türü bulunmasına karşılık, Türkiye’de 420 civarında kuş türü tespit edilmiştir. Ayrıca Avrupa’da tespit edilen yaklaşık 12.000 bitki türünden yaklaşık 9.000’i ülkemizdedir (Kılıç, 2006).

Türkiye’nin henüz gelişmekte olan bir ülke olması, doğal, kırsal ve kültürel değerlerinin ve mirasının büyük bölümünün varlığını canlı biçimde sürdürüyor olması, Türkiye’nin birçok yöresinde sürdürülebilir ekoturizm için büyük bir potansiyelin varlığını göstermektedir (Morgül, 2014). Turizm Bakanlığı ekoturizmi; yayla turizmi, ornitoloji (kuş gözleme) turizmi, foto safari, akarsu sporları (kano-rafting) çiftlik turizmi, botanik (bitki inceleme) turizmi, bisiklet turları, atlı doğa yürüyüşü, kamp-karavan turizmi, mağara turizmi, dağ turizmi ve doğa yürüyüşü, botanik (bitki inceleme) gibi başlıklar altında değerlendirmektedir (Kılıç, 2006).

Turizmde ülkemizin şanslı bulunduğu birçok noktayı değerlendirmek ve turizmi dört mevsime yayıp kıyı bölgelerimiz haricinde doğal güzelliklere sahip bölgelerimizin de bu pastadan pay alması isteniyorsa bu konuda Kültür ve Turizm, Orman ve Çevre Bakanlıklarının birlikte yapacakları uyumlu çalışmalarla, dağ ve doğa rehberliği gibi sertifikasyon programları geliştirip, ekoturizme uygun bölgelerin saptanması gerekmektedir (Selimoğlu, 2004). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından Türkiye’ye giriş yapan turistlere uygulanan anketlerde ‘doğa amaçlı’ seçeneği bulunmadığı ve bu alanda Kültür ve Turizm Bakanlığı ve İl Müdürlüklerinin

herhangi bir veri toplama çalışması olmadığı için Türkiye üzerine ekoturizm arzı ve talebi konusunda analiz yapmak ve yorumda bulunmak oldukça zordur (Baka, 2012).

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan 2023 Türkiye Turizm Stratejisi'nde Türkiye'nin alternatif turizm türleri açısından eşsiz imkânlarla sahip olduğu, bu potansiyelin rasyonel anlamda kullanılmadığı, ülkemizin doğal, kültürel, tarihi ve coğrafi değerlerinin koruma-kullanma dengesi içinde turizm amaçlı olarak kullanılması ve alternatif turizm türlerinin geliştirilmesi gerekliliği vurgulanmaktadır (Türker, 2013). Türkiye'ye gelen yabancı turistlerin ve yerli turistlerin büyük çoğunluğu tatillerinde doğada yürüyüş, trekking, rafting, foto safari, kuş gözlemciliği, yamaç paraşütü gibi doğada yapılan aktivitelere katılmayı tercih etmektedir (Baka, 2012). *USA Adventure Travel Industry* araştırmasına göre, Türkiye'de özellikle trekking etkinliği başlıca ekoturizm etkinlikleri arasındadır, Arjantin, Brezilya, Nepal ve Peru'dan sonra 5. sırada gelmektedir (Weaver ve Lawton, 1999).

Kültür ve Turizm Bakanlığı turizm ürünlerini çeşitlendirmeyi ve kıyı alanları üzerindeki turist baskılarını azaltacak ve turizmin sosyo-ekonomik faydalarını daha az gelişmiş bölgelere dağıtacak şekilde tatilleri yaymayı amaçlayan bir politika ortaya koymaktadır. Bu hedefle bazı projeler geliştirilmiştir. Bu projeler (Bekiroğlu, 2008);

- Atak Projesi
- Yayla Turizmi Projesi
- Mavi Bayrak Projesi
- Belek Yönetim Planı
- Yayla Turizmi Projesi
- Dağ-Doğa Yürüyüşü Projesi (Trekking)
- Akarsu Turizmi (Kano-Rafting) Projesi
- Bisiklet Tur Güzergahlarının Geliştirilmesi Projesi
- Atlı-Doğa Yürüyüşü Projesi

- Mağara Turizmi Projesi
- Sportif Olta Balıkçılığı
- Kuş Gözlemciliği (Ornitoloji)
- Botanik (Bitki İnceleme) Turizmi

Türkiye, doğal ve kültürel zenginlikleri ile ekoturizm alanında önemli destinasyonlar arasında yer almaktadır. Türkiye; coğrafi olarak sahip olduğu iklim, bitki örtüsü çeşitliliği, sulak alanların yanı sıra binlerce yıldır birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olması sebebi ile tarihsel ve kültürel olarak dünyada az rastlanır değerlere sahiptir.

Dünyada artık keşfetmek amaçlı olarak yapılan ekoturizm, son yıllarda Türkiye’de de sık sık gündeme gelmekte, fakat sadece yayla turizmi olarak düşünülmektedir. Oysa bir bütün olarak ele alınması gereken ekoturizm, sosyal ve kültürel faaliyetleri de içine alan, geniş alanlarda birçok aktiviteyi kapsayan bir etkinliktir. Turizm Bakanlığı, eko-turizmi şu başlıklar altında değerlendirmektedir (Çağatay, Yurdaer ve Kırış, 2002);

- Yayla turizmi
- Ornitoloji (kuş gözleme) turizmi
- Foto safari
- Çiftlik turizmi
- Botanik (bitki inceleme) turizmi
- Kamp-karavan turizmi
- Mağara turizmi

Türkiye’de yapılan yanlış uygulamalar ile doğal değerler büyük zarar görmektedir. Ekoturizm bu yanlış uygulamaların önüne geçilmesini sağlayacak bir turizm çeşidi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yanlış uygulamalar çerçevesinde yayla turizmini ele alabiliriz. II. Turizm Şurası Bildirileri’nde (2002) belirtilmiş olduğu gibi Türkiye’de ekoturizm bilinci olmaması ve anlaşılmaması nedeni ile biyolojik

çeşitliliğin yüksek olduğu yayla alanlarının bozulması ile karşı karşıya kalınmıştır. Ekoturizm bilincinin olmaması nedeni ile bu bölgelerde çirkin ve denetimsiz yapılaşmalar var olmakta, yaban hayatı gelişmiş güzel kullanılmakta, flora ve fauna tanınmadan ve bölgenin taşıma kapasitesi bilinmeden bölgeye turlar düzenlenmektedir. Bu yanlış uygulamaların ve doğaya verilen zararın yanında hemen belirtmek gerekir ki, ekoturizmden beklentilerin en iyi düzeyde gerçekleşebilmesi için salt gelişmiş altyapı ve yüksek potansiyel varlığı yeterli değildir. Söz konusu doğal değerlerin, zenginliklerin akılcı, bilimsel temelli, küresel yaklaşımları dikkate alan politikalarla yönetilmesi gereklidir. Bugüne kadar Türkiye'nin söz konusu turizm kaynaklarının ve potansiyelinin rasyonel kullanıldığı söylenemez. Ulusal turizm politikaları ve uygulamalarında turizm getirisi ve karına öncelik verilmesi, en yoğun olarak turizm amaçlı kullanımların temel ögesi olan doğal zenginliklerimiz üzerinde olumsuz baskıya neden olmuştur (Akesen, 2009).

Ülkemizde ekoturizm potansiyeli belirlemeye yönelik bilimsel çalışmaların yapıldığı alanlardan bazıları ise şunlardır:

Aksaray-Ihlara Vadisi, Erzurum-Oltu ve Olur, İzmir-Selçuk, Konya, Zamantı Çayı havzası, Çanakkale Kara Menderes Vadisi Araplar Boğazı, Trabzon, İğneada ve çevresi, Trabzon-Uzungöl, Hatay-Samandağ, Camili Biyosfer Alanı. Karadağ, Düzce Uğursuyu ve Aksu havzaları, Kayseri-Yahyalı, Isparta yöresi, Kazdağı Ulusal Parkı, Akdağ Tabiat Parkı, Tekirdağ-Uçmakedere, Erzurum-Uzundere, Bolu-Mudurnu, Niğde-Çiftlik, Yıldız (Istranca) dağları ve çevresi, Niğde-Ulukışla, Bolu-Göynük, Konya-Karapınar, Edirne-Keşan(Orta Saroz bölgesi), Dilek Yarımadası-B.Menderes Deltası Milli Parkı, Bartın, Köprülü Kanyon, Balıkesir-Edremit, Kahramanmaraş (tez.yok.gov.tr).

Yapılan ekoturizm planı uygulanabilir bir plan olmalıdır. Yapılacak olan planın ideal olmasından daha çok uygulanabilir olması en önemli unsurdur. Planın ana amacı sürdürülebilirlik prensibine aykırı olmadan alandan en yüksek ve kalitede verim alabilmektir (Çağatay, Yurdaer ve Kırış, 2002). Türkiye'nin mevcut durumunda;

bakanlıklar, bakanlıkların kendi içerisindeki birimler, sivil toplum örgütleri ve üniversitelerin birbirlerinden bağımsız olarak çalıştığı görülmektedir. Bölgenin toplumsal, ekonomik ve çevre şartlarının birbiri ile uyumlu bir şekilde ekoturizm bölgesine uygulanması için bu kurum ve kuruluşlarının birbirleri ile ortak çalışmalar yürütmesi gerekmektedir.

Türkiye’de ekoturizm uygulamalarının görülebileceği ve bu çerçevede dönüşümler göstermiş belirli bölge örnekleri verilebilir. Kültür ve Turizm Bakanlığının Küre Dağları, Kızılırmak Deltası, Kaz Dağları, İğneada gibi hassas ekosistemlerde ekoturizmin gelişme projeleri ile çevre dostu tesislere yeşil yıldız verme uygulaması sürmektedir. WWF Türkiye’nin Pınarbaşı’daki ekoturizm rehberliği eğitimleri STK projelerine erken bir örnektir. Buğday Derneği, gönüllüleri ekolojik çiftliklerle buluşturan TaTuTa (Ekolojik Çiftliklerde Tarım Turizmi, Gönüllü Bilgi ve Tecrübe Takası) projesini yıllardır yürütmekte ve projeye üye çiftlik sayısı yıldan yıla artmaktadır (<http://ekoIQ.com/turunlarimiz-da-tatil-yapabilsin-diye-eko-turizm/>).

Bunların yanında çevreye duyarlı turizm ürünleri, ekoturizm olgusunu destekler nitelikteki pek çok çevreyi korumaya yönelik projeyi de harekete geçirmiştir. Bunlardan biri olan Eko-etiketleme, gönüllü yapılan bir sistem olup, karşılaştırıldığı diğer ürünlere nazaran çevreye daha az zararlı olduğu kabul edilen ürünlere bir ödül olarak verilmektedir. Bunların başında uluslararası bir etiket olan “Mavi Bayrak” ve ulusal etiket olarak çevre duyarlı tesislere verilen “Yeşil Yıldız” uygulaması sayılabilir. Gönüllüğü esas alan benzeri etiketleme (sertifikasyon) yönetimleri aracılığı ile ekoturizm için bazı standartlar geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılarak kontrolsüz turizm gelişimine bağlı doğal kaynak baskısını sınırlamak mümkün olabilecektir (<http://seferihisar.bel.tr/turizmde-ekolojik-markalama>).

Türkiye’de ekoturizm uygulamaları, “Yavaş Şehir (Cittaslow)” ağına dahil olan ilçe ve kasabalarda yoğun bir şekilde görülebilmektedir. Ekoturizm felsefesini içinde barındıran; küçük kentlerin geleneksel yapılarını korumaları, araçların şehir merkezlerinden çıkarılması, yerel ürünlerin tüketilmesini sağlamak, teşvik etmek ve

bununla birlikte sürdürülebilir enerji kullanımını desteklemek gibi kavramlar alternatif turizm türlerine daha fazla yönelmeyi ve yeni trendlerin oluşmasını sağlamıştır. Günümüzde yeni bir turizm hareketi gibi algılanabilecek olan Yavaş Şehir (Cittaslow) bu gelişmelere paralel olarak ortaya çıkmıştır (<http://seferihisar.bel.tr/turizmde-ekolojik-markalama>). Yavaş Şehir, aynı zamanda iyi bir ekoturizm modelidir.

Yavaş şehrin mantığı küreselleşme ile hızlı bir hal alan yaşama alternatif olarak; doğal ve kültürel özelliklerin korunduğu, üretken bir yaşama imkanı tanıyan, yaşanabilir şehirlerin oluşmasıdır. Türkiye’de Cittaslow-Yavaş Şehir hareketi Seferihisar’ın 28 Kasım 2009 tarihinde Uluslararası Yavaş Şehirler Birliğine katılmasıyla resmi olarak kurulmuştur. Daha sonra 2010 yılında Muğla-Akyaka, Aydın-Yenipazar, Çanakkale-Gökçeada ve Sakarya- Taraklı ilçelerinin, 2012 yılında da Isparta-Yalvaç, Kırklareli-Vize ve Ordu-Perşembe ilçeleri Cittaslow Uluslararası Yavaş Şehirler Birliğine katılmasıyla Türkiye’de Ulusal Cittaslow Ağı oluşturulmuştur. Seferihisar halen Ulusal Cittaslow Ağının başkanlığını yürütmektedir. (www.cittaslowturkiye.org).

Türkiye’de mevcut ekoturizm uygulamalarına örnek vermek gerekir ise Ege bölgesinde ekoturizm faaliyetlerinin gerçekleştirildiği aynı zamanda Yavaş Şehir (Cittaslow) ağına dahil olan Seferihisar ve Şirince Köyü, Türkiye’de örnek ekoturizm modelleri arasında yer almaktadır.

Seferihisar

Seferihisar ilçesinin 2009 yılında Uluslararası Yavaş Şehir hareketine katılmasıyla birlikte turizm sektöründe önemli bir gelişme gözlenmektedir. Turizm, ilçe ekonomisine katkı veren önemli sektörlerden biri haline gelmiştir ve gelişme potansiyeli çok yüksektir (Çerçi, 2013). Seferihisar bölgesi, toplum destekli ekoturizmin ana maddelerinden olan ‘yerel halkın üretime katılması’ ve ‘yerel üretimin korunması’ bağlamında en önemli ve başarılı örnekler arasında yer

almaktadır. Yerel üretimin korunmasına dair yapılan örnek çalışmaları şu şekilde sıralayabiliriz (Çerçi, 2013)

- Seferihisar Belediyesi ile birlikte gerçekleştirilen ve İzmir Kalkınma Ajansının desteklediği Tarladan Sofraya Tarım Projesi ile İzmir ilinde “İyi Tarım Uygulamaları”nın yaygınlaşması hedeflenmiştir. Bu uygulamayla üreticilerin gelir düzeylerinin ve tüketicilerin güvenli gıdaya erişim olanaklarının artırılması hedeflenmiştir.
- Eğitim ve ekonomik yetersizlik nedeniyle aile bireylerine ekonomik anlamda bağımlı yaşamak zorunda kalan kadınların, öncelikle meslek edindirme çalışmalarından yararlandırılması ve iş olanakların artırılması ve yaşam kalitelerinin yükseltilmesi amacıyla kurulan Kadın Emegi Evleri projesi hayata geçirilmiştir.
- Seferihisar’da Sürdürülebilir Balıkçılığın Geliştirilmesi Projesi ise Seferihisar’da balıkçı kooperatiflerinin üretim ve pazarlama kapasitelerini artırmak ve Avrupa Birliği standartlarında sürdürülebilir balıkçılık yapılmasını sağlamaktır.
- Seferihisar Köy Pazarı, 2 Temmuz 2009 tarihinde ilçe ve çevre köylerdeki üreticilerin kendi yaptıkları ve ürettikleri ürünleri sergileyip, satabilmeleri ve emeklerini gelire dönüştürmelerine katkıda bulunmak amacıyla kurulmuştur. Bu amaçla eski belediye binasında faaliyetlerini sürdüren köy pazarı ve üretici pazarı Belediye tarafından herhangi bir ücret talep edilmeksizin hanımlara ve köylü çiftçilere tahsis edilmektedir.
- Organik tarım ve iyi tarım sertifikalarına sahip olan köylü çiftçiler tarafından yine köylerdeki tarım alanlarında yetiştirilen ürünler, aracısız olarak yine köylü çiftçiler tarafından pazarda satışa sunulmaktadır.
- Yerel üretimi koruma kriteri kapsamında hayata geçirilen üretici pazarlarına 2011 yılında faaliyete geçen Seferihisar Belediyesi’nin himayesinde, S.S. Hıdırlık Tarımsal Kalkınma Kooperatifi’nin kurduğu e-ticaret sitesi eklenmiştir. İnternet

üzerinden tüm Türkiye'ye satış yapılabilen sitede Kadın Emeği Ürünleri, "Seferis" marka zeytinyağları, kooperatif ürünleri köy pazarı Ürünleri kategorileri bulunmakta, Seferihisar'a özgü lezzetler aracısız olarak tüketiciyle buluşmaktadır (www.seferipazar.com/eticaret).

- Mevcut yasal düzenlemeler çerçevesinde yerli tohumların satışı yasaklandığından, yüzyıllardır Anadolu topraklarında var olan binlerce çeşit sebzenin ve meyvenin varlıklarını tehlikeye atan bu düzenlemenin olumsuz etkilerini azaltmak ve yerel türlerin yok olmasının önüne geçmek amacıyla Seferihisar Belediyesi önderliğinde "Tohum Takas Şenliği" düzenlenmektedir.

Bir diğer unsur, Seferihisar bölgesinde yerel katılımın sağlanması amacıyla ev pansiyonculuğuna verilen önemdir. Bu kapsamda T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından, Seferihisar Belediyesi'nin desteği ile Ev Pansiyonculuğu Eğitim Kursu, Sığacık mahallesinde düzenlenmiştir (<http://seferihisar.bel.tr/wp-content/uploads/formlar/2010-faaliyet.pdf>).

Seferihisar'da gerçekleşen bu faaliyetlerin en önemli noktalarından biri toplum destekli bakış açısını benimseyerek yerel halkın üretime katılmasının sağlanmasıdır. Ayrıca, yerel üretim faaliyetlerinin devamlılığının sağlanması da diğer bir önemli nokta olarak göze çarpmaktadır.

Şirince

Şirince, özgün mimariye ve şarap kültürüne sahip olan turistik bir alandır. Eski bir Rum yerleşimi olan Şirince, çok kültürlülüğün izlerinin görülebileceği ender alanlardandır. Turizm bölgede var olmadan evvel Şirince, kendi halinde bir dağ köyü idi. Türkiye'de mevcut ekoturizm uygulamalarından biri olan Şirince; ünlü Efes Antik Kenti'nin yakınlarında bulunan, içinde ve çevresinde yapılan turizm faaliyetleri ile ekoturizme yakın bir çevreye sahip bir bölgedir. Şirince'de yapılan turizm faaliyetlerinden çokça köy halkının yararlanıyor olması, köy halkının el sanatları ürünlerini, el yapımı zeytinyağı, sabun gibi ürünleri turistlere sunabilmesi,

turizmden elde edilen gelirlerin köydeki evlerin restorasyonunda kullanılması gibi unsurlar ekoturizmin temel unsurlarıdır (Baka, 2012).

Turizmin gelişmesiyle birlikte Şirinceliler, doğal ve kültürel değerlerini tanıtma fırsatı yakalamışlardır. Bölgede yetişen üzümlerden yapılan şarap ve özgün mimarisi ile üne kavuşan Şirince, ekoturizm alanında önemli bir destinasyon haline gelmiştir. Şirince yerel halkı (özellikle kadınlar) yaptıkları el oyaları ve ürünleri kendilerine sunulan satış alanlarında satmakta ve yerel üretime bu şekilde katılabilmektedir. Konaklama için ise küçük butik otel ve pansiyonlar mevcuttur.

Türkiye'nin sahip olduğu doğal ve tarihsel güzellikler nedeniyle, hızlı gelişme potansiyeli gösterebilecek olan ekoturizm faaliyetleri açısından önemli yerleşim yerlerinden birisi de Muğla'nın Milas ve Aydın'ın Söke ilçeleri sınırları içinde yer alan Bafa Gölü havzasıdır. Bu çalışmanın ileriki bölümlerinde ayrıntılı olarak tartışıldığı gibi, Bafa Gölü havzası sahip olduğu doğal ve tarihsel özellikleri ve güzellikleri nedeniyle ekoturizm açısından son derece önemli bir potansiyele sahiptir. Bu çalışmanın amacı da, yörenin sahip olduğu söz konusu potansiyeli ortaya çıkararak bir yandan Bafa Gölü havzasının bir ekoturizm alanı haline gelmesini sağlamak; diğer yandan, yörenin sahip olduğu doğal ve tarihsel güzelliklerin korunmasına katkıda bulunmaktır.

4. ÇEVRE SORUNLARI

Bu bölümde, çevre sorunları ve çevre sorunlarının turizm ve ekoturizm ile bağıntısı tartışılmaktadır. Bu tartışmada çevre kavramı, çevre-insan ilişkisi, 1980 sonrası çevreye dair teorik gelenekler, çevre sorunlarının tarihsel gelişimi, turizmin fiziksel çevre üzerinde yarattığı etkiler ve ekoturizmin çevre üzerindeki etkileri ele alınmıştır.

4.1. Çevre Kavramı

Genel bir tanımla çevre, insan faaliyetleri ve canlı varlıkları üzerinde hemen ya da süre içinde dolaylı ya da dolaysız bir etkide bulunabilecek fiziksel, kimyasal, biyolojik ve toplumsal etkenlerin belirli bir zamandaki toplamıdır (Keleş ve Hamamcı, 1997). Demir ve Çevirgen'e (2006) göre ise çevre "insanın diğer insanlarla olan karşılıklı ilişkilerini, insanların bu ilişkiler sürecinde birbirlerini etkilemesini; insanın kendi dışında kalan tüm canlı varlıklarla, yani bitki ve hayvan türleriyle olan karşılıklı ilişkilerini ve etkileşimini; insanın canlılar dünyası dışında kalan, ama canlıların yaşamlarını sürdürdükleri ortamdaki tüm cansızlarla, yani, hava, su toprak, yeraltı zenginlikleri ve iklimle olan karşılıklı ilişkilerini ve bu ilişkiler çerçevesindeki etkileşimini anlatır."

Çevre, canlı ve cansız varlıkların karşılıklı etkileşimlerinin bütünüdür. Çevrenin canlı (biyotik) öğeleri nüfus türleri yani insanlar, bitki örtüsü, hayvan topluluğu ve mikroorganizmalardan oluşur. Cansız (abiyotik) öğeler ise iklim, hava, su ve yeryuvarın yapısıdır. Çevre tanımını maddeler halinde detaylandırarak olursak (Keleş ve Hamamcı, 1997);

- İnsanın diğer insanlarla olan karşılıklı ilişkilerini, insanların bu ilişkiler sürecinde birbirlerini etkilemesini,

- İnsanın kendi dışında kalan tüm canlı varlıklarla, bitki ve hayvan türleriyle olan karşılıklı ilişkilerini ve etkileşimini,
- İnsanın canlılar dünyası dışında kalan, ama canlıların yaşamlarını sürdürdükleri ortamdaki tüm cansızlarla yani, hava, su, toprak, yeraltı zenginlikleri ve iklimle olan karşılıklı ilişkilerini ve bu ilişkiler çerçevesindeki etkileşimini anlatır.

Çevre, niteliğine göre fiziksel ve toplumsal çevre olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Canlıların içinde yaşadığı ve varlığını fiziksel olarak algıladığı canlı ve cansız ortama fiziksel çevre denir. Keleş ve Hamamcı'ya göre fiziksel çevre, "insanın içinde yaşadığı, varlığını, özelliğini ve niteliğini fiziksel olarak algıladığı ortam"dır. Yerleşim yerleri kırsal veya kentsel olabilir ve yaşanılan çevre ormanlık, çöl, sahil kenarı, ova veya dağ gibi farklı coğrafi özelliklere de sahip olabilir. İnsanlar her türlü fiziksel çevreye uygun farklı yaşam biçimlerini de ortaya çıkarabilir (Keleş ve Hamamcı, 2005).

Fiziksel çevre oluşumu bakımından doğal çevre ve yapay çevre olarak ikiye ayrılmaktadır. Doğal çevre, oluşumunda insan etkisinin bulunmadığı yabani ortamdır (Yıldız vd., 2000). Diğer bir ifade ile insan faaliyetleri ile bozulmamış bütün doğal unsurların meydana getirdiği, tamamen kendiliğinden olan çevredir. Bu gruba insan, hayvan, bitkilerden oluşan canlı varlıklar ve hava, su, toprak, yeraltı kaynaklarından oluşan cansız varlıklar girmektedir. Yapay çevre ise insanların kendi amaçlarına göre değiştirmiş olduğu çevredir. (Yıldız vd., 2000). Başka bir ifade ile insanların doğal çevreden elde ettiği yeraltı ve yerüstü kaynaklarını kullandığı ve tamamen insan tarafından yapılmış olan çevreye yapay çevre denmektedir. Örneğin barajlar, köyler, şehirler, yollar yapay çevrelerdir. Yapay çevrenin, insanların doğal çevreye müdahale etmeleri, onu kendi ihtiyaç ve istekleri doğrultusunda değiştirmeleri sonucunda ortaya çıktığı söylenebilir. Aslında yapay çevre insanoğlunun doğayı karşısına alma, onunla mücadele etme veya doğa olaylarına karşı korunma, hayatta kalma şansını artırma en azından daha iyi bir yaşam sürdürme çabası sonucunda oluşmuştur (Ağbuğa, 2016).

Toplumsal çevre ise belli bir fiziksel çevrede yaşayan insanların, içinde buldukları toplumsal, ekonomik ve siyasal sistemlerin bir gereği olarak yaratmış oldukları ilişkiler bütününden oluşmaktadır (Keleş ve Ertan, 2002). Bir diğer ifade ile daha çok ilişkilerin

belirleyici olduğu toplumsal çevre “en basit komşuluk ilişkilerinden başlayarak alışverişe, eğitime, çalışma koşullarına, yöneten-yönetilen ilişkilerine uzanan ve toplumsal yaşam koşullarını belirleyen bu resmi ve resmi olmayan ilişkiler, davranışlar”dır (Keleş ve Hamamcı, 2005)

4.2. Çevre ve İnsan İlişkileri

İnsan, avcı-toplayıcı olarak yaşadığı dönemde doğayla doğrudan ve karşılık bir ilişki kurdu. İnsanın varlığı doğanın verdikleri ile doğanın kendi ritminde sürmekteydi. Tarımın gelişmesi ile birlikte toprağı işleme ve kontrol altına alma girişimleri başlamış oldu. Daha fazla sayıda insanın toplu yaşaması ve örgütsel bir yapı oluşturması doğa ile tek yönlü ilişkinin başlangıcı oldu ve ndüstrileşme ile birlikte insanların kendi çıkarları için doğayı kullanmaları ve sömürmeleri büyük boyutlara ulaştı. Bugün ise doğanın sömürülmesinin sonuçları tüm insanlığı etkileyecek boyutta sorunlara sebep olmaktadır; hava ve su kirlenmesi, nükleer atıklar, iklim değişikliği ve bunların sonucunda sağlık problemleri, yiyecek ve su kıtlığı, orman yangınları, kuraklık, sel baskınları gibi doğal rejimin ve insan sağlığının giderek olumsuz etkilenmesine sebep olmaktadır.

Çevre insan ilişkisinin tarihsel özetini anlatan Scahaefer, bu durumu şöyle açıklamaktadır; “Bir ilişkiler bütünü olarak tanımlanan çevrenin, başat ögesi olan insan, binlerce yıl önce doğal çevresiyle bütünleşmiştir. İnsanın yaşamını toplayıcılık ve avcılıkla sürdürdüğü dönemde çevre, insanın kullanımına dönük olarak çok az değişime uğramıştır. Önceleri uyum içerisinde süren dost ilişkisi, insanın doğayı kontrol altına almak için ateşi kullanmayı öğrenmesiyle çevreden yararlanmaya, daha sonra çevre olanakları sınırsızca kullanarak, çözülmesi zor bunalımlara dönüşmüştür” (Çelikkıran, 1997).

Harper, çevre-insan ilişkilerini toplumların tarihsel evrimini inceleyerek üç aşamaya

ayırıştır; avcı-toplayıcı toplumlar, tarımcı toplumlar ve endüstriyel toplumlar (Tuna, 2014).

Avcı-toplayıcı toplumlarda, doğal kaynakların dengeli ve sürdürülebilir kullanıldığı, doğa ile toplum arasında karşılıklı ve saygılı bir ilişki vardır. Toplumun üretimi ve sürdürülmesinin tarımsal üretime dayandığı tarımcı toplumlarda insan ile doğa arasındaki ilişki devam etmekle birlikte, avcı-toplayıcı toplumlarda olduğu kadar güçlü değildir. Bununla birlikte tarımcı toplumlar doğaya egemen olmayı meşrulaştıran bir ilişki yaratmaya başlamışlardır. Tarımcı toplumların toplumsal üretimi sadece toprağın işlenmesi ve hayvanların evcilleştirilmesi ile sınırlı değil; aynı zamanda doğal kaynakların kullanımına ve çevre ile olan ilişkilerin kontrolüne bağlıdır. Sulama, gübreleme, toprağın işlenmesi ve ormanların tarım arazilerine dönüştürülmesi ile toprağın yapısı ve bitki örtüsü değişmiş ve bu durum insanın doğayı egemenliği altına almaya başlamasını simgelemektedir. İnsanın doğayı egemenliği altına almaya başlaması ve doğa ile olan karşılıklı ilişkinin ortadan kalkmasıyla birlikte doğal çevreye yabancılaşmanın başlangıcını oluşturmuştur (Tuna, 2014).

Çevre-insan ilişkisinde üzerinde durulacak önemli bir nokta da “Endüstrileşme”dir. Üç yüz yıl kadar önce Avrupa’da ortaya çıkan endüstrileşme ve bunun sonucunda oluşan endüstriyel toplumlar doğanın ve insanın sömürülmesinin çok büyük boyutlarda olduğu bir aşamadır. Endüstriyel toplumda çevre-insan ilişkilerinin temel düşüncesi doğal kaynakların insan refahı için sınırsızca kullanılabileceği varsayımının temelleri, Batı Avrupa’da ortaya çıkmış olan Aydınlanma Düşüncesi ile birlikte doğanın sınırsızca kullanılması ve sömürülmesinin kültürel (bilimsel, ahlaki ve felsefi) dayanaklarını hazırlamıştır. Bu bağlamda Aydınlanma Düşüncesi ile insanın doğal çevresini egemenlik altına alabileceği, bilim ve teknolojinin yardımıyla doğal çevresini kontrol altında tutup yeniden üretebileceği düşüncesi gün geçtikçe modern endüstriyel toplumun temel değer ölçütü haline gelmiştir (Tuna, 2014).

Catton’a göre, çevre-insan arasındaki ilişkilerin tarihsel sürecinde çevre sorunlarının

ortaya çıkması ve etkilerinin ciddi boyutlara varmasının altında insanın daha fazla refah beklentisi yatmaktadır. Başka bir ifade ile evre sorunlarının başlıca nedeni ve sorumlusu olan insan, aynı zamanda bu sorunlardan doğrudan etkilenmektedir. evre sorunlarının oluşması ve onlenememesinin sosyolojik anlamı, evre sorunlarının ve çevresel olguların sadece teknik ve ekonomik olgular olmayıp belki de bunlardan daha onemli olarak toplumsal sorunlar ve olgular olduğudur (Tuna, 2014).

4.3. 1980 Sonrasında evreye Dair Geleneksel Kuramlar

Sosyoloji kavramı, 1838 yılında Auguste Comte tarafından ortaya atılmasına rağmen, fiziksel çevrenin topluma etkisi ya da toplumun fiziksel çevreye etkisine dair araştırmaların uzun bir zaman diliminden sonra ortaya çıktığı görülmektedir. evre sosyolojisi 1960'ların sonlarında ve 1970'lerin başlarında Amerika Birleşik Devletleri'nde halkın evre ile ilgili kaygılarının patlak vermesine bir tepki olarak başlamıştır (Buttel, 1987). evreciliği ve çevreciliğin sosyoloji için ne anlama geldiğini ilk inceleyen sosyologlar ise William R. Catton ve Riley E. Dunlap olduğu söylenebilir. Catton ve Dunlap (1978), evre sosyolojisini evre ve toplum arasındaki karşılıklı etkileşimi veya toplumsal-çevresel etkileşimleri veya ilişkileri inceleyen bir bilim dalı olarak tanımlamışlardır (Konak, 2010). 1970'li yıllarda çevresel konulara dair yapılan sosyolojik araştırmaların hızla çoğaldığı görülmektedir. Bu araştırmalar, farklı kuramsal görüş ve düşünceler temeline oturtularak gerçekleştirilmiştir. 1980'ler sonrasında evre sosyolojisinin gelişmesine katkıda bulunan ve alternatif yaklaşımlar sunan üç ana çalışma vardır. Bunlar; 'postmodernizm', 'risk toplumu' ve 'yeni ekolojik paradigma'dır.

4.3.1. Postmodernizm

Postmodernizm, modernizmin eleştirisi olarak başlamaktadır. Postmodernizm, modernliğin temel parametrelerine, eř deyişle, bilimsel bilginin stnlğine, pozitif

bilimlere, doğrusal gelişmeye, ulus devlet anlayışına, sanayileşmeye, kapitalizme, demokrasiye, laikliğe, insan haklarına, teknolojiye, bürokrasi ve uzmanlaşmaya karşı gelen ve onları sorgulayan, buna karşı belirsizliğe, parçalılığa, farklılığa, etnikliğe, alt kültürlerle, kültürel çoğulculuğa, bilgiye yönelik çoğulcu bakış açısına, yerel bilgiye, yerelliğe, özgünlüklere ayrıcalık tanıyan bir hareket olarak kavramsallaştırılabilir (Kızılçelik, 1996).

Postmodernistlere göre 1960'lı yıllardan sonra başlayan çevre hareketi modernliğin sonuçları ile yakından ilgilidir. Aynı zamanda, ekolojik kriz ile ilgili tartışmalar da modernleşme projesinin sonucudur. Modernleşme fikri ve endüstrileşme insan ve doğal çevre arasındaki ilişkiyi bozmuştur. Öte yandan, modernleşme doğa ile insan merkezli ve sömürücü bir ilişkinin kurulmasına sebep olmuştur. Küresel ısınma, nükleer riskler, biyolojik çeşitliliğin azalması gibi çevre sorunları modernleşme ve endüstrileşmenin doğrudan sonuçlarıdır.

Postmodern düşünce, postmodern şartların gerçek bir çevreci düşünce ile birlikte modernite düşüncesine gerçek bir alternatif oluşturabileceğini öne sürer (Özerkmen, 2002). Farklı tarihsel bir dönem olarak postmodern dönem çevre söylemi için ciddi bir şekilde paradoksaldır. Bir taraftan sosyal ve ekonomik gelişmeler, çevrenin niteliği gibi yaşam stili konularına post-materyal politik ilginin önemini artırırken; öte yandan küresel sosyal, ekonomik ve politik değişimin altında yatan neoliberal düzenlemeyle, dünya çapında yüksek düzeyde tüketime ve çevresel kötüleşme ve global düzeyde kaynakların daha çok kullanımına yönelinmektedir (Adak, 2010).

4.3.2. Risk toplumu

Risk hakkında en çok bilinen bilimsel teoriler Giddens ve Ulrich Beck tarafından ortaya konmuştur. Risk, çağlardan beri karşılaşılan kavramdır. Risk kavramı modernite öncesi dönemlere aittir. Fakat o zamanki zarara uğrama tehlikesi gibi kullanımıyla buradaki risk kullanımı farklıdır. Günümüz risk kavramı insanoğlunun kendi eli ile oluşturduğu ve diğer canlıları da tehdit eden riskleri oluşturmaktadır. Sanayi sonrası toplumlar risk

toplumları olarak adlandırılmaktadır. Risk; modernleşme kavramına bağlıdır. Riskler hep vardır fakat günümüz riskleri yoksulluk ve sağlık risklerinin yanında ekolojik, ileri teknoloji riskleri şeklinde oluşan ve dünyadaki bütün yaşamları tehdit eden riskler olarak görülmektedir. Bu riskler, sanayileşme ve kentleşme sürecinde ortaya çıkan toksik atıklar, nükleer faaliyetler, iklimlerin değişmesi gibi çevresel riskler ve sorunlardır. Özellikle, 20. Yüzyılın ikinci yarısından sonra tüketim toplumunun doruğa ulaşması ile doğal kaynaklar daha yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Bu durum ile çevre felaketleri ve çevre sorunları ve belirsizlikleri artırmıştır.

Risk toplumu teorisi, toplumu ve kurumları eleştirmektedir. Sanayileşme ve rasyonelleşmenin bir arada hareketi ile insanoğlu doğa üzerinde hakimiyetini kurmuş ve doğadan gelebilecek tehlikelere karşı önlemler almıştır. Fakat bu önlemler ve müdahaleler olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Bu sebeple, insanoğlu çevre bozulmaları sebebiyle birçok risk altındadır. Risk toplumlarında sosyal çatışma çevre kirlenmesi ve diğer sosyal ve çevresel risklerin dağıtılması etrafında yoğunlaşmıştır ve bu risklerden hiç kimse muaf değildir ve tehdit altındadır (Konak, 2010).

4.3.3. Yeni ekolojik paradigma

Modernleşme teorisine ve insanı üstün gören dünya görüşüne alternatif olarak Catton ve Dunlap, Yeni Ekolojik Paradigmayı geliştirmişlerdir. Bu bakışa göre endüstriyel toplumun çevre sorunları, o toplumun egemen toplumsal paradigması ile yakından ilgilidir (Adak, 2010).

Catton ve Dunlap, Yeni Ekolojik Paradigmanın dört temel özelliğini şöyle özetlemiştir;

“İlkin, Yeni Ekolojik Paradigma insanların ayrıcalıklı olduklarını kabul eder, ancak bununla birlikte insanların, karşılıklı olarak bağımlılık içinde oldukları birçok diğer canlılardan birisi olarak görünmesi gerekmektedir (insanlar yiyecek için diğer birçok canlıya bağımlıdır ve diğer canlılarla yiyecek barınak, su ve benzeri yaşamsal

gereksinimleri için rekabet halindedirler). İkinci olarak, insan ilişkilerinin toplumsal ve kültürel güçler tarafından ağırlıkla etkilendiği kabul edilmekle birlikte, Yeni Ekolojik Paradigma insanın toplumsal yaşantısının biyolojik ve fiziksel çevretarafından da etkilendiğinin altını çizer bu sıklıkla insan ve eylemlerine bir reaksiyon olarak ortaya çıkar (örneğin binalar, kirlilik, iklim değişiklikleri gibi). Üçüncü nokta, Yeni Ekolojik Paradigma insan eylemlerine etkide bulunan biyolojik ve fiziksel çerçevenin önemine dikkat çeker (insan sağlığı ve insanın fiziksel olarak yaşamını sürdürebilmesi, bazı çevresel koşulların yerine getirilebilmiş olmasına bağlıdır). Son olarak, insanoğlu ne kadar buluş yeteneğine sahip olursa olsun onların bilim ve teknolojisi, termodinamiğin yasaları gibi ekolojik ilkeleri aşamaz; bundan dolayı insan toplumlarının büyümesinin kesin sınırları vardır” (Tuna, 2014).

4.4. Çevre Sorunları

Çevre sorunları sadece günümüzün güncel bir olgusu olmayıp, günümüzden çok önce de karşılaşılan bir durumdur. Sadece günümüzün bir sorunu olarak ele alınmaması gereken çevre sorunlarının süreç içerisinde birikim ile beraber özellikle sanayi devriminden sonra azami noktaya ulaştığı ve ekolojik dengenin bozulduğu söylenebilir. Endüstrileşme ile beraber doğal kaynaklardan özellikle fosil yakıtların yaygın kullanımı, sonuçları öngörülemez çevresel sorunları doğurmuştur. Bu bağlamda, çevre ve çevre sorunlarının yirmi birinci yüzyılın ikinci yarısından itibaren insanlığı tehdit eden bir unsur haline gelmesi ile birlikte en çok tartışılan konulardan biri haline gelmiştir.

Sanayi devrimine kadar insan ve çevre sorunları arasındaki bağların dengeli bir şekilde sürdüğü söylenebilir. Bu dönemde çevre sorunları ile karşılaşılsa da sanayi devrimi ve sonrasında görülen çevre sorunları kadar etkili olmamıştır. Canlıların birlikte bir denge içerisinde gelişmeleri ve yaşamaları için gereken ekolojik denge tahrip edilmiştir. Bu dengenin bozulması; akarsulara atılan fabrika atıkları, sanayi

kazaları, zehirli atıklar, nükleer enerji üretimi ve nükleer atıklar suretiyle çevre sürekli kirletilmiş ve doğal kaynaklar aşırı ölçüde tüketilmiştir.

Öte yandan, endüstrileşme ile beraber yaşanan hızlı nüfus artışı ve kentleşme çevre sorunları içerisinde bir diğer önemli boyuttur. Üretim yerine tüketim alanları olan kentlerde artan kent nüfusunun ihtiyaç duyduğu besin maddelerinin üretimi ve dağıtımını, ulaşım araçlarının hızla artması, sanayileşmenin ve teknolojik ilerlemelerin doğal çevre üzerinde yarattığı olumsuz etkiler, çevre sorunu adı altında toplanan sorunlara güncel bir önem kazandırmıştır (Keleş, 1996). Bu süreçte sürekli artan enerji istemi suya ve çevreye ciddi boyutta zararlar vermiştir.

Tarihsel olarak yaşanan çevre sorunları ve nedenleri çok boyutludur, fakat doğurduğu sonuçlar çok ciddi ve küresel ölçüde etki etmektedir. 1800'lü yıllarda Londra'da hava kirliliği ve çevre sağlığı koşulları sorun boyutuna ulaşmıştır. 1930'lu yıllarda Belçika'nın Meusa Vadisinde yaşanan çevre kirlenmesi ile birlikte ölümler, kalp ve solunum yolları rahatsızlıkları ortaya çıkmıştır. 1945 yılına dek sanayi kirliliğinin büyük bir bölümü fosil yakıtların kullanılması, demir-çelik gibi madenlerin ve kimyasal maddelerin kullanılması ile oluşmuştur. Öte yandan, 1945'li yıllardan sonra sabun, plastikler, deterjanlar, tarım ilaçları gibi sentetik ürünlerin yoğun üretimi ile çevre kirliliği giderek artmıştır. Amerika'da 1910-1940 yılları arasında su kaynaklarının fosfat düzeyi iki buçuk kat artmış, sonraki otuz yıl içerisinde bu artış yetmiş kata ulaşmıştır (Boztaş, 2006).

Bu bağlamda, insanların gerçekleştirdiği her türlü olayın çevreye doğrudan ya da dolaylı olarak bir etkisi vardır. 20. yüzyıl başlangıcı ile birlikte endüstri ve sanayide gelişmelerin sonucu su, hava ve toprak kirliliği, iklim şartlarının değişmesi, hayvan ve bitki türlerinin yok olması gibi çevre sorunları ortaya çıkmış ve bu sorunlar zamanla artmıştır. Özellikle nüfus artışı ve buna bağlı olarak bilinçsiz tüketim, çevre sorunlarının önemli kaynağı haline gelmiştir (Bener ve Babaoğul, 2008).

Bu süreci ve çevre sorunlarının başlangıcını Sürücü (1993), şu şekilde ifade etmektedir: "19.yüzyıl başlarında, bilim ve teknolojinin sanayiye uygulanması ile

insanlar hava, su, yiyecek ve barınak gibi temel gereksinimlerini daha kolay elde etmeye başlamışlardır. Nüfus artışı ile daha büyük toplumlar oluşturmuşlar, üretim dolayısıyla tüketim artmış ancak bu gelişme insanların yaşam koşullarını hem iyileştirici hem de bozucu yönde etkili olmuştur. Bir yandan hızla artan tüketim ve tüketim için milyonlarca maddenin üretilmesi, rafine edilmesi, dağıtılması ve tüketimi sırasında giderek artan miktarlarda ortaya çıkan gaz, sıvı ve katı haldeki atık maddeler çevrenin kirlenmesine ve doğal dengenin yitirilmesine yol açmıştır” (Çelikkıran, 1997).

Geçmişten günümüze kadar süregelen ve günümüzde de ciddi boyutlara erişen çevre sorunları, insan tarafından meydana getirilen yapay çevrenin, doğal çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin yanında; yapay çevrenin sağlık koşullarına uygun olmayışı, doğal kaynakların aşırı ve yanlış kullanımı, çevrenin tahribi sonucunda ortaya çıkan sorunlar olarak tanımlanabilir (Ertürk, 1996). Çevre kirliliğinden doğan çevre sorunları siyasi sınırları aşarak ekosferde tüm etkisini göstermiştir. Çevreye dair yaşanan bu olumsuz gelişmeler ile 20. yüzyılda çevreye dair sorunlar insanlar tarafından ortaya konulmuştur. 1960’lı yıllarda insanoğlunun doğrudan yaşadığı ve ağır sonuçları ile karşılaştığı çevre kirliliğine karşı olarak, çevre koşullarının insanoğlu tarafından kirletildiği ve yeryüzünün yaşanmaz hale getirileceği dile getirilmeye başlanmıştır. 1970’li yıllarda ise çevre kirliliği tüm dünyayı ilgilendiren bir sorun olarak görülmüştür. 1980’li yıllarda kanıtları ile birlikte çevre kirliliğinin insanlar ve diğer canlılar üzerindeki etkileri ortaya konulmaya başlanmıştır. Bu süreçte önceleri sanayi bölgelerinde su, hava toprak kirliliğiyle sınırlı olduğu sanılan çevre sorunlarının ozon tabakasının incelmelerinden, biyolojik çeşitliliğin yok olmasına, küresel ısınmaya, deniz ve okyanusların kirlenmesine, hızlı nüfus artışına, erozyon ve doğal kaynakların tükenmesine kadar uzandığı görülmüştür (Özdemir, 2001).

Çevre sorunları ve yarattığı etkiler geldikleri aşama ile birlikte bölgesel olmaktan çıkıp küresel bir sorun haline gelmiştir. Erdağlı (2011), çevre sorunlarını şöyle

sıralamaktadır: Ekosistemin zayıflaması, yağmur ormanlarının azalması, nükleer silah denemeleri, nükleer santraller, fosil yataklarının azalması, ozon tabakasının delinmesi, asit yağmurları, iklim geçişlerinin ve dönemlerinin beklentilerin dışına çıkması, kuraklık, besin zincirinin kırılması, buzulların erimesi, atmosferin ısınması, sera etkileri, deniz canlılarının intiharları, çarpık sanayileşme ve kentleşme, ulaşım, nüfus artışı, tarım alanlarının azalması, iklimlerin farklılaşması, toprak kirliliği, içme ve kullanma sularının kirliliği, çeşitli bitki ve hayvan türlerinin tükenmesi, tarih miraslarının ve sit alanlarının yok edilmesi, pil ve plastik gibi doğaya uyumsuz maddelerin kullanımının artması, tehlikeli kimyasalların tüketiminin çoğalması, çöp alanlarının ıslah edilememesi ve gürültü kirliliğinin artması.

Dünyanın geleceğini tehdit eden çevre sorunları arasında en önemlileri ise asit yağmurları, ozon tabakasındaki incelmeye ve küresel iklim değişikliği yer almaktadır. Söz konusu çevre sorunları, bütün canlı türlerini tehdit eder ve yok edecek boyutta küresel felaketler halini almıştır.

4.4.1. Turizmin fiziksel çevre üzerinde yarattığı etkiler

Turizm dünyada bir milyardan fazla insanın katıldığı, belli bölgelerde yoğunlaşan, hizmet verilirken aynı zamanda doğal ve yapay çevrenin de tüketildiği bir alandır. Yapay ve doğal çevrenin zenginlikleri ile avantaj sağlayan turizm, öte yandan doğal ve yapay çevre üzerinde önemli bir baskı oluşturmaktadır. Turizm, çevrenin üzerinde olumsuz etkiler bırakırken; çevrede yaşanan olumsuz etkiler de turizmi olumsuz yönde etkilemektedir. Bu bağlamda, turizm ve çevre arasında karşılıklı bir ilişki olduğu söylenebilir.

Çevre kirliliğinin ana sorumlusu olarak endüstrileşme olarak belirlenmişse de turizm de çevreyi olumsuz yönde etkileyen kollardandır. Görmez, çevre sorunlarının büyümesine neden olan faktörleri; nüfus, sanayileşme, kentleşme ve turizm başlıkları altında toplamaktadır (Görmez, 2003). Fakat turizmin ekonomik değerlendirmeleri

hep ön planda tutulmuş, çevre üzerindeki olumlu-olumsuz birçok baskıyı da beraberinde getirdiği ise göz ardı edilmiştir (Kahraman ve Türkay, 2006).

Turizm adına aşırı ve dengesiz kullanılan doğal zenginlikler ekolojik dengeyi bozabilmekte ve çevre kirliliğine sebep olabilmektedir. Turizmin hızlı gelişimi ile birlikte turizm alanlarında, kıyı alanlarında doğal çevre tahribatı ve manzara değişimi ile beraber su, deniz ve kara kirliliği, doğal çevrenin bozulması, yoğun nüfus artışı, kırsal alanların ve tarım alanlarının yok oluşu gibi büyük ölçekte çevresel sorunlar ortaya çıkmıştır (Tuna, 2011).

Turizmin doğal çevre üzerindeki tahribatı bitki örtüsünün tahribatı, su kalitesinde bozulma, doğal hayatın (fauna) tahribatı, arazi kullanımında tahribat, gürültü kirliliği olarak başlıklar altında toplanabilir (Isis, 1989).

Turizmin bitki örtüsü üzerindeki etkileri: Turizmin bitki örtüsü üzerindeki etkileri kamping ve piknik faaliyetlerinde ateş kullanımı ve dikkatsizliği sebebi ile çıkan orman yangınları, yapılaşma için ağaç kesimi yapılması, çöp dökme yoluyla doğal bitki örtüsünün kirlenmesi, rekreasyonel ve turistik faaliyetler neticesinde toprağın giderek sıkışması ve erozyona neden olması, bitki türlerinde değişime yol açması olarak sıralanabilir (Isis, 1989). Turizm faaliyetlerinin yoğunlaşması ya da kontrolsüz turizm yapılan bölgelerde bu tahribatlar artmaktadır.

Turizmin su kalitesi üzerindeki etkileri: Turizmin yoğun olarak görüldüğü Akdeniz ülkelerinde atık su miktarı her geçen yıl artmaktadır. Halen ortalama 400 milyon m³ olarak tahmin edilen atık su miktarının 2025 yılında 1.5 milyar m³ seviyesine ulaşabileceği öngörülmektedir. Yüksek miktarlar sebebiyle kontrolü sağlanamayan atık sular deniz ortamına bırakılmakta ve denizlerde hızla kirliliğe sebep olmaktadır. Yoğun turizmin olduğu bölgelerde su kirlenmesine sebep olan bir diğer faktör ise katı atıklardır.

Turizmin hava kalitesi üzerindeki etkileri: Turizm ve hava kirliliği arasında doğrudan bir ilişki olduğuna dair yapılan bir araştırmaya ulaşılamamıştır. Öte yandan, turistik alanlarda yaşanan yoğun trafik, trafiğe eklenen tur otobüsleri ve turistlerin kendi a

raçları ile kirlilik yaratıldığı söylenebilir.

Turizmin doğal hayat üzerindeki etkileri: Turizm bölgelerinde giderek artan şehirleşmenin yaşanması ormanların yok olmasına, özellikle sahil kesimlerindeki bitki örtüsünün zarar görmesine, üreyen canlıların nesillerinin tükenmesine sebep olmaktadır.

Turizmin arazi kullanımındaki etkileri: Turizmin yoğun olduğu bölgelerde hızlı ve yoğun bir yapılaşmaya rastlanmaktadır. Tarım arazilerinin imara açılması gibi durumlarla karşılaşabilmektedir. Türkiye’de özellikle kıyı şeritlerinde yoğun turizm amaçlı yapılaşma olduğu görülmektedir.

Turizmin gürültü oluşturma etkisi: Turizmin yoğunlaştığı bölgelerde yoğun insan kitlelerin bir bölgede olması, araç trafiği ve turizm tesisleri gürültü kaynağı olmaktadır. Gürültü, günümüzün çevre kirliliği türlerindedir.

Turizmin yapay çevre üzerindeki etkileri turizm tesisleri ve altyapı gelişimi ile ortaya çıkmaktadır. Bu etkiler; mimari kirlenme ve altyapı sorunlarıdır (Isis, 19989).

Turizmin mimari kirlenme üzerine etkisi: Turizm bölgelerinde yaşanan yapılaşma ile birlikte bölgenin yerel mimari kimliği göz ardı edilebilmektedir. Özellikle kitle turizmi merkezlerinde sıkça görülen büyük otel yapıları, birbirlerine uyumsuz yapılar görülmektedir.

Çevre sorunları üzerinde yapılan tartışmalar turizmin çevre üzerindeki etkilerine dair tartışmalara da yol açmıştır. Turizmin çevre üzerindeki söz konusu olumsuz etkilerinin giderilmesi ya da minimuma indirilmesi adına kurumlar ve bireyler yeni arayışlar içerisine girmişlerdir. Öncelikli olarak çevresel sürdürülebilirlik ve turizm aynı alan içerisinde tartışılmış ve aynı noktada buluşmuştur.

Ekoturizm ve sürdürülebilir turizm kapsamında güçlü bir doğa ve sosyal sorumluluk bağlantısı olan kavram ortaya çıkmıştır. Turizmin çevre üzerinde etkilerinin önem kazanmasıyla ekoturizm çalışmaları da artış göstermiştir (Clifton ve Benson, 2006).

Ekoturizm, kavramsal çerçevesi ile yukarıda detaylı bir şekilde tartışılmış olup, ekoturizmin çevre üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerine dair tartışma yapılacaktır.

4.4.2. Ekoturizmin çevre üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri

Ekoturizm, turizmin özellikle çevre üzerinde yarattığı olumsuz etkilere alternatif olan sürdürülebilir bir yaklaşımdır. Sosyo-kültürel değerlerin korunması, yerel halka ekonomik kaynak olması ve çevresel değerlerin korunması gibi temel prensipleri olan ekoturizmin yanlış uygulamalarında ve iyi kontrol edilememesi durumunda ise çevresel ve toplumsal olarak olumsuz etkiler yaratmaktadır.

Olumlu Çevresel Etkiler: Ekoturizmin geliştirilebilmesi açısından önemli doğa alanları koruma altına alınmakta ve biyolojik rezervlerin oluşturulmasını sağlamaktadır. Doğru bir ekoturizm uygulaması doğal mirasın korunmasına doğrudan katkıda bulunmaktadır. Ekoturizmin çevre bilinci oluşturmak ve çevreye uygun yapılaşmanın olması gibi olumlu etkileri bulunmaktadır. Bu olumlu etkiler şu maddeler ile detaylandırılabilir (Wight, 1993):

- Kenarda kalmış, tarıma elverişli geniş toprakların verimli kullanılmasını özendirerek, bu yerlerin doğal bitki örtüsünün korunmasına yardımcı olur.
- Toprak, su gibi doğal kaynaklara, vahşi yaşama ve bitki çeşitliliğine minimum düzeyde etki yapar.
- Yeni doğal alanların ve parkların geliştirilmesini teşvik eder.
- Düşük etkili ve yenilenebilir kaynakların kullanımını teşvik ederek, doğal kaynakların korunmasına ve devamlılığına yardımcı olur.
- Yakıt ve enerji kullanımını azaltır, atık yönetimini artırır, geri dönüşümü olan ürünlerin alımını teşvik eder.

- Ekoturizmin uygulandığı milli park gibi korunan alanlarda turist sayısını sınırlandırarak taşıma kapasitesi aşımını engeller.
- Ekoturistler çevreye karşı duyarlı turistler olduklarından çevreye atık bırakma, fazla tüketim ve habitatın rahatsız edilmesi gibi konularda daha duyarlı davranırlar.
- Ekoturistler ekoturizmden memnun kaldıkları sürece doğal alanların korunması için daha fazla ücret ödemeye istekli olurlar.
- Ekoturizmden elde edilen gelirler özellikle milli park gibi korunan alanlara finansman sağlayarak biyolojik çeşitliliğin ve doğanın korunması için kaynak oluşturur.
- Yerel halk ekoturizmden fayda sağladığı sürece doğal alanları korumak için çaba sarf eder.
- Turistler ve yerel halkın çevre konusunda bilinçlenmesini sağlar.
- Uygun işaret ve tabelalarla görsel bütünlüğe ve estetiğe aykırılığı azaltır.
- Doğal kaynakların korunmasını sağlayarak sürdürülebilir kaynak yönetimine önemli ölçüde katkı sağlar.
- Yerel mimari özellikleri korur ve çevreye uygun yapılaşma sağlar.
- Uygulandığı bölgede çevre etiği oluşturur.

Olumsuz Çevresel Etkiler: Ekoturizm uygulamalarında yapılan yanlışlıklar çevre üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Bu olumsuz etkiler kitle turizminin yarattığı olumsuz etkiler kadar güçlü olabilmektedir. Ekoturizmin olası etkileri arasında aşırı kalabalığın yarattığı tehdit, erozyon, ormanların tahribi, artan ulaşım olanaklarının ve inşa faaliyetlerinin yarattığı tahribat, nadir kaynaklar için artan rekabet ortamı, tüm bu etkileri absorbe etme yeteneğinin çok az olduğu ekoturizm merkezlerinde yıkıcı

etkiler bulunmaktadır (Yücel, 2002). Özellikle hassas olarak tanımlanan ekosistemlerde karşılaşılan turist yoğunluğu doğal kaynakların zarar görmesine sebep olmaktadır. Ekoturizmin çevre üzerinde yaratabileceği olumsuz etkiler şunlardır:

Ziyaretçi yoğunluğu doğal hayata ve bitkilere zarar vermekte ve bitki çeşitliliğinin yok olmasına neden olmaktadır (Altan, 2006):

- Bitkilerin toplanması, koleksiyon amacıyla kökünden sökülmesi, bitki türlerinin yok olmasına ve yeniden büyüme evresinin uzamasına neden olmaktadır.
- Safariler, balık avlama, sürat tekneleri ile dolaşma gibi rekreasyon faaliyetleri yaban hayatını rahatsız etmekte ve hayvanların davranışlarının değişmesine, üremeleri üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır.
- Yaban hayvanlarını besleme, arazi araçları ile hassas alanlarda dolaşma, hız yapma, koleksiyon için mercanları, deniz kabuklularını ve nadir bulunan bitkileri toplama çevreye olumsuz etkiler vermektedir.
- Kuş gözlemciliğinde kuş gözlemcilerinin inceleme yapmak veya yakından gözlemlemek amacıyla kuşlara ıslık çalması ve yüksek sesli müzik açması gibi davranışları kuşların etkilenmesine ve yöreyi terk etmesine neden olabilmektedir.
- Sualtı dalış aktiviteleri mercanların zarar görmesine ve organizmaların ölmesine neden olmaktadır. Ayrıca dalgıçlar arasında mercan, deniz minaresi, deniz kabuğu toplayanlar bulunmakta, bu da sudaki yaşamı tehdit etmektedir.
- Gürültü, görüntü kirliliği, çöpler doğal alanları, yaban hayatını ve ziyaretçileri rahatsız edecek ve çevreye zarar verebilecek olumsuz etkilerdir.
- Ekoturistlerin kullandıkları motorbotlar suda dalgalara ve bulanıklığa; kullanılan boyalar, petrol ve zararlı atıklar kimyasal kirliliğe; deniz ve okyanuslardaki

bitkilerin zarar görmesine neden olmaktadır. Ayrıca su kuşlarını da hem görsel hem işitsel anlamda rahatsız etmektedir. Burger (1998) motorbotların, özellikle kanatlanma dönemlerinde balıkçıları ve ayrıca balinaları rahatsız ettiğini belirtmiştir.

- Ekoturizm zamanla kitle turizmine yönelme durumunda olduğu gibi, bölgelerin taşıma kapasitesinin aşılması durumu da söz konusu olabilmektedir.
- Doğal alanlarla ilgili çok önemli bir potansiyel tehlike ise yangınlardır. Özellikle ormanlık alanlardaki yangınlar her yıl binlerce hektarlık alanı yok etmektedir.
- Turistik olanakların gelişmesi ile aşırı yapılaşma durumu ortaya çıkmaktadır.
- Aşırı yapılaşma turist sayısında artışa neden olacak, su ve elektrik gibi kaynakların daha fazla tüketilmesine yol açacaktır.
- Ekoturistler için kurulan kamp alanları ağaçların kesilmesine ve dolayısıyla ormansızlaşmaya, bitki örtüsünün bozulmasına, erozyona ve çöp sorunlarına yol açmaktadır.
- Ekoturizm türlerinden biri olan atlı gezintiler bir taraftan patikaları aşındırarak tahrip etmekte, diğer taraftan atların otlatıldıkları çayırlarda bitkilere zarar vermekte ve toprak yapısını bozmaktadır.
- Dağ/doğa yürüyüşü yapılan alanlardaki en önemli ve acil çözüm gerektiren çevresel problemlerden biri katı atık sorunudur. Yürüyüş sonrası ortaya çıkan kırık cam, poşet, plastik ve teneke kutu gibi katı atıklar, çevrede yarattığı kirliliğin yanında, turistin ve yerel halkın sağlığında da önemli ve bazen tedavi olunamaz bir takım hastalıklara yol açmaktadır. Doğa yürüyüşüne katılanların algılarını ölçmek amacıyla yapılan bir çalışmada çevreye en fazla zarar veren faktörün çöp olduğu, ardından yakılan ateş ve bitkilerin zarar görmesi olduğu sonucuna varmışlardır.
- Özellikle derisi açısından ekonomik değeri olan tilki, leopar gibi hayvanlar veya avlanması prestij sağlayan fil, aslan gibi türler katledilmektedir. Bugün çok ciddi cezai yaptırımları olmasına rağmen, avlanması yasak olan nesli tükenmek

üzere olan türlerin de avlanması, av turizminin tehlikeli boyutunu göstermektedir. Bir diğer tehlike ise doğal dengenin oluşmasında düzenleyici rol oynayan yırtıcıların avlanarak tümüyle yok edilmiş olmalarıdır. Nitekim bugün aslan, kaplan, sırtlan, jaguar, ayı gibi yırtıcılara ancak doğal parklarda rastlanabilmektedir. Bu durum doğal dengenin gelişmesini olumsuz yönde etkilemektedir.

5. BAFA GÖLÜ VE ÇEVRESİNİN EKOTURİZM POTANSİYELİ ARAŞTIRMASI

Bu bölümde, araştırma alanının ekoturizm faaliyetlerinde değerlendirilebilecek mevcut ekolojik ve kültürel durumu ile araştırmaya dair yöntem, veri analiz teknikleri, evren ve örneklem ile araştırma bulguları ve tartışmaları yer almaktadır.

5.1. Bafa Gölü ve Çevresinin Mevcut Ekolojik Durumu

5.1.1. Bafa Gölü hakkında genel bilgi

Bafa Gölü, Aydın ve Muğla illerinin sınırları içerisinde, Söke ilçesinin 25 km kadar güneyinde, Söke – Milas karayolunun doğusunda yer almaktadır. Göl, 37° 29' Kuzey ve 27° 28' Doğu olmak üzere, Doğu-Batı doğrultusunda uzanmaktadır (Yabanlı, 2015).

Büyük Menderes Nehri'nin körfez ağzına yığıldığı alüvyon sonucunda denizle bağlantısı kesilen, bir lagün (sahil baraj) gölü olan Bafa Gölü, Türkiye'nin güneybatısında, Büyük Menderes Deltası'nın güneydoğusunda, Aydın ve Muğla il sınırları içerisinde yer almaktadır. Göl, Miletus antik kentinin yaklaşık 10 km doğusundadır. Yüzölçümü yaklaşık 60-70 km², denizden yüksekliği 10 m ve maksimum derinliği 20 m kadar olup A sınıfı sulak alan kategorisine girmektedir. Genel olarak Büyük Menderes Nehri ile beslenmekte olup yağışın bol olduğu zamanlarda Beşparmak Dağları'ndan dökülen küçük dereler de göle akmaktadır. Göl, 08.07.1994 tarihinde ulusal tabiat parkı ilan edilmiş olup göl çevresi uluslararası önemli kuş alanları listesinde yer almaktadır. Bafa Gölü civarının iklimi kış mevsiminin ılıman ve yağışlı, yaz mevsiminin de kurak ve sıcak olmasıyla tipik Akdeniz iklimidir. Bafa Gölü, Ege Denizi'nden Büyük Menderes Nehri tarafından

oluşturulan geniş, düz bir delta ve alüvyal ova ile ayrılmaktadır (Yabanlı, 2015).

5.1.2. Bafa Gölü ve çevresi ile Beşparmak Dağları'nın faunası

Bafa Gölü çevresinde (Beşparmak Dağları ile birlikte) 180 kuş, 22 sürüngen, 4 amfibi ve 20 memeli türünün bulunduğu saptanmıştır (İlemin, 2015).

Gölde bugüne kadar toplam 20 balık türü tespit edilmiştir. Bunlar (Kuru vd., 2001) ;

Anguilla anguilla (Linné, 1758), - Yılan Balığı

Spanus aurata (Linne, 1758), - Çipura Balığı

Cyprinus carpio (Linné, 1758), - Sazan Balığı

Acanthobrama mirabilis (Ladiges, 1960) (Endemik), - Ulubat Balığı

Chondrostoma meandrense (Elvira, 1987), - Kababurun Balığı

Barbus capito pectoralis (Heckel, 1843), - Bıyıklı Balık

Silurus glanis (Linné, 1758), - Yayın Balığı

Syngnathus abaster (Risso, 1827), - Deniz İğnesi

Aphanius fasciatus (Valenciennes, 1821), - Afangus

Gambusia holbrooki (Girard, 1859), - Doğu Sivrisinek Balığı

Atherina boyeri (Risso, 1810), - Gümüş Balığı

Dicentrarchus labrax (Linné, 1758), - Bayağı Levrek

Diplodus sargus (Linné, 1758), - Sargoz

Lisa ramada (Risso, 1810), Bir çeşit Kefal

Mugil cephalus (Linné, 1758), Dubar - Bir Çeşit Kefal

Chelon labrosus (Risso, 1810), Mavi Kefal

Salaria pavo (Risso, 1810), İbikli Horozbina

Salaria fluviatilis (Asso, 1801), Horozbina

Gobius niger (Linné, 1758), Kaya Balığı

Knipowitschia caucasica (Berg, 1916), Anadolu - Kafkas Gobisi

Pomatoschistus marmoratus (Risso, 1810) - Küçük Kaya Balığı türleridir

Şekil 5.1. Yılan balığı, *Anguilla anguilla* (Foto: Doç Dr. Hüseyin Şaşı)

Şekil 5.2 Gölde en çok avlanan kefal türleri (Foto: Doç Dr. Hüseyin Şaşı)

Max Kasperek'in (1998) yayımlanan Bafa Gölü adlı Almanca yayınında bölgede görülmüş 268 kuş türünü listelemiştir. Türkiye kuş gözlemcileri gözlem veri tabanı Kusbank da ise alanda görülmüş tür sayısı 219'dur. Göl ve çevresi su kuşları için önemli üreme ve kışlama alanıdır. Kışın on binlerce sakarmeke (*Fulica atra*), ve elmabaş patka (*Aythya ferina*) burada kışlar. Ayrıca, tepeli pelikanlar (*Pelecanus crispus*) açısından da önemli bir kışlama alanıdır. Alanda kuluçkaya yatan önemli su kuşu türleri; kaşıkçı (*Platalea leucorodia*), gece balıkçılı (*Nycticorax nycticorax*), erguvani balıkçıl (*Ardea purpurea*), küçük akbalıkçıl (*Egretta garzetta*), Angıt ve mahmuzlu kızkuşu (*Vanellus spinosus*) gelmektedir (İsfendiyaroğlu, 2015).

Şekil 5.3. Oklu Kirpi (Foto: Yasin İlemin)

Şekil 5.4. Tepeli Pelikan *Pelecanus crispus* (Foto: Soner Bekir)

5.1.3. Bafa Gölü ve çevresi ile Beşparmak Dağları'nın florası

Latmos Bölgesi, Bafa Gölü'nün doğu kıyılarından başlayıp Beşparmak Dağları'na kadar uzanmaktadır. Bu alan, Güney Ege Bölgesi'nde bulunan Batı Menteşe Dağları silsilesinin en batı sınırlarında ve Büyük Menderes Nehri'nin alt havzası içerisinde yer almaktadır ve bu havzanın ekolojik özelliklerini göstermektedir. Hem Büyük Menderes Nehri Havzası hem de Batı Menteşe Dağları ülkemizdeki 122 Önemli Bitki Alanı'ndan birisini, 305 Önemli Doğa Alanı'ndan birisini ve 184 Önemli Kuş Alanı'ndan bir diğerini oluşturmaktadır (Eken, 2006).

Beşparmak Dağları'nda yoğun olarak kızılçam görülmektedir. Ana kaya ve toprak yapısının yanı sıra iklimin de uygun olduğu yerlerde kızılçam ormanlarının yerini fıstık çamı (*Pinus pinea*) ormanları almaktadır. Alandaki fıstık çamı ormanları Türkiye'deki en geniş yayılışını (yaklaşık 20 bin hektar) bu bölgede yaparak yöre halkının en önemli geçim kaynaklarından birini teşkil etmesinin yanı sıra hem ekoturizm açısından hem de bilimsel çalışmalar açısından ilginç bir örnek oluşturmaktadır (Ürker, 2015).

Bafa Gölü'nün çevresi yöre halkının “garik” diye tabir ettiği; makiliklerden daha bodur, ıtır ve dikensi bir bitki grubu olan frigana ile yoğun bir şekilde çevrilidir. Bu bitki birliğinde ladenler (*Cistus creticus*, *Cistus salvifolius*), püren (*Erica manipuliflora*), karabaş (*Lavandula stoechas*), abdestbozan (*Sarcopoterium spinosum*) ve çeşitli kekik (*Thymus* sp.) türleri bulunmaktadır. Bu bitki grubu yörede özellikle tıbbi aromatik etkenlerinden dolayı toplanılarak bitkisel drog olarak (çay, ilaç, yemek vb. yollarla) kullanılmaktadır. Bu özellikleri dolayısıyla etnobotanik açıdan incelemeye ve yararlanmaya en açık bitki grubu olarak önem taşımaktadır (Ürker, 2015).

Bölgede 19 adet endemik bitki taksonu tespit edilmiştir (Ürker, 2015). Bunlar;

Quercus aucheri Jaub. & Spach (Boz Pırnal),

Alnus orientalis Decne, var. *pubescens* Dippel (Kızılağaç),

Aristolachia hirta L. (Yılanotu),
Aristolachia parviflora Sm. (Yılanotu),
Stachys cretica L. subsp. *smyrnaea* Rech. (İzmir Deliçayı),
Sedum lydium Boiss. (Ege Koruğu),
Ophrys lesbis Golz & H.R.Reinhard (Beyaz Orkide),
Crocus biflorus Miller subsp. *caricus* Kerndorff & Pasche (Pisik Çiğdemi),
Crocus biflorus Miller subsp. *ionopharynx* Kernd. & Pasche (Cadı Çiğdemi),
Dianthus lydus Boiss. (Yabani Karanfil),
Gypsophila tubulosa (Jaub et Spach) Boiss. (Çöven),
Silene splendens Boiss. (Gelin Nakılı),
Ferulago humilis Boiss. (Kılkuyruk),
Campanula lyrata Lam. subsp. *lyrata* (Çançiçeği),
Cyclamen mirabile Hildebr. (Domuzturpu-Sıklamen),
Verbascum Iydium Boiss. var. *Iydium* Akgömlek (Sığırkuyruğu),
Verbascum Iydium Boiss var. *heferandrum* Murb. Akgömlek (Sığırkuyruğu),
Ziziphora taurica Bieb. subsp. *cleonioides* (Boiss.) Davis (Naneruhu),
Veronica donii Römpf. (Maki Mavişi)

Tespit edilen bu endemik taksonlardan hiçbirisi nokta endemik olmayıp, genel olarak Ege ve Akdeniz Bölgesi'ndeki farklı lokalitelerde de karşılaşılabilen bölgesel endemik türlerdir.

5.1.4. Bafa Gölü ve çevresi ile Beşparmak Dağları'nın kültürel değerleri

5.1.4.1.Kaya Resimleri

1994'de ilk kez keşfedilen kaya resimlerinin sayısı günümüzde 170'e ulaşmıştır. Kaya resimlerinin dağılımları Bafa Gölü ile Çine Çayı arasındaki dağlık alanda ve

özellikle de Tekerlek Dağ çevresinde yoğunlaşır. Yaklaşık 200 m²'lik bir alanda bulunan resimler Herakleia'nın Territoriumu içinde yer alır. Değirmen Boğazı vadisine ulaşan antik yolun iki yanında yoğunlaşmaktadır. Resimlerin buluntu yerleri 930 m yüksekliğe kadar uzanan topografyada devam etmektedir (Gümüş, 2005).

Kaya Resimlerinin bulunduğu alanlar şunlardır;

- 1- Söğütözü Ovası'nın yakınındaki vadiler ve Söğütdere Vadisi
- 2- Bozalan Yaylası ve Karadere
- 3- Kovalan Yaylası
- 4- Yediler Manastırı'nın bulunduğu topografyanın güney bölümü
- 5- Karahayıt Köyü'nün kuzeyinde Balıktaş ve Kavaklıdere
- 6- Bafa Gölü'nün kuzey ve doğu sahili
- 7- Sakarkaya Köyü'nün çevresindeki dağların güney etekleri
- 8- Çayılı Mevkii ve Bağarcık Kalesi

Şekil 5.5. Prehistorik kaya resmi

5.1.4.2. Latmos ve Herakleia Antik Kentleri

M.Ö. 300'lü yıllarda kurulan Latmos Kenti, Karia döneminin önemli bir limanıydı. Ayrıca kent, Helenistik dönemde ekonomik ve siyasal olarak güçlü bir konumdaydı. M.S. I. Bin yılın başlarında Türklerin egemenliğine giren bölgede, günümüzde kurulu ve yaşam süren bir köy bulunmaktadır. Herakleia Antik Kenti üzerine kurulan Kapıkırı köyü, Osmanlı mimarisinin özelliklerini taşımaktadır. (Gümüş 2015).

Herakleia antik kentinden ve sonraki dönemden günümüze ulaşan eserler arasında Şehir Surları, Agora, Bouleuterion, Athena Latmia Tapınağı, Endymion Kutsal Alanı, Tiyatro, Nekropoller, Antik Dönem Yolları, Zeus Akraios Tapınağı, Yediler Manastırı, Pantokrator Mağarası, İsa Mağarası, Haçlı Mağara, Stylos Manastırı, Kahveasar Ada ve Manastırı, Menet Adası, İkiz Adalar, Mersinet Manastırı, Kirselik Manastır Kilisesi, Kapıkırı Adası Manastır Kilisesi bulunmaktadır.

Şekil 5.6. Herakleia antik kenti kalesi

5.2. Araştırmanın Amacı

Endüstrileşme ile beraber doğal kaynaklardan özellikle fosil yakıtların yaygın kullanımı, sonuçları öngörülemez çevresel sorunları doğurmuştur. Karşılaşılan çevresel sorunlar ile günümüzde kalkınmanın sadece ekonomik boyutuyla ele alınmaması gerektiği fark edilmiş, sosyal ve çevre sorunları ile olan ilişkisi daha iyi

bir şekilde anlaşılmıştır. Bu bağlamda, ekonomik ve toplumsal boyutuyla ele alınan, üretim süreci içerisinde doğal dengelere zarar verilmemesini ve doğal kaynakların sürekli yeniden üretilmesini temel alan 'sürdürülebilir kalkınma' kavramı ön plana çıkmıştır. Sürdürülebilir kalkınma tartışmaları ekseninde, yapay ve doğal çevre

üzerinde baskı yaratan turizm de yer almıştır. Bunun sonucu olarak, kaynakların daha uzun dönemli kullanımına dayanan sürdürülebilir turizm, ekoturizm, yeşil turizm gibi kavramlar ortaya çıkmıştır. Ekoturizm sürdürülebilirlik ilkeleri ile en çok bağdaşan turizm türüdür.

Ekoturizm, doğa ile turizm arasında bağ kurarak insanların ziyaret ettikleri bölgelerin doğasını ve kültürünü tanımaya yönelik aktiviteler bütünüdür. Ekoturizm, özellikle turizmin çevre üzerinde yarattığı olumsuz etkilere alternatif olan sürdürülebilir bir yaklaşım olup, sosyo-kültürel değerler, yerel halka ekonomik kaynak olması, çevresel değerlerin korunması gibi temel prensipleri olan bir turizm çeşididir.

Bu araştırmanın konusunu oluşturan Bafa Gölü havzasında yer alan Kapıkırı köyü, yaklaşık otuz yıldır kontrolsüz bir turizm alanıdır. Kapıkırı köyü, doğal, kültürel ve tarihi özellikleri ile yerli ve yabancı turistler tarafından ilgi gören bir bölgedir. Fakat yörenin çok boyutlu turizm potansiyeline karşılık ağırlıklı olarak günübirlik ve arkeolojik alan gezisi ve doğa yürüyüşleri ile sınırlı kalan kontrolsüz bir turizm görülmektedir. Öte yandan, Kapıkırı köyünün kıyısında yer aldığı Bafa Gölü'nde kirlilik sorunu yaşanmaktadır. Bir diğer önemli çevresel sorun ise maden ocakları tehdididir.

Bu çalışmada Kapıkırı köyünün ekoturizm potansiyeli ve Bafa Gölü ve çevresinin çevresel sorunları araştırılmaktadır. Bu çalışmanın ana amacı ise yörenin ekoturizm potansiyelini ortaya koyarak yörede var olan çevresel sorunların önleendiği ve sosyo-ekonomik kalkınmanın sağlandığı bir model ortaya koymaktır.

Daha önceki kısımlarda belirtilmiş olan Yeni Ekolojik Paradigma bağlamında düşünüldüğünde, Bafa Gölü ve çevresinde var olan çevre sorunları insanların doğaya egemen olmaya başlaması ise başlayan sömürü ilişkisinin bir sonucudur. Öte yandan, insan ve doğa arasındaki karşılıklı etkileşim ile kurulan ilişkide insanın belirleyici bir role sahip olmadan hareket etmesi ekoturizmin bakış açısı ile bağdaşmaktadır. Bu bağlamda, modernleşme düşüncesinin bir yansıması olan Bafa Gölü'ndeki kirlilik Yeni Ekolojik Paradigma bağlamında değerlendirilerek bölgenin ekoturizm

potansiyelinin ortaya konulması ve çevre sorunlarına çözüm olması amaçlanmaktadır.

Bu kapsamda, araştırma kapsamında yörenin ekoturizm potansiyeli ve var olan çevresel sorunlar belirlenerek birbirileri arasında bağ kurulmaktadır. Bafa Gölü Havzasında ekoturizm potansiyelini ve olası faaliyet alanlarını ortaya çıkarmak amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmada, bölgede yaşayan insanların ekoturizme bakışını ve durumunu ortaya koyacak olan toplumsal eğilimlerini ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Bu amaçla gerçekleştirilen araştırma, çalışma alanı olarak belirlenen Muğla ilinin, Milas ilçesinin, Kapıkırı köyünde Nisan 2015'te gerçekleştirilmiştir.

5.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada niceliksel ve niteliksel araştırma teknikleri bir arada kullanılmıştır. Toplumsal eğilimler araştırmasında nitel ve nicel teknikler bir arada kullanılmasında bir yandan araştırma sorusuna ilişkin olarak derinlemesine eğilimleri ortaya çıkarmak hedeflenirken, diğer yandan araştırma sorusuna ilişkin olarak eğilimler olabildiğince kapsamlı olarak ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda anket, odak grup görüşmeleri tekniği ve gözlem kullanılmıştır.

Araştırmanın nicel verileri standartlaştırılmış soru/görüşme formu ile yüz yüze anket tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Anket çalışması ile yöre halkının sosyal ve ekonomik durumunun tespiti, yöre halkının ekoturizme ve çevre sorunlarına bakış açısının ortaya konulması amaçlanmıştır. Veriler SPSS Programı ile değerlendirilmiştir.

Nitel araştırmada odak grup görüşmeleri ve gözlem tekniği kullanılmıştır. Odak grup görüşmeleri ile yörede turizme ve çevre sorunlarına dair var olan sorunların ortaya

çıkarılması amaçlanmıştır. Görüşmeler, görüşülen kişilerin izni ile kayıt cihazı kullanılarak kaydedilmiştir.

5.4. Evren ve Örnekleminin Oluşturulması

Bu araştırmanın evrenini Muğla'nın Milas İlçesinin Kapıkırı köyü oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini nicel araştırma boyutunda Kapıkırı köyünde yaşayanlar olup bütün hanelere ulaşılmaya çalışılmıştır.

2015 nüfus sayımı sonuçlarına göre nüfusu 287 olan Kapıkırı köyünde 90 ile 110 arasında değişen sayıda hane vardır. Nüfusun 57'si çocuklardan oluşmaktadır. Hane sayısı konusunda kesin bir rakam verilememesinin nedeni ise hanelerin bir kısmında yaşayanların hem Kapıkırı'da hem de Milas, Söke, Aydın gibi kentlerde yaşıyor olmaları ve zamanlarının bir kısmını Kapıkırı'da bir kısmını da yukarıda belirtilen kentlerde geçiriyor olmalarıdır. Araştırmada ilkesel olarak tüm hanelerde yaşayan yetişkinlerle görüşülmesi planlanmış ve sürekli olarak Kapıkırı'da yaşayanların tamamına yakını ile görüşülmüştür. 154 kişinin katılımı ile daha çok kapalı uçlu sorulardan oluşan araştırma soru formu kullanılarak yüz yüze görüşmeler yapılmıştır.

Nitel araştırma boyutunda odak grup tekniği ile veriler toplanmıştır. Araştırma problemi göz önüne alınarak amaçsal örnekleme tekniği kullanılmıştır. Kadınlar ve erkekler olmak üzere iki tabaka üzerinden görüşmeler ele alınmıştır. İki kadın odak görüşmesi ve bir erkek odak görüşmesi olmak üzere toplam üç grup ile görüşme yapılmıştır. Odak grup görüşmeleri Kapıkırı köyünde kurulan ilişkiler üzerinden konu üzerinde derinleşmek isteyen kişiler ile gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılan kişilerin hepsi ses kayıt cihazı kullanılmasını onaylamıştır. Bu çalışmada kadın ve erkeklerle ayrı ayrı olmak üzere; 2 kadın odak görüşmesi 1 erkek odak görüşmesi yapılmıştır.

5.5. Veri Analiz Teknikleri

Araştırmada nicel analiz yöntemi ile elde edilen bilgiler SPSS programı ile analiz edilmiştir. Tablolar halinde yer alan veriler yorumlanarak sunulmuştur. Odak grup görüşmelerinin analizi ise tematik kodlama yöntemi ile yapılmıştır. Görüşmelerde kullanılan ifadeler aynı şekilde alınarak temalar altında ilgili bölümlerde yer verilmiştir. Görüşmelerin yanlarında yer alan parantezlerde görüşmeciye ait kod (K1,K2, E1, E...) ve cinsiyet (Kadın: K / Erkek: K) şeklinde belirtilmiştir. Veri analizinde temalar elde edilen bilgi türünden hareketle belirlenmiştir. Temalar; Kapıkırı köyü demografik ve ekonomik özellikleri, Kapıkırı köyünde var olan turizm faaliyetlerinin değerlendirilmesi, Yöre halkının ekoturizme olan ilgisinin değerlendirilmesi, çevre sorunlarının değerlendirilmesi olarak belirlenmiştir.

5.6. Araştırma Alanı

Araştırma alanı olarak belirlenen Bafa Gölü Havzası yaklaşık 80 km² alana sahip olan Bafa Gölü ve çevresini kapsamaktadır. Bafa Gölü Muğla'nın Milas ve Aydın'ın Söke ilçesi sınırları içinde yer almakta ve göl havzasında çok sayıda köy bulunmaktadır. Ancak araştırma alanı olarak Bafa Gölü Havzası belirlenmiş olmasına rağmen, araştırmanın merkezi olarak Kapıkırı köyü belirlenmiş ve araştırma fiilen bu köy merkeze alınarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma merkezi olarak ve araştırmanın fiilen gerçekleştirildiği alan olan Kapıkırı köyünün belirlenmiş olmasının nedeni ise araştırmanın ana gerekçesini oluşturan ekoturizm faaliyetlerinin belirlenmesi açısından Kapıkırı köyünün son derece önemli olmasıdır.

Öncelikle Kapıkırı köyü, Herakleia antik kentinin üzerine kurulmuştur. Bunun ötesinde Herakleia antik kentinin de eteklerinde yer aldığı Latmos/Beşparmak Dağları ve bu dağın yamaçlarında yer aldığı Yediler Manastırı, Kapıkırı köyüne çok yakın mesafede yer almakta ve ayrıca köyde halen faaliyette olan yedi tane turizm

işletmesi bulunmaktadır. Ayrıntıları aşağıda tartışıldığı gibi, Kapıkırı köyü nüfusunun çoğunluğunu orta yaş ve üstü yaşa sahip olanların oluşturduğu, genç nüfusun oldukça az olduğu, geçimin ağırlıklı olarak hayvancılık, zeytincilik ve balıkçılığa dayandığı, birkaç turizm işletmesinin bulunduğu, eğitim ve gelir düzeyinin oldukça düşük olduğu tipik bir Anadolu köyüdür. Ancak Kapıkırı köyünü farklı kılan çok önemli bir neden daha vardır. Bu da Kapıkırı köyünün, eteklerinde yer aldığı Latmos dağında geçmişi MÖ 5000-6000’li yıllara tarihlenen kaya resimlerinin bulunmasıdır. Başka bir deyimle yörede geçmişi yaklaşık 8000 yıla dayanan bir yaşam olması ve yaşamın günümüzde de halen ve neredeyse kesintisiz olarak sürmesidir. Bir bakıma yörede geçmişi bin yıllara dayanan yaşamın, farklı kültürler altında varlığını halen sürdürmekte olması yöreyi eşsiz kılmakta olup; yöreyi görülmesi, ziyaret edilmesi ve tecrübe edilmesi/deneyimlenmesi gereken bir yer haline getirmektedir. Öte yandan, yörede yaşanan çevre sorunları Kapıkırı köyünde var olan ekoturizm potansiyelinin ortaya çıkarılarak bu sorunlara da çözüm bulunabilmesi noktasında merkezi bölge konumundadır.

5.7. Araştırma Bulguları ve Tartışma

5.7.1. Kapıkırı Köyü demografik ve ekonomik özellikleri

Kapıkırı köyüne dair ilk değerlendirmeler, yöre halkının yaş dağılımı, cinsiyet dağılımı, eğitim düzeyi, meslek, gelir durumlarının neler olduğu üzerinedir.

Çizelge 5.1. Yaş dağılımı

	Sıklık	Yüzde
18-25	7	4,5
26-35	15	9,7
36-45	28	18,2
46-55	36	23,4
56-65	31	20,1
-<65	37	24,0
Toplam	154	100,0

Kapıkırı köyü halkı üzerinde yapılan araştırmaya katılan yaş dağılımı incelendiğinde, katılımcıların ağırlıklı olarak orta yaş ve üzeri yaşa sahip olduğu görülür. Katılımcıların 2/3'ü (% 67,5) 45 yaş üzeri yaşa sahip olup, 35 yaş altı nüfusun oranı ise % 15'in altındadır. Ekonomik yetersizlik ve iş olanaklarının yetersizliği ve bunun yanı sıra yörenin I.derece arkeolojik sit alanı olması ve bundan dolayı yeni yapılaşma olanaklarının mümkün olmaması gibi nedenlerle genç nüfusun Milas, Söke, Muğla, Aydın ve İzmir gibi kent merkezlerine göç etmelerinden dolayı genç nüfusun giderek azalmakta olduğu görülmektedir. Bu bağlamda önerilecek olan ekoturizm projesinin hayata geçirilmesi ile sağlanacak iş olanakları ile genç nüfusun köyde kalmasını sağlamak mümkün olabilecektir.

Çizelge 5.2. Cinsiyet dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Kadın	79	51,3
Erkek	74	48,1
Toplam	153	99,4
Cevap vermeyen	1	,6
Toplam	154	100,0

Araştırmaya katılanların cinsiyet dağılımı göz önüne alındığında, cinsiyet dağılımının genel dağılıma uygun olduğu ve Kapıkırı köyü nüfusunun yaklaşık yarı yarıya kadın ve erkeklerden oluştuğu görülmektedir.

Çizelge 5.3. Eğitim düzeyi

	Sıklık	Yüzde
Okuryazar değil	24	15,6
Okuryazar	10	6,5
İlkokul	89	57,8
Ortaokul	11	7,1
Lise	15	9,7
Yüksekokul	3	1,9
Toplam	152	98,7
Cevap vermeyen	2	1,3
Toplam	154	100,0

Araştırmaya katılanların eğitim durumu dağılımına bakıldığında, katılımcıların eğitim düzeylerinin son derece düşük olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaklaşık % 60'ı ilkokul mezunu, % 15'ten fazlası okuryazar olmayıp, lise ve üstü öğrenim düzeyine sahip olanların oranı ise % 10'un biraz üzerindedir. Buna göre, eğitim düzeyindeki düşüklük iş-meslek yaşamına da yansımakta ve iş ve meslek anlamında da katılımcıların son derece düşük statülü mesleklere sahip oldukları görülmektedir.

Çizelge 5.4. Mesleksel dağılım

	Sıklık	Yüzde
Öğrenci	2	1,3
Ev kadını	73	47,4
İşçi	19	12,3
Çiftçi	40	26,0
Memur	4	2,6
Yönetici	5	3,2
Emekli	1	,6
Toplam	144	93,5
Cevap vermeyen	10	6,5
Toplam	154	100,0

Katılımcıların mesleksel açıdan dağılımına bakıldığında, kadın katılımcıların tamamına yakınının ev kadını olduğu görülmektedir. Katılımcıların, yaklaşık ¼'ünün çiftçi, % 10'dan biraz fazlasının işçi olduğu görülmektedir. Mesleklerini işçi olarak ifade edenler yöredeki zeytinyağı fabrikalarında ve balık çiftliklerinde çalışanlar

oluşturmaktadır. Buna karşın katılımcıların yarısından fazlasını oluşturan ve tamamına yakınının kendisini ev kadını olarak tanımlayanların aslında ücretsiz ev işçisi oldukları görülmektedir. Kırsal kesimde genellikle küçük aile işletmesi olarak yapılanmış olan çiftçi işletmelerinde kadınlar; aslında işin önemli bir kısmını yaparken, ücretli işçi olarak çalışmadıklarından, harcadıkları emek parasal olarak değerlendirilmemektedir. Ancak bununla birlikte kadınlar halen sürdürmekte oldukları, yöreye gelen ziyaretçilere sattıkları elışı ürünleri satarak kendileri adına

para kazanmaktadırlar. Planlı bir şekilde ekoturizm faaliyetleri gerçekleştirilirse kadınların sattıkları ürünler çeşitlenecek ve artacak ve bunun sonucunda kadınların kazandıkları para artacak ve kadınların ekonomik özgürlüklerini kazanma olanakları sağlanacaktır..

Çizelge 5.5. Doğum yeri

	Sıklık	Yüzde
Kapıkırı	124	80,5
Diğer	26	16,9
Toplam	150	97,4
Cevap vermeyen	4	2,6
Toplam	154	100,0

Katılımcıların büyük çoğunluğunun Kapıkırı’da doğduğu, geri kalanlarının da komşu köylerde ya da Milas’ta doğduğu ve çok azının ise evlilik yoluyla Milas dışından gelenlerden oluştuğu görülmektedir.

Çizelge 5.6. Yaşadığı yer

	Sıklık	Yüzde
Kapıkırı	149	96,8
Diğer	3	1,9
Toplam	152	98,7
Cevap Vermeyen	2	1,3
Toplam	154	100,0

Katılımcıların tamamına yakınının Kapıkırı’da yaşadığı görülmektedir.

Çizelge 5.7. Gelir düzeyi

	Sıklık	Yüzde
500 altı	70	45,5
501-1000	46	29,9
1001-1500	20	13,0
1501-2000	5	3,2
2001-2500	5	3,2
2500 üstü	3	1,9
Toplam	149	96,8
Cevap vermeyen	5	3,2
Toplam	154	100,0

Araştırmaya katılanlar gelir düzeyi açısından değerlendirildiğinde, katılımcıların yaklaşık yarısını gelir düzeyinin 500 TL ve altında olduğu, % 30 kadarının ise 500 ile 1000 TL arasında gelire sahip olduklarını ifade ettikleri görülmektedir. Sosyal bilim araştırmalarında, gelir düzeyine ilişkin olarak elde edilen verilerin kuşkulu olduğu genellikle kabul edilen bir durumdur. Bununla birlikte, yörede yaşayanların gelir düzeyinin son derece düşük olduğunu belirtmek gerekmektedir. Bu birkaç farklı bağlamda açıklanabilir. Katılımcıların yaş, eğitim ve meslek dağılımına ilişkin veriler tartışılırken ifade edildiği gibi, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun yaşlı buna karşın, eğitimsiz ve bir iş ve mesleğe sahip olmadıkları için emekli olamadıkları görülmektedir. Yaşlıların hemen hemen tek gelirleri ise ya çocuklarından aldıkları yardımlar ya da çok düşük yaşlılık aylıklarıdır. Mevzuat gereği çoğunun yaşlılık aylığı alması da mümkün değildir. Dolayısıyla Kapıkırı köyünde yaşayan yaşlılar için yoksulluk adeta kaçınılmaz bir zorunluluk gibi görünmektedir.

Çizelge 5.8. Sizce en önemli ekonomik aktivite hangisidir?

	1. En önemli		2. En önemli		3. En önemli	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Turizm	30	19,5	4	2,6	5	3,2
Hayvancılık	36	23,4	22	14,3	7	4,5
Balıkçılık	16	10,4	20	13,0	17	11,0
Zeytincilik	33	21,4	56	36,4	19	12,3
Diğer	37	24,0	18	11,7	6	3,9
Toplam	152	98,7	120	77,9	54	35,1
Cevap vermeyen	2	1,3	34	22,1	100	64,9
Toplam	154	100,0	154	100,0	154	100,0

Yörede gerçekleştirilen ekonomik aktivitelere ve bunların toplumsal bağlamına daha yakından bakıldığında şöyle bir görünüm ortaya çıkar. Yörede üç temel ekonomik aktivite söz konusudur. Bunlar hayvancılık, zeytincilik ve balıkçılıktır. Bunun yanı sıra az sayıda aile turizm işletmesine sahip olup, bir kısmı da dolaylı olarak turizm ile ilgilenmektedir. En önemli ekonomik aktivite nedir diye sorulduğunda, katılımcıların

yaklaşık ¼'ü hayvancılık, yaklaşık 1/5'i zeytincilik, diğer 1/5'i turizm ve % 10 kadarı balıkçılığı birinci derecede önemli ekonomik aktivite olduğu ifade etmişlerdir.

Katılımcıları yaklaşık ¼'ü diğer seçeneğini işaretlemiş ve burada emekli, memur çalışmayan gibi seçenekler işaret edilmiştir. İkinci en önemli ekonomik aktivite ise büyük bir çoğunlukla zeytincilik olup (% 36,4), diğer ikinci dereceden ekonomik aktiviteler ise yüzde 10 ile 15 arasında dağılım göstermektedir. Üçüncü en önemli ekonomik aktivite nedir diye sorulduğunda katılımcıların 2/3'ü bu soruya yanıt vermemiş olup, balıkçılık ve zeytincilik yüzde 10 civarında ve diğer seçenekler çok daha küçük oranlarda dağılım göstermektedir. Aşağıda daha ayrıntılı olarak tartışıldığı gibi, yöredeki ekonomik aktiviteler genel olarak değerlendirildiğinde, yörede ağırlıklı olan üç temel ekonomik aktivite vardır. Bunlar hayvancılık, zeytincilik ve balıkçılıktır ve az sayıda aile turizm işletmesine sahiptir. Belirtilen üç temel ekonomik aktivite Kapıkırı'da yaşayan ailelerin hemen hemen tamamı tarafından gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte, katılımcıların yaklaşık ¼'ü öncelikli olarak hayvancılıkla, 1/3 zeytincilikle ve % 10 balıkçılıkla geçinmekte ve % 10 kadarı turizm işletmesine sahiptir.

Köydeki ekonomik faaliyet alanları genel olarak değerlendirildikten sonra, bundan sonraki alt bölümlerde her ekonomik aktivite ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Çizelge 5.9. Balıkçılık yapıyorsanız balıkçılık kooperatifine üye misiniz?

	Sıklık	Yüzde
Hayır	55	35,7
Evet	56	36,4
Toplam	111	72,1
Cevap vermeyen	43	27,9
Toplam	154	100,0

Yukarıdaki soruda katılımcıların yaklaşık % 10 kadarı birinci derecede ekonomik faaliyet olarak balıkçılığı işaret etmiş olmasına rağmen, ikinci ve üçüncü derecede ekonomik faaliyet olarak da balıkçılık yapanlar vardır. Sonuçta katılımcıların yaklaşık 1/3'ü balıkçılık kooperatifine üye olduğunu ve çok aktif olmasa da

balıkçılık yaptığını ifade etmiştir. Kapıkırı köyünden araştırmaya katılanların 1/3'ü balıkçılık kooperatifine üye olduğunu ifade etmiş olmasına rağmen, bunları yarıya yakını balıkçılıkla fiilen daha az oranda ilgilenmektedir. Dolayısıyla balıkçılık Bafa Gölü Havzasında genel olarak yaygın ekonomik uğraşı alanlarından birisini oluşturmaktadır. Bununla birlikte balıkçılığın birinci derecede önemli ekonomik aktivite olduğu köy, havzada yer alan diğer köylerden birisi olan Serçin köyü olup; Kapıkırı köyünde balıkçılık birinci derecede ekonomik aktivite değildir.

Çizelge 5.10. Balıkçılık yapıyorsanız kendinize ait tekneniz var mı?

	Sıklık	Yüzde
Hayır	55	35,7
Evet	56	36,4
Toplam	111	72,1
Cevap vermeyen	43	27,9
Toplam	154	100,0

Balıkçılık kooperatifine üye olanlar aynı zamanda tekne sahibidir. Ancak burada şunu ifade etmek gerekir ki balıkçılık son derece geleneksel usüllerle ve 5-6 metre uzunluğunda küçük sandallarla yapılmaktadır. Genellikle her iki balıkçı bir tekneye sahiptir. Balıkçılık 12 ay yapılan bir faaliyet değildir. Genellikle sonbahar ve kış aylarında daha yoğun, diğer aylarda ise daha az yoğun olarak yapılan bir ekonomik faaliyettir.

Çizelge 5.11. Sahip olunan zeytin ağacı sayısı

	Sıklık	Yüzde
1	1	,6
10	1	,6
20	2	1,3
50	3	1,9
100	3	1,9
120	1	,6
160	1	,6
200	5	3,2
250	2	1,3
290	1	,6
300	5	3,2
350	1	,6
400	3	1,9
500	10	6,5
1000	7	4,5
1100	1	,6
1200	1	,6
1500	4	2,6
2000	5	3,2
5000	1	,6
Toplam	58	37,7
Cevap vermeyen	96	62,3
Genel toplam	154	100,0

Ortalama zeytin ağacı sayısı : 709

Çizelge 5.12. Sahip olunan zeytinlik

Dönüm	Sıklık	Yüzde
2	2	1,3
3	1	,6
5	1	,6
10	8	5,2
12	1	,6
15	3	1,9
18	1	,6
20	14	9,1
21	1	,6
22	2	1,3
24	3	1,9
25	6	3,9
28	1	,6
30	13	8,4
33	1	,6
37	1	,6
38	1	,6
40	4	2,6
42	1	,6
43	2	1,3
47	2	1,3
50	7	4,5
52	1	,6
57	1	,6
59	1	,6
60	3	1,9
62	1	,6
78	1	,6
80	1	,6
100	2	1,3
109	1	,6
120	2	1,3
200	1	,6
270	1	,6
Toplam	92	59,7
Cevap vermeyen	62	40,3
Genel toplam	154	100,0

Ortalama zeytin alanı:39 dönüm

Çizelge 5.13. Üretilen zeytinyağı miktarı

Kg	Sıklık	Yüzde
2	1	,6
10	1	,6
50	3	1,9
100	3	1,9
120	2	1,3
150	4	2,6
200	4	2,6
300	8	5,2
350	1	,6
400	4	2,6
500	19	12,3
600	5	3,2
700	1	,6
800	2	1,3
1000	19	12,3
1500	3	1,9
2000	11	7,1
2500	3	1,9
3000	6	3,9
4000	1	,6
7000	1	,6
Toplam	102	66,2
Cevap vermeyen	52	33,8
Genel toplam	154	100,0

Ortalama üretim miktarı: 1000 kg

Daha öncede değinildiği gibi, zeytincilik ve zeytinyağı üretimi Kapıkırı köyündeki en önemli ekonomik aktivitelerden birisidir. Bu anlamda araştırmaya katılanların ağırlıklı olarak zeytin tarımı ile uğraştığı görülmektedir. Bununla birlikte, zeytin tarımı ile uğraşanların sayısı toplan katılımcıların 1/3'ü kadardır. Çok az sayıda zeytin ağacına sahip olanlar olduğu gibi, 5000 adet zeytin ağacına sahip olanlar da vardır. Çok sayıda zeytin ağacına sahip olanların sayısı çok azdır ve ortalama zeytin ağacı sayısı 709'dur. Buna paralel olarak, sahip olunan zeytin alanına bakıldığında 2-3 dönüm zeytin alanına sahip olanlar olduğu gibi, 270 dönüm zeytin alanına sahip olanlar da vardır ve ortalama zeytin alanı 39 dönümdür. Üretilen ortalama zeytinyağı

miktarına bakıldığında, 50-100 kg civarında üretime sahip olanlar olduğu gibi, 7000 kg üretime sahip olanlar da vardır. Zeytin sayısına ve zeytin ağacı alanına paralel olarak, çok fazla zeytinyağı üretimine sahip olanların sayısı son derece az olup, ortalama üretim 1000 kg'dır. Genel olarak zeytin tarımı ile uğraşanlar değerlendirildiğinde, zeytin tarımından az sayıda ailenin büyük gelirler elde ettiği buna karşın, çok sayıda ailenin kısmen daha az gelir elde ettiği görülmektedir.

Yörede zeytin üretimi tamamen organik olarak gerçekleştirildiğinden, organik zeytin ve zeytinyağı, ekoturizm açısından son derece önemli ve pazarlanma potansiyeli yüksek yerel ürünler olarak dikkat çekmektedir.

Çizelge 5.14. İnek sayısı ve üretilen süt miktarı

Sahip olunan süt ineği sayısı			Günlük üretilen süt miktarı (Litre)		
	Sıklık	Yüzde		Sıklık	Yüzde
1,00	7	4,5	2,00	1	,6
2,00	10	6,5	5,00	2	1,3
3,00	3	1,9	6,00	2	1,3
4,00	7	4,5	10,00	7	4,5
5,00	12	7,8	12,00	1	,6
6,00	6	3,9	20,00	3	1,9
7,00	2	1,3	25,00	1	,6
8,00	1	,6	30,00	2	1,3
10,00	7	4,5	37,00	1	,6
11,00	2	1,3	40,00	9	5,8
15,00	2	1,3	50,00	6	3,9
20,00	3	1,9	60,00	6	3,9
40,00	1	,6	65,00	1	,6
50,00	1	,6	70,00	2	1,3
Toplam	64	41,6	80,00	2	1,3
Cevap vermeyen	90	58,4	90,00	1	,6
Genel toplam	154	100,0	100,00	2	1,3
			120,00	1	,6
			150,00	4	2,6
			180,00	2	1,3
			200,00	2	1,3
			250,00	1	,6
			270,00	1	,6
			350,00	1	,6
			Toplam	61	39,6
			Cevap vermeyen	93	60,4
			Genel toplam	154	100,0

Ortalama inek sayısı: 7

Ortalama üretilen süt miktarı: 70 litre

Hayvancılık yörede gerçekleştirilen diğer temel ekonomik faaliyet alanlarından birisi hatta bir ölçüde birincisidir. Yöredeki hayvancılık besicilikten çok süt inekçiliği şeklindedir. Katılımcıların % 40'ı süt inekçiliği ile uğraştığını ifade etmiştir. Genellikle az sayıda süt ineğine sahip olanların sayıca çok olmakla birlikte, 40-50 ineğe sahip olan az sayıda aile vardır ve ortalama süt ineği sayısı 7'dir. Günlük üretilen süt miktarı da değişiklikler göstermektedir. 5-10 litre gibi az miktarda üretim söz konusu olduğu gibi 250-300 litre civarında süt üretimine sahip olanlar da vardır ve ortalama süt üretimi 70 litredir. Daha önce de değinildiği gibi, hayvancılık/süt üretimi Kapıkırı'daki en önemli ekonomik faaliyettir ve turizm ile sektörel olarak çelişik bir durum arz etmektedir. Bu sektör arasındaki çelişkili durumun ortadan kaldırılması ve bu iki sektörün uzlaştırılması gerekmektedir.

5.7.2. Kapıkırı köyünde var olan turizm faaliyetlerinin değerlendirilmesi ve sorunlar

Kapıkırı köyü arkeolojik, kültürel, doğal değerleri ile 1970'li yıllardan beri turizm ile iç içe geçmiş bir bölgedir. 1980'li yıllarda yabancı turistlerin talebine karşılık mahallede turizm işletmeleri kurulmaya başlanmıştır. Kapıkırı köyünde var olan mevcut turizme bakıldığında doğa yürüyüşü, arkeolojik alan ziyareti, kaya tırmanışı ile sınırlı kalan, doğanın sürdürülebilir kullanımı bilincinin yeteri kadar sağlanamadığı ve yerel halkın eşit düzeyde yarar sağlayamadığı düzensiz bir turizm görülmektedir.

Şu anda faaliyette olan toplam yedi adet turizm işletmesi bulunmaktadır. Turizm işletmeleri yerel halktan aileler tarafından işletilmektedir. Turizm işletmeleri az yatak kapasiteli aile işletmeleridir. Ekoturizmin geliştirilmesi açısından yatak kapasitesi son derece azdır.

Çizelge 5.15. Turizm işletmesine sahip misiniz?

	Sıklık	Yüzde
Hayır	127	82,5
Evet	24	15,6
Toplam	151	98,1
Cevap vermeyen	3	1,9
Toplam	154	100,0

Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu (%82,5) turizm işletmesine sahip olmadığını belirtmiştir. Var olan turizm işletmelerinin yerel halk tarafından işletilmesi yerel halkın turizme katılımı açısından olumlu bir sonuç iken bu oranın az olması yerel halkın turizmden faydalanmasının eşit düzeyde olmadığını göstermektedir.

Ekoturizm paydaş bakış açısı ile uygulanarak olumlu sonuçlar ortaya çıkarılabilir. Bu sebeple, çevresel sürdürülebilirliği temel amaç olarak belirleyen ekoturizmin merkezinde yerel katılım da yer almaktadır. Ekoturizm uygulamalarında yerel halkın katılımı ile doğal kaynakların korunması öncelikle yerel halka devredilmektedir. Öte yandan, yerel halk için ekonomik imkanlar yaratmak ve bu imkanların eşit şekilde dağılması ve yerel ekonominin faydalanması sağlanmalıdır. Ekoturizm doğal alanların korunmasına katkıda bulunması ve daha az gelişmiş bölgelerdeki yoksulluk sorununa çözüm bulması açısından önemli bir araçtır.

Turizm tesisleri dışında ağırlıklı olarak son yirmi yıldır, Kapıkırı köyünde turizm alternatif bir gelir kaynağı olmuştur. Yöre kadınlarının çok büyük bir kısmı turistlere ürün satarak gelir elde etmektedir. Ayrıca, bazı balıkçılar tekneleri ile turistleri Bafa Gölü'nde gezdirerek gelir elde etmektedir. Yörede turizm tesisleri dışında yerel halkın turizmden ekonomik olarak fayda sağladığı bu faaliyetler düzensiz bir şekilde gerçekleştirilmekte ve yöre halkının birbirileri ile olan ve turistlerle olan ilişkilerinde önemli sorunlar yaratmaktadır. Özellikle yerel ürün satışındaki düzensiz satış ortamının yarattığı sorunlar turizm ile ilgili olarak öncelikli belirtilen sorundur. Yerel ürün satışı yapan bir kadın bu sorunu şu şekilde aktarmaktadır:

“Bizim için şimdi bazı müşteriler rahatsız oluyor. Gelenler bize burada yakınıyorlar. Mesela, diyorlar ki yukarıda bizi sıktılar. Çok rahatsız ettiler. Almayacaktık ama ısrar ettiler. Korktuk diyen oluyor bazen. Bir kişiden alacağız diye söylüyoruz. 5 kişi birden saldırıyor. Hepsinden almak zorunda kalıyoruz diye bize yakınıyorlar. Bazıları gelip çok dert yanyor. İsteyen zaten, biz istesek zaten alırız.” (K6/K)

Görüşmeci yerel ürün satışı yapmasına rağmen sorunun farkındadır. Fakat gerekli düzenlemelerinin yapılmasına rağmen aynı ortamda satış yapmaya da devam etmektedir. Yerel ürün satışında var olan sorunlar, satışı yapılan ürünlerde sabit fiyatlandırma olmaması, satılan ürünlerde çeşitlilik yaratılamaması, düzenli satış yapılabilecek bir alanın olmaması, turistlerin düzensiz satışlardan rahatsız olması ve turist taleplerinde azalmaya sebep olması olarak sıralanabilir.

5.7.3. Yöre halkının ekoturizme ilişkin eğilimleri

Bu başlık altında, yöre halkının ekoturizme ilişkin eğilimleri ve bölgede ekoturizm uygulamasında ortaya çıkabilecek sorunlar analiz edilmeye çalışılmıştır.

Çizelge 5.16. Turizm faaliyetleri ve çeşitleri hakkında bilgi sahibi olma

Yöredeki turizm faaliyetlerinden haberiniz var mı?	Ekoturizm kavramını duydunuz mu?		Kitle turizmi kavramını duydunuz mu?					
	Sıklık	Yüzde	Sıklık	Yüzde	Sıklık	Yüzde		
Hayır	64	41,6	Hayır	98	63,6	Hayır	128	83,1
Evet	87	56,5	Evet	54	35,1	Evet	22	14,3
Toplam	151	98,1	Toplam	152	98,7	Toplam	150	97,4
Cevap vermeyen	3	1,9	Cevap vermeyen	2	1,3	Cevap vermeyen	4	2,6
Toplam	154	100,0	Toplam	154	100,0	Toplam	154	100,0

Katılımcıların yarısından fazlası yöredeki turizm faaliyetlerinden haberdar olduğunu ifade etmiştir. Daha somut olarak, katılımcıların ekoturizmden ve kitle turizminden haberdar olup olmadıklarına ilişkin olarak sorulan sorulara verilen yanıtlardan, katılımcıların % 14,3 kitle turizminden haberdar olduğunu ifade ederken, % 35,1 ekoturizmden haberdar olduğunu ifade etmiştir. Buna göre ekoturizmden haberdar olduğunu ifade edenlerin oranı, kitle turizminden haberdar olduğunu ifade edenlerin oranından iki kat daha fazladır. Böylelikle ekoturizm kavramının yörede bilinir ve tartışılır bir kavram olduğu ve katılımcıların bu konuda kısmen haberdar olduğu görülmektedir. Bu, yörede ekoturizmin geliştirilmesi açısından oldukça önemli ve dikkat çekici bir niteliktedir.

Çizelge 5.17. Yörenizde ekoturizmin gelişme imkanı olsa, böyle bir faaliyete katılmak ister misiniz?

	Sıklık	Yüzde
Hayır	49	31,8
Evet	100	64,9
Toplam	149	96,8
Cevap vermeyen	5	3,2
Toplam	154	100,0

Yörede yaşayan ve araştırmaya katılanların % 35'i ekoturizmden haberdar olduğunu ifade ederken, yörede ekoturizmin geliştirilmesi ile birlikte bu sürece katılıp katılmayacaklarını ilişkin olarak sorulan soruya katılımcıların yaklaşık 2/3'ü bu sürece katılacağını ifade etmiştir. Bu yörede ekoturizmin geliştirilmesi potansiyelinin olduğu ve bu anlamda çok önemli bir veri olduğu görülmektedir.

Çizelge 5.18. Aşağıdaki faaliyetlerden hangisine katılmak istersiniz?

	Sıklık	Yüzde
Ekolojik ürünlerin pazarlanması (zeytin yağı vb)	64	41,6
Ev pansiyonculuğu	30	19,5
Doğal ve tarihsel alanlarda yapılacak aktiviteler	14	9,1
Diğer	23	14,9
Toplam	131	85,1
Cevap vermeyen	23	14,9
Toplam	154	100,0

Katılımcıların hangi tür ekoturizm faaliyetine katılmak istediklerine ilişkin olarak sorulan soruya, ağırlıklı olarak (% 41,6) ekolojik ürünlerin pazarlanması faaliyetine katılmak istedikleri, yaklaşık 1/5'inin ev pansiyonculuğu faaliyetine katılmak istedikleri ve yaklaşık % 10 kadarının doğal ve tarihsel alanlarda yapılacak faaliyetlere katılmak istedikleri görülmektedir. Sonuç olarak katılımcıların % 85'inin ekoturizm faaliyetlerinin değişik türlerine katılmak istedikleri görülmektedir. Bu da, yörede ekoturizmin geliştirilmesi açısından son derece önemli veri olarak değerlendirilebilir.

Çizelge 5.19. Yaşadığınız evin bir odasını ev pansiyonculuğu için kullanma imkanınız var mı?

	Sıklık	Yüzde
Hayır	112	72,7
Evet	37	24,0
Toplam	149	96,8
Cevap vermeyen	5	3,2
Toplam	154	100,0

Ev pansiyonculuğuna ilişkin olarak katılımcıların yaklaşık ¼'ü ev pansiyonculuğu imkanı olduğunu belirtmiştir.

Çizelge 5.20. Yaşadığınız evin bir odasını ev pansiyonculuğu için kullanma imkanınız olsa kullanmak ister miydiniz?

	Sıklık	Yüzde
Hayır	70	45,5
Evet	80	51,9
Toplam	150	97,4
Cevap vermeyen	4	2,6
Toplam	154	100,0

Ev pansiyonculuğuna ilişkin olarak eğer imkanları olsa ev pansiyonculuğuna yapıp yapmayacaklarına ilişkin olarak sorulan soruya katılımcıların yarısından fazlası, eğer imkanları olursa ev pansiyonculuğu yapmak istediklerini ifade etmişlerdir. Bu da

aynı şekilde ekoturizmin geliştirilmesi açısından son derece önemli durum olarak karşımıza gelmektedir.

Öte yandan, ev pansiyonculuğu konusunda olumlu bir yaklaşım varken sit alanı ve turistlerin evde konaklama süreçlerindeki belirsizlik yerel halk tarafından ev pansiyonculuğu konusunda öncelikli çözülmesi gereken sorunlar olarak belirtilmiştir. Kapıkırı köyünün sit alanı olması sebebi ile yöre halkı evlerde tadilat dahil yapamamaktadır. Bu durumda ev pansiyonculuğu için de gerekli düzenlemelerin yapılamaması bir sorun olarak belirtilmiştir. Diğer bir sorun ise yöre halkının büyük bir bölümünün hayvancılık ile uğraşması ve turizm ile hayvancılığı çelişik olarak görmesidir. Yerel halkın ev pansiyonculuğunun nasıl yapılacağına dair bilgisinin az olması konu hakkında tedirginlik yaratmaktadır. Bu çelişki ve tedirginlik görüşmede şu şekilde ifade edilmiştir:

“Altıda kalkıyoruz. Hayvanın yanına gidiyoruz. Diyelim ki 7-7 buçuk evden çıktık. Gelen misafirde yedide, yedi buçukta sekizde kalkacak. Aşağı gitmiş olacağız. Kahvaltı hazırlamak istesek zaten biz evde yokuz. Çocuklar kalıyor evde. E çocuklarda kahvaltı hazırlayıp önüne veremeyeceği için eşim dedi bu iş biraz sakat dedi. Eşim altıda balığa gidiyor. Ben hayvanları alıp gidiyorum. Evde kimse kalmıyor. Bu seferde orta yerde kimse yok. Ne yapıcak?” (K7/K)

Öncelikle yörede ev pansiyonculuğuna örnek olacak uygulamaların yapılması ise görüşmelerde öneri olarak belirtilmiştir:

“Bir kişi yapsın iki kişi yapsın gerisi gelir. Önce fikre alışmaları lazım.”

(K2/K)

5.7.4. Çevre sorunlarının değerlendirilmesi

Sanayi devrimine kadar insan ve çevre sorunları arasındaki bağların dengeli bir şekilde sürdüğü söylenebilir. Çevre sorunları ile karşılaşılsa da sanayi devrimi ve sonrasında görülen çevre sorunları kadar etkili olmamıştır. Ekolojik denge tahrip edilmiş, akarsulara atılan fabrika atıkları, sanayi kazaları, zehirli atıklar, nükleer enerji üretimi ve nükleer atıklar suretiyle çevre sürekli kirletilmiş ve doğal kaynaklar aşırı ölçüde tüketilmiştir. Endüstrileşme yanında turizm de çevreyi olumsuz yönde etkilemektedir. Buna karşılık, ekoturizm, turizmin özellikle çevre üzerinde yarattığı olumsuz etkilere alternatif olan sürdürülebilir bir yaklaşımdır. Ekoturizmin geliştirilebilmesi doğa alanlarının koruma altına alınmasına katkı sağlamaktadır.

Kapıkırı köyü Bafa Gölü'nün kıyısında yer almaktadır. Bafa Gölü, Büyük Menderes Nehri'nin taşıdığı kimyasal atıklar, evsel atıklar, fosfat ve nitrat içerikli tarım ilaçları ile kirlilik sorunu ile karşı karşıyadır. Bir diğer önemli sorun ise yörede kültürel eserlerin tahribatıdır.

Bu başlıkta Bafa Gölü'nde yaşanan kirlilik, yöre halkının bu konuya yaklaşımı ve kültürel eserlerin tahribatı ele alınmıştır.

5.7.4.1. Bafa Gölü'nde kirlilik

Su kalitesi balıklarda davranış ve fonksiyonel değişikliklere sebep olabilmektedir. Düşük vasıflı sular balık üzerinde toksik etki yapmasının yanı sıra stres oluşturmasından dolayı da önemlidir. Oluşan strese bağlı olarak balık, enfeksiyon hastalıklara karşı hassaslaşır, iştahı azalır, gıda çevrimi ve gelişme yavaşlar, üreme potansiyeli olumsuz etkilenir. Toksik etki ve oluşan hastalıklar sonucu da toplu ölümler ortaya çıkar (Edmondson, 1991).

Bafa Gölü'nde yaşanan en önemli sorun ötrofikasyondur. Ötrofikasyon, en basit anlamda sulardaki nutrient zenginleşmesi problemi olarak ifade edilebilir (Smol,

2009). Geniş anlamda ise ötrofikasyon, suların besin maddelerince özellikle azot ve/veya fosfor bileşiklerince; alg ve daha yüksek yapıları bitkilerin üremesini hızlandıracak, böylece sudaki canlıların dengesini bozacak ve su kalitesinde istenmeyen bozulmalara yol açacak şekilde zenginleşmesi olarak tanımlanabilir. Su kitlesindeki nutrient (azotlu ve fosforlu bileşikler) zenginleşmesine bağlı olarak bitkisel üretim (fitoplankton, özellikle mavi yeşil algler) hızla artmakta (bu durum genellikle algal bloom olarak adlandırılır) dolayısıyla da su bulanıklaşmaktadır. Ölen fitoplanktonun dibe çöküp ayrışması sonucunda dip sularında çözülmüş oksijen azalır ve hidrojen sülfür gazı açığa çıkar. Azalan oksijen miktarı, toksik gazlar ve solungaçların tıkanmasına bağlı olarak da balık ölümleri görülebilir.

Ötrofikasyonun başlıca nedenleri; Büyük Menderes Nehri'nin taşıdığı kimyasal atıklar, evsel atıklar, fosfat ve nitrat içerikli tarım ilaçlarıdır. Gölde zaman zaman toplu balık ölümleri de görülmektedir. 1996 yılının Temmuz ayında Bafa Gölü-Kapıkırı mevkinde balık ölümleri görülmüş bunun üzerine, günümüzde faaliyette olmayan Bodrum Su Ürünleri Araştırma Enstitüsü tarafından bir biyolog ve bir mühendisten oluşan bir heyet olay yerine gönderilmiştir. Bu heyet yaptıkları incelemede, Göl kenarında kıyıya vurmuş ve kurumuş vaziyette çok miktarda; ağırlıklı olarak *Atherina sp.* ve *Syngnathus sp.*'den oluşan balık ölümleri olduğunu, gölün K. Doğu kesimlerinde oldukça rahatsız edici şekilde ağır bir H₂S kokusu varlığını, Tuzluluğun ‰18 düzeyine ulaşmış olduğunu tespit etmişlerdir. 2006 yılının Eylül ayında yine Bafa Gölü, Kapıkırı mevkiinde balık ölümleri görülmüş, bunun üzerine, Bornova Veteriner Kontrol Enstitüsü'nden bir biyolog ile DSİ Su Ürünleri Şubesi'nden bir mühendis olmak üzere iki kişiden oluşan bir heyet olay yerine gönderilmiştir. Bu heyet incelemeleri sonucunda göl kenarında kıyıya vurmuş vaziyette çok miktarda gümüş balığı, yılan balığı, deniziğnesi, karides gibi suçul canlı ölümleri olduğunu, oldukça rahatsız edici şekilde H₂S kokusu varlığını, yöre halkından alınan bilgilere göre su seviyesinde düşüş görüldüğünü tespit etmişlerdir. (Yabancı, 2015).

Bafa Gölü'nde yaşanan diğer önemli sorun ise göl suyundan alınan fiziko-kimyasal veriler irdelendiğinde en dikkat çeken unsur tuzluluk olmaktadır. Gölde, 1957 yılında tespit edilen tuzluluk değeri % 5.5 (Turgutcan, 1957) iken 2006 yılında % 16.0 tuzluluk belirlenmiştir (Yabanlı vd., 2011).

Çizelge 5.21. Bafa Gölü'nde kirlilik problemi yoktur

	Sıklık	Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	63	40,9
Katılmıyorum	42	27,3
Kararsız	4	2,6
Katılıyorum	25	16,2
Kesinlikle katılıyorum	16	10,4
Toplam	150	98,1
Cevap vermeyen	4	2,5
Toplam	154	100,0

Bafa Gölü ekoturizm açısından yörenin en önemli varlıklarından birisidir. Fakat göl ağır bir kirlilik tehdidi altındadır. Katılımcılara Bafa Gölü'nde kirlilik olup olmadığına ilişkin olarak sorulan soruya, katılımcıların 2/3'den fazlası Bafa Gölü'nde kirlilik olmadığı düşüncesine katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu da Bafa Gölü'ndeki kirliliğin yaygın olarak görülüp anlaşıldığını göstermektedir.

Çizelge 5.22. Bafa Gölü'nde kirlilik sorunu ne zamandan beri görülmektedir?

	Sıklık	Yüzde
1 yıldan az	2	1,3
1-5 yıl	49	31,8
6-10 yıl	71	46,1
11-20 yıl	18	11,7
20 yıldan fazla	6	3,9
Toplam	146	94,8
Cevap vermeyen	8	5,2
Toplam	154	100,0

Bafa Gölü'ndeki kirliliğin ne zaman ortaya çıktığına ilişkin olarak katılımcılar, ağırlıklı olarak kirliliğin son 5 ile 10 yılda ortaya çıktığını ifade etmişlerdir. Hatta yapılan derinlemesine görüşmelerde, bundan 20-25 yıl öncesinde kadar Bafa Gölü'ne girildiği ve suyunun da içme suyu niteliğinde olduğu ifade edilmiştir:

“İlkin biz hep denize girdik. Annemler bizi götürürdü. Buz gibi su. İçinde ot vardı. İneklerimizi götürürdük, inekler o deniz otunu yerlerdi. Saman yoktu kızım. yerlerdi suyunu bile içerlerdi. Çok tatlıydı. 2 3 senedir bir pislendi. Bir yosunlandı. Bir sinek oldu. Güzel olmadı deniz.” (K12/K)

Çizelge 5.23. Bafa Gölü’nde kirlilik hangi mevsimde belirgin şekilde gözlenmektedir?

	Sıklık	Yüzde
İlkbahar	11	7,1
Yaz	127	82,5
Sonbahar	4	2,6
Kış	1	,6
Her mevsim	2	1,3
Toplam	145	94,2
Cevap vermeyen	9	5,8
Toplam	154	100,0

Katılımcılar, Bafa Gölü’nde kirliliğin ağırlıklı olarak yaz aylarında görüldüğünü ifade etmişlerdir.

Çizelge 5.24. Bafa Gölü’nde kirlilik olduğunu düşünüyorsanız bunun muhtemel nedenleri aşağıdakilerden hangisidir?

	Sıklık	Yüzde
Büyük Menderes nehrinden gelen kirli sular	104	67,5
Fabrika atıkları	20	13,0
Tarım faaliyetleri	1	,6
Hayvancılık faaliyetleri	2	1,3
Evsel atıklar	1	,6
Diğer	12	7,8
Toplam	140	90,9
Cevap vermeyen	14	9,1
Toplam	154	100,0

Katılımcılar, Bafa Gölü’ndeki kirliliğin en önemli nedeninin Büyük Menderes Nehri olduğunu ifade etmişlerdir. Araştırmanın ileriki bölümlerinden ayrıntılı olarak tartışıldığı gibi, nehir Afyon, Uşak, Denizli, Aydın ve Muğla illerini aşarak Ege Denizine dökülmekte ve Bafa Gölü’nü de beslemektedir. Bu beş ilde yer alan birçok belediyenin kentsel atıkları ve sanayi bölgelerinden kaynaklanan sanayi atıkları çoğu

zaman artırılmadan nehre deşarj edilmekte ve bu deşarjın, kirliliğın asıl nedeni oluşturduğuna inanılmaktadır.

Çizelge 5.25. Bafa Gölü’ndeki kirlilik ile ilgili sorunlar

Bafa Gölü’ndeki kirlilik ile ilgili olarak en önemli sorun sizce hangisidir?			Bafa Gölü’ndeki kirlilik ile ilgili olarak ikinci en önemli sorun sizce hangisidir?		
	Sıklık	Yüzde		Sıklık	Yüzde
Koku sorunu	137	89,0	Sağlık sorunu	22	14,3
Sağlık sorunu	2	1,3	Sivrisinek problemi	87	56,5
Sivri sinek problemi	8	5,2	Ekonomik yönden	1	,6
Toplam	147	95,5	Toplam	110	71,4
Cevap vermeyen	7	4,5	Cevap vermeyen	44	28,6
Toplam	154	100,0	Toplam	154	100,0

Bafa Gölündeki kirliliğe ilişkin olarak en önemli sorunların neler olduğu katılımcılara sorulmuş ve en önemli sorunun kirlilik sonucu oluşan koku ve ikinci en önemli sorunun ise sivrisinek olduğu ifade edilmiştir. Özellikle, yaz aylarında görülen bu sorunlar yörede yaşamı ve turizm faaliyetlerini olumsuz yönde etkilemektedir.

“Sinek, koku yaz günü oldu mu kokudan sinekten nefret ediyoruz . Akşam üzeri hava kararır kararmaz sinek damlıyor eve. ne ışık yakıyoruz ne bir şey.”

(K7/K)

Oldukça karmaşık ve kapsamlı bir sorun olan Bafa Gölü’ndeki kirlilik sorunu, kapsamlı ve entegre projelerle çözüme kavuşturulmalıdır. Konu ile ilgili çözümler önerileri araştırmanın ileriki aşamalarında ayrıntılı olarak tartışılmaktadır..

Çizelge 5.26. Gölün ekonomimize katkısı vardır

	Sıklık	Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	23	14,9
Katılmıyorum	23	14,9
Kararsız	5	3,2
Katılıyorum	64	41,6
Kesinlikle katılıyorum	35	22,7
Toplam	150	97,4
Cevap vermeyen	4	2,6
Toplam	154	100,0

Bafa Gölü'nde kirlilik önemli bir sorun olarak karşımızda durmasına rağmen, taşıdığı balık potansiyeli açısından göl yöresinin önemli gelir kaynaklarından birisini oluşturmaktadır. Bu anlamda, araştırmaya katılanların yaklaşık 2/3'ü gölün ekonomik katkısına işaret etmiştir.

5.7.4.2. Bafa Gölü çevresindeki ve Beşparmak Dağları'ndaki kültürel eserlerin tahribatı

Beşparmak Dağları'nda çok sayıda maden ocağı faaliyet göstermektedir. Maden ocaklarının çevresinde ve Beşparmak Dağları'nın muhtelif yerlerinde 170 civarında 8000 yıla tarihlenen prehistorik kaya resimleri yer almaktadır. Bölgede çalışma yürüten mevcut maden ocaklarının varlığı ve denetimsizliği ile yeni açılan maden ocaklarının bulunduğu alanlarda ön arkeolojik çalışmalar yapılmamakta ve potansiyel tarih alanları yok olmaktadır.

Bakımsızlık ve kontrolsüz ziyarete açmadan kaynaklı olarak da Geç Antik Çağ manastırlarını bulunduğu adalar ve Beşparmak Dağları'ndaki Yediler ve Stylos Manastırlarındaki taş örgülü duvarlar çökme tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Herakleia Antik Kenti ile iç içe yaşayan Kapıkırı köyü tarım, hayvancılık ve günlük hayatlarını arkeolojik alan içerisinde gerçekleştirmektedir. Kapıkırı köyünün bulunduğu alan 1. derece arkeolojik sit alanı kapsamında koruma altındadır ve bu

sebeple yapılaşmaya izin verilmemektedir, fakat kaçak yapılaşma önemli bir sorun teşkil etmektedir. Yapılan derinlemesine görüşmelerde yerel halkın en çok belirttikleri konulardan biri de ilgili kurumlar tarafından evlerinde ve bahçelerinde en ufak tadilata izin verilmemesi (verilse bile izin prosedürlerinin çok uzun zaman almasından) dolayı kaçak tadilata yönelmektedirler. Ayrıca, Kapıkırı'da evlenen çiftler, yeni ev inşa edemedikleri için ya konteynerdan yapılmaya evler inşa etmekte ya da civar köy ve şehirlere göç etmektedirler. Yapılan kaçak inşaatlar ve konteynerlar estetik kirliliğe sebep olmaktadır. Ayrıca, Herakleia Antik Kenti'nde bilgilendirme levhalarının eskimiş olması ve tarihi alanlara giden yolların özel mülkiyet içerisinde olması turizm açısından sorun teşkil etmektedir. Bölgedeki tahribatı önlemek ve antik kent alanının korunması ve sürdürülebilir kullanımı için yerel halk ile koruma-kullanma dengesi oluşturulmalıdır.

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

XX. yüzyılın sonunda küresel turizm hareketi, bir milyardan fazla insanın katıldığı ve trilyonlarca dolarlık bir ekonomik büyüklüğe ulaşmış, dünyadaki en büyük ekonomik sektörlerden birisini oluşturmaktadır. Turizmin hızla büyüyen küresel bir hareket haline gelmesi turizm çeşitlerinden olan kitle turizminin yaygınlaşması ile gerçekleşmiştir. Deniz-kum-güneş ekseninde gelişen kitle turizmin zaman içerisinde çevre üzerinde baskı yaratarak olumsuz etkiler yaratması turizmin çevre üzerindeki etkilerine dair tartışmalara yol açmıştır. Turizmin çevre üzerindeki söz konusu olumsuz etkilerinin giderilmesi ya da minimuma indirilmesi adına kurumlar ve bireyler yeni arayışlar içerisine girmişlerdir.

Ekoturizm, turizmin özellikle çevre üzerinde yarattığı olumsuz etkilere alternatif olan sürdürülebilir bir yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır. XX. Yüzyılın son çeyreğinde giderek popülerlik kazanmaya başlamıştır. Bu anlamda ekoturizm doğal, tarihsel, kültürel ve toplumsal değerlerin korunarak kitlesel olmayan ve yerli halkın yaşam biçimi üzerinde baskı oluşturmayan ve yerli halkın ekonomik kalkınmasını temel alan bir turizm faaliyeti olarak kabul edilen ekoturizm ülkemizde de yaygınlaşma eğilimindedir.

Bu araştırmanın konusunu oluşturan Bafa Gölü havzasında yer alan Kapıkırı köyü, yaklaşık otuz yıldır kontrolsüz bir turizm alanıdır. Kapıkırı köyü, doğal, kültürel ve tarihi özellikleri ile yerli ve yabancı turistler tarafından ilgi gören bir bölgedir. Fakat yörenin çok boyutlu turizm potansiyeline karşılık ağırlıklı olarak günübirlik ve arkeolojik alan gezisi ve doğa yürüyüşleri ile sınırlı kalan kontrolsüz bir turizm görülmektedir. Öte yandan, Kapıkırı köyünün kıyısında yer aldığı Bafa Gölü'nde kirlilik sorunu yaşanmaktadır. Bir diğer önemli çevresel sorun ise maden ocakları

tehdididir.

Bu çalışmanın ana amacı, yörenin ekoturizm potansiyelini ortaya koyarak çevresel sorunların önleendiği ve sosyo-ekonomik kalkınmanın sağlandığı bir model ortaya koymaktır. Bu bağlamda, toplumsal eğilimler araştırması kapsamında proje alanını oluşturan Kapıkırı köyünün sosyoekonomik yapısı ve ekoturizm konusundaki eğilimleri değerlendirilmiştir. Buna göre Kapıkırı köyünün nüfusunun ağırlıklı olarak orta yaş üstü yaşa sahip olanlardan oluştuğu, gençlerin sayısının oldukça az olduğu görülmektedir. Köy ekonomisinin ağırlıklı olarak hayvancılık ve zeytinciliğe dayandığı bunun yanında balıkçılığın da bir geçim kaynağı olduğu ve az sayıda ailenin turizm ile uğraştığı görülmektedir. Az sayıda ailenin ise kamu sektöründe memur olarak ve civardaki zeytinyağı fabrikalarında ve balık çiftliklerinde işçi olarak çalıştığı görülmekte olup köyde ortalama gelir düzeyi oldukça düşüktür.

Kapıkırı köyü halkının ekoturizm konusundaki eğilimleri değerlendirildiğinde, öncelikle Kapıkırı Köyü halkının ekoturizm konusunda sınırlı da olsa bilgi sahibi olduğu, ekoturizm faaliyetlerini destekledikleri ve ekoturizm faaliyetlerine katkı sağlamak konusunda istekli oldukları görülmektedir. Yöre halkının ev pansiyonculuğu, yerel ürünlerin pazarlanması, tarihi yerlerin tanıtılması gibi ekoturizme ilişkin temel faaliyetlere katılmak konusunda istekli oldukları görülmektedir.

6.1. Bölgedeki Potansiyel Ekoturizm Alanları

6.1.1. Latmos ve Herakleia antik kentleri

Latmos Antik Kenti kalıntıları Bafa-Kapıkırı yolu üzerinde yer almaktadır. Herakleia antik kenti ise Kapıkırı ile iç içedir. Göl etrafında ve Kapıkırı içerisinde yer alan antik kent kalıntılarında agora, şehir surları, bouleuterion, Endymion kutsal alanı,

Athena Latmia tapınağı, iç kale ve nekropoller bulunmaktadır.

6.1.2. Yediler Manastırı ve diğer kutsal alanlar

Kapıkırı'nın güney doğusunda Yediler Manastırı ve İsa Freskleri yer almaktadır. Manastır, Kapıkırı'ya 3 kilometresi dağ yolu ve 4 kilometresi asfalt yol olmak üzere toplam 7 km. uzaklıktadır. Dağ yolu boyunca işaretlenmiş doğa yürüyüş yolu olan Karya Yolu tabelaları ve işaretleri yer almaktadır.

Ayrıca, Hristiyanlar için kutsal alanlardan Pantokrator Manastırı, İsa Mağarası, Haçlı Mağara, Stylos Manastırı, Kahveasar adası, Mersinet Manastırı, Kirselik Manastırı yer almaktadır.

6.1.3. Kaya Resimleri

Herakleia territoriumu içerisinde yer alan kaya resimleri Beşparmak Dağları'nın yamaçlarında bulunmaktadır. 8000 yıl öncesine tarihlenen kaya resimlerinden 170 adedi tespit edilmiştir. Profesyonel rehberler eşliğinde günlük ve kamplı olarak Kaya Resimlerine ulaşılabilir.

6.1.4. Doğa yürüyüşü(Trekking)

Kapıkırı ve Beşparmak Dağları, doğa yürüyüşü için oldukça yüksek bir potansiyele sahiptir. Doğa yürüyüşü alanında dünyaca tanınan bir bölge olan Beşparmak Dağları'nda profesyonel rehberli turlar yapılmakta ve işaretli Karya Yolu bulunmaktadır. Bölgedeki tarihi eserleri ve doğal alanları görmek için çok sayıda parkur yer almaktadır.

6.1.5. Su sporları

Bafa Gölü, büyüklüğü ve barındırdığı ekolojik zenginlikten dolayı su sporlarına elverişli bir alandır. Göl üzerinde kano, rüzgar sörfü, sportif balıkçılık ve ada turları olarak su sporları gerçekleştirilebilir. Ayrıca, tekne ile göle açılarak kuş gözlemciliği gerçekleştirilebilir.

6.1.6. Botanik turları

Bafa Gölü çevresinde ve Beşparmak Dağları eteklerinde çok sayıda bitki yaşamaktadır. Bölge endemik bitki türleri açısından oldukça zengin bir alandır. Endemik türlerin gözlemi için yürüyüşler ve foto safari gerçekleştirilebilir.

6.1.7. Jeopark ziyareti

Kapıkırı'nın bulunduğu alan ve Beşparmak Dağları ilginç jeolojik kaya oluşumlarına sahiptir. Devasa büyüklükte ve farklı şekillerdeki kayalardan oluşan bölge jeopark statüsünde değerlendirilebilir ve buna yönelik etkinlikler gerçekleştirilebilir.

6.1.8. Kaya tırmanışı

İngilizcede “bouldering” olarak adlandırılan küçük kaya tırmanışı dünyada giderek rağbet görmeye başlamıştır. Sadece kaya tırmanışı için uluslararası turlar düzenlenmektedir. Kapıkırı ve çevresinde “bouldering” için çok fazla sayıda uygun alan mevcuttur.

6.1.9. Eşek safari

Kapıkırı sakinlerinin günlük yaşamlarında kullandıkları eşekler ile doğa yürüyüşleri ve safariler gerçekleştirilebilir. Eşya ve yük taşımada kullanılan eşekler ile birlikte yürüyüşler yapılabilir.

6.1.10. Yerel ürün satışı

Kapıkırı sakinleri, sahip oldukları kültürel değerleri ürün haline getirerek bölgeye gelen turistlere satabilir. Bölgede üretilen zeytinyağlı sabun, tarhana, erişte, oya,

dantel ve diğler el işleri Agora alanında oluşturulacak pazar alanı ile turistlere sunulabilir.

6.1.11. Foto safari

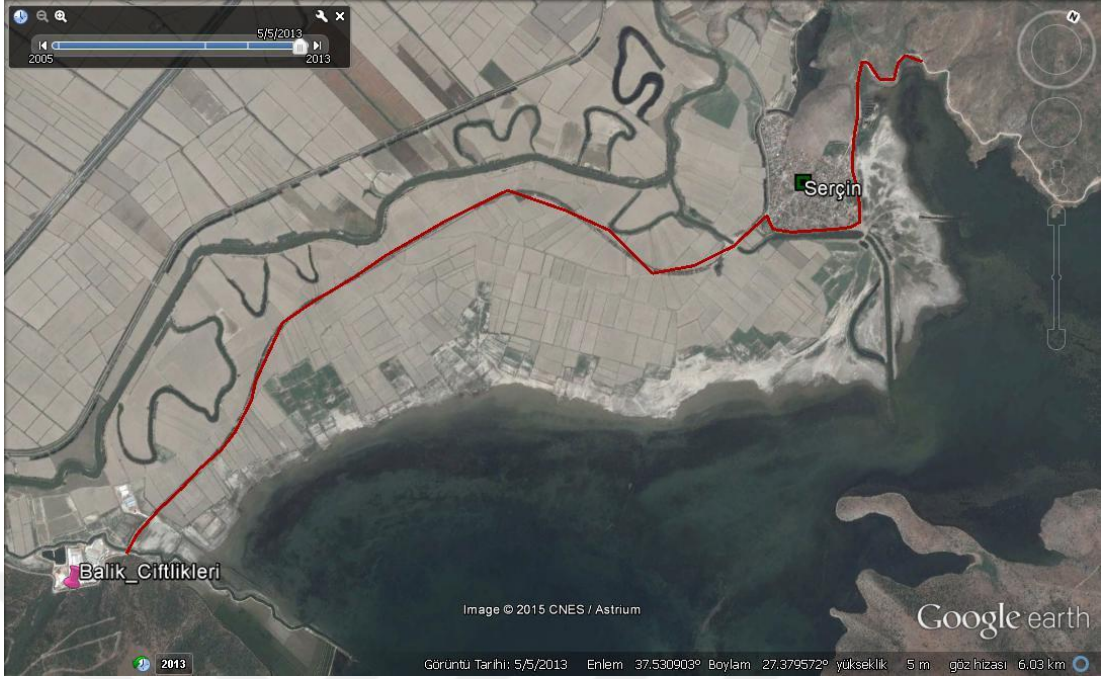
Kapıkırı, Beşparmak Dağları, Bafa Gölü ve çevresinde foto safari turları gerçekleştirilebilir. Doğal güzellikleri, antik kent kalıntıları, jeomorfolojik biçimleri, flora ve fauna zenginliği ile foto safari için oldukça uygun bir bölgedir.

6.1.12. Kuş gözlemciliği

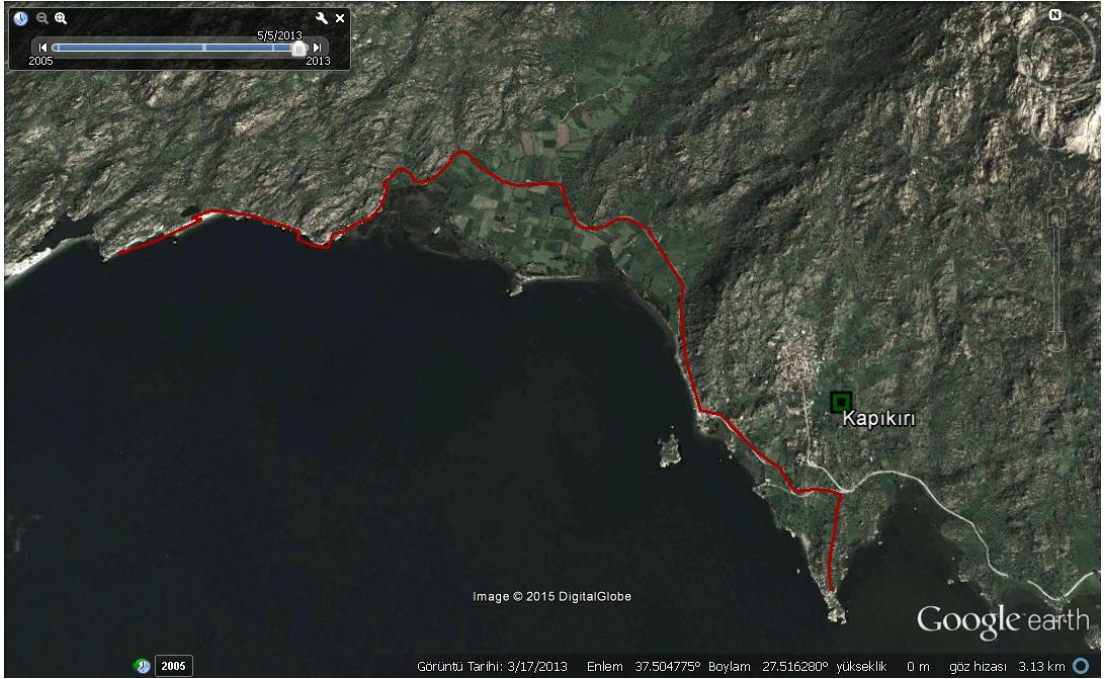
Bafa Gölü ve çevresinde çok sayıda kuş türü yaşamaktadır. Göl, birçok kuş türü için üreme ve kışlama alanıdır. Ornitolog Süreyya İsfendiyaroğlu (2015) tarafından hazırlanan bölgenin kuş gözlem rotaları şöyledir;

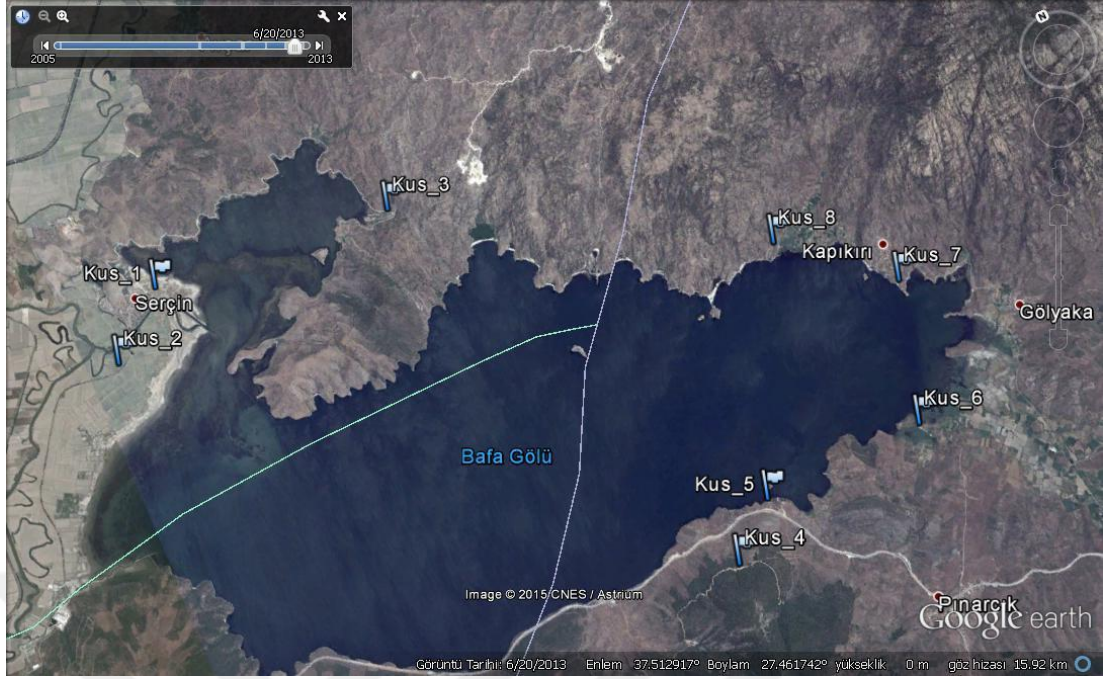
Şekil 6.1. Bafa Gölü'nün güneyinde yer alan kuş gözlem rotası

Şekil 6.2. Bafa Gölü'nün batısında yer alan kuş gözlem rotası

Şekil 6.3. Kapıkırı kuş gözlem rotası

Şekil 6.4. Araçla ulaşılabilir kuş gözlem noktaları

6.2. Ekoturizme İlişkin Potansiyel Sorunlar

Bafa Gölü Havzasında ekoturizme ilişkin önerileri tartışmadan önce, yörenin ekoturizme ilişkin varlıklarının ve bu varlıklara ilişkin sorunların ortaya konması gerekmektedir. Çünkü, bu varlıkların ortaya konması ve sorunların yeterli düzeyde tartışılması ile ekoturizme ilişkin uygun çözüm önerileri ortaya konulabilir.

- Bafa Gölü Havzasının ekoturizm potansiyeli göz önüne alındığında, öncelikle dikkate alınması gereken özellik, yörenin tarihsel ve kültürel özelliğidir. Bu bağlamda dört temel nitelik öne çıkmaktadır. Bunlar Latmos/Beşparmak Dağları'nda yer alan kaya resimleri, Latmos Antik Kenti, Herakleia Antik Kenti ve Bizans Manastırlarıdır.
- Tüm bu tarihsel varlıklar açısından en önemli sorun, bu tarihsel varlıkların

korunmasıdır. Kaya Resimleri yörede giderek yaygınlaşan madencilik faaliyetlerinin tehdidi altındadır. Ayrıca kaya resimlerini görmeye gelen ziyaretçilerin bilinçsizce etkinlikleri sonucunda bu resimler bozulma ve yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır.

- Herakleia Antik Kenti üzerine kurulmuş olan Kapıkırı köyü ve bu köydeki sosyal yaşamın varlığı, antik kentin varlığı açısından bir risk oluşturmaktadır. Bundan dolayı, kentin kurulu olduğu alan 1.derece tarihsel sit/koruma alanı ilan edilmiştir. Dolayısıyla Herakleia Antik Kenti'nin korunması ile Kapıkırı köyündeki sosyal yaşamın sürdürülmesi arasında çatışmalı bir durum söz konusudur.

- Bu durum köydeki ekonomik faaliyetler açısından da söz konusudur. Ekoturizm açısından son derece önemli olan tarihsel ve arkeolojik alanların korunması ve buna bağlı olan turizm faaliyetleri ile yörede en yaygın ekonomik faaliyet olan hayvancılık faaliyetleri ile çatışma ortamı ortaya çıkmaktadır.

- Latmos/Beşparmak Dağları eteklerinde yer alan Yediler Manastırı olarak anılan Bizans Manastırı da arkeolojik açıdan korunma gereksinimi duymaktadır.

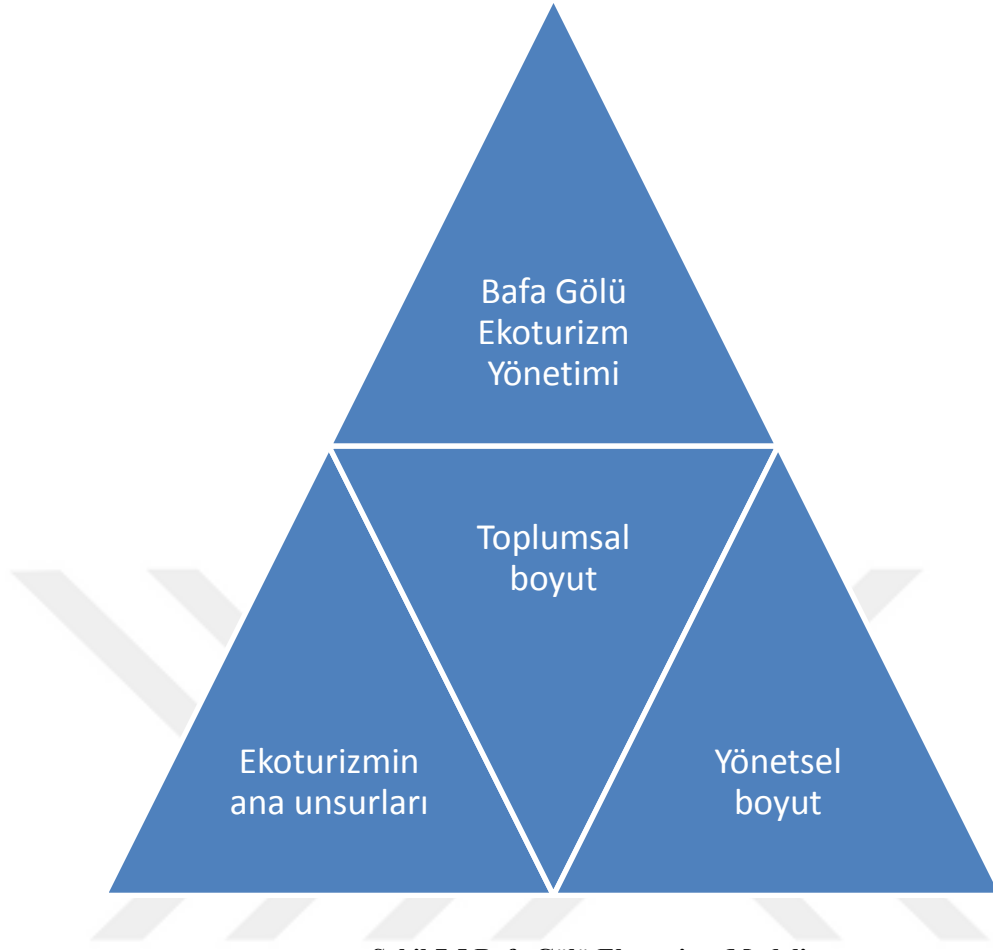
- Tarihsel ve arkeolojik varlıklarının yanında, yörenin ekoturizm potansiyeli açısından diğer önemli bir varlık Bafa Gölü'dür. Bafa Gölü zengin ekosistemi ve balık varlığı ve göçmen kuşların uğrak yeri olması açısından son derece önemlidir. Ancak göl, çok boyutlu kirlilik tehdidi altındadır. Bu kirlilik göldeki sucul ekosistemlerin varlığını tehdit etmektedir. Kirliliğin kaynağı olarak Büyük Menderes Nehrinin taşıdığı çok sayıda şehre ait kentsel ve evsel atıklar ile sanayi atıkları gösterilmektedir.

- Yörenin ekoturizm potansiyeli açısından diğer bir önemli özellik yörenin fauna ve florasıdır. Bu fauna ve flora arasında endemik türler de olduğundan, bunlar özellikle flora gözlemciliği açısından önemli olup ekonomik ve toplumsal

- faaliyetlerin gelişmesi ve kontrolsüz insan yoğunlaşmasının yaşanması ile bozulma tehdidi altındadır.
- Göl, aynı zamanda göçmen kuşlar için konaklama yeri olduğundan kuş gözlemciliği açısından çok önemlidir. Göldeki kirlilik, gölde kışlayan ve yaşayan kuş varlığını da tehdit etmektedir.
- Göl ayrıca su sporları açısından da önemli bir potansiyel taşımaktadır.

6.3. Çözüm Önerileri

Bafa Gölü Havzasında bir ekoturizm modeli geliştirilmesi, öncelikle toplumsal katılımı benimseyen bütüncül bir yaklaşımı temel alınmalıdır. Bütüncül yaklaşım, yerel halk, sivil toplum kuruluşları ve devlet kurumlarının bir araya gelerek koruma-kullanma dengesinde strateji geliştirmesidir. Bafa Gölü ekoturizm modelinin üç ana eksen üzerinde tanımlanması mümkün olabilir. Bunlar, ekoturizmin ana unsurları, yönetsel boyut ve ekoturizmin toplumsal boyutudur. Bu üç boyut üzerine, ekoturizm yönetim sisteminin oturtulması öngörülmektedir. Bu üç ana bileşen ve bu bileşenlerin üzerine oturtulmuş olan yönetim sistemi ayrı ayrı açıklanacaktır.

Şekil 7.5 Bafa Gölü Ekoturizm Modeli

6.3.1. Bafa Gölü Sürdürülebilir Ekoturizm Modelinin ana hatları

- Ekoturizmin ana unsurları
- Yönetsel boyut
- Toplumsal boyut

6.4. Bafa Gölü Sürdürülebilir Ekoturizm Modelinin ana unsurları

- Latmos/Beşparmak Dağları kaya resimlerinin görülmesi
- Herakleia Antik Kenti'nin gezilip görülmesi
- Yediler Manastırı ve Bizans Fresklerinin gezilip görülmesi
- Bafa Gölü'nde sportif balıkçılık
- Bafa Gölü'nde kuş gözlemciliği
- Bafa Gölü'nde su sporları
- Kaya tırmanışı (Bouldering)
- Profesyonel rehberli doğa yürüyüşü (Trekking)
- Yöreye özgü fauna ve floranın izlenmesi
- Yerel ürünlerin pazarlanması (zeytinyağı, el işi vb)
- Jeopark ziyareti

Yukarıda sayılan ekoturizm potansiyelini oluşturan unsurların harekete geçirilerek ekoturizm faaliyetine dönüştürülebilmesi için öncelikle Kaya Resimleri, Herakleia Antik Kenti ve Yediler Manastırının ciddi bir biçimde korunması gerekmektedir. Kaya Resimleri madencilik faaliyetlerinin ve ziyaretçilerin oluşturduğu tehdit altındadır. Mevcut durumda koruma önlemleri ya yetersiz ya da yoktur. Özellikle Kaya Resimlerinin korunması için Latmos Dağı, Milli Park ilan edilebilir. Böylelikle, yörede yer alan madencilik faaliyetleri ya tamamen ortada kaldırılmalı ya da çok sıkı bir şekilde denetlenerek sınırlandırılmalıdır.

Herakleia Antik Kenti ve Yediler Manastırının tarihsel sit alanı olarak yeterince korunduğu söylenemez. Önerilebilecek tedbirler, öncelikle antik kentin ve manastırın arkeolojik değerinin ortaya çıkarılması için yörede kapsamlı bir kazı ve restorasyon çalışması yapılması olabilir.

Herakleia antik kentinin bulunduğu alan arkeolojik sit alanı olmasına rağmen aynı zamanda Kapıkırı köyünün kurulum ve yaşam alanıdır. Burada da, köy halkının yerleşik toplumsal yaşantısı ile Herakleia antik kentinin korunması gereksinimi bir

çatışma alanı oluşturmaktadır. Gerçekçi bir yaklaşımla; köylüler için, alanın sit alanı olması onların yerleşik ekonomik faaliyetleri için bir engel oluşturmaktadır. Ancak, diğer yandan Herakleia antik kentinin taşıdığı tarihsel değerden dolayı korunması gerekmektedir. Dolayısıyla, bu çatışan çıkarların uzlaştırılması gerekmektedir. Çözüm önerisi olarak bir master plan çerçevesinde sit alanı içinde yer alan binaların restorasyonu sağlanabilir. Böylelikle, antik kent içinde yer alan köy evlerine özellik kazandırılarak ekoturizm faaliyetleri bağlamında ev pansiyonculuğu için kullanılabilir. Köylüler açısından daha az tercih edilecek ya da belki hiç tercih edilmeyecek çözüm önerisi ise köy yerleşiminin sit alanının dışına taşınması olabilir.

- Bafa Gölü ile ilgili faaliyetler bağlamında, göldeki çok ciddi boyuttaki kirlilikten ve bu kirlilik sonucu sucul ekosistemin risk altında olmasından söz edilebilir. Göldeki kirliliği önlemeye yönelik olarak çok boyutlu entegre projeler üretilmelidir. Bunun için öncelikle göl açısından temel kirletici kaynak olarak belirlenen Büyük Menderes Nehri kirleten kaynakların kirletici özelliklerinin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Nehri kirleten kaynakları oluşturan kentsel atıklar ve sanayi atıkları arıtılarak nehre deşarj edilmelidir.
- Ayrıca, göl açısından başka bir kirletici kaynak olan balık çiftliklerinin kirletici niteliklerini ortadan kaldıracak önlemler alınmalıdır. Bunun yanında gölü kirleten başka bir kaynak ise göl havzasında yer alan yerleşim yerlerinden kaynaklanan evsel ve tarımsal atıklardır. Bunları önleyecek tedbirlerin de alınması önerilmektedir.

6.5. Yönetmel boyut

- Bafa Gölü havzasının yönetmel açıdan bir yönetim kargaşası içinde olduğu görülmektedir. Öncelikle göl havzası yönetmel açıdan iki ayrı şehre bağlı ve iki ayrı ilçe sınırları içinde yer almaktadır. Bu durumun havzanın yönetimi açısından

bir zaafiyet yaratması kaçınılmazdır.

- Ayrıca göl alanı tabiat parkı olup, Milli Parklar idaresine bağlıdır. Gölü besleyen ana kaynak olan Büyük Menderes Nehri ve nehrin yönetimi Devlet Su İşleri'nin (DSİ) kontrolündedir. Ancak nehirdeki kirlilik kaynağını oluşturan kentsel atıklar ve sanayi atıklarını denetlemekle görevli olan kurum Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve nehir havzasında yer alan belediyelerdir. Belediyeler açısından bakıldığında, nehir havzasında yer alan birçok belediyeden söz etmek mümkündür. Bu belediyelerin bir kısmı büyük şehir belediyesi, bir kısmı büyükşehirle bağlı ilçe belediyeleri, bir kısmı ise büyük şehir olmayan il ve ilçe belediyeleridir. Bu farklı kurumlar arasında yönetsel bir işbirliği ve eşgüdüm sağlamak ciddi bir sorundur.

- Bafa Gölü havzasındaki yönetim kargaşasını ortadan kaldırmak için bütüncül bir yaklaşım benimsenmeli, göl havzası tamamen ayrı bir yönetim birimi (örneğin ilçe) olarak tanımlanmalı ve bir ile bağlanmalıdır. Ayrıca teknik yönetim olarak da mevcut çok başlılık ortadan kaldırılarak, ya DSİ ya da Milli Parkların kontrol ve denetimine bırakılmalıdır. Aslında göldeki kirlilik ve havzadaki sorunlardan önemli bir kısmının temelinde göl havzasındaki bu yönetim kargaşasının yattığı söylenebilir. Türkiye'deki son derece güçlü merkezi yönetim geleneğinden dolayı bu önerinin gerçekleştirilmesi son derece güç görünmektedir. Ancak, Bafa Gölü havzasındaki sorunların çözümü açısından yönetsel düzeydeki kargaşanın ortadan kaldırılmasının büyük bir önem taşıdığı görülmektedir.

6.6. Toplumsal boyut

- Önerilen ekoturizm modelinin ana eksenini toplumsal boyut yani toplumsal katılım oluşturmaktadır. Toplumsal katılımın sağlanması için öncelikle bir toplumsal farkındalık yaratmak gerekmektedir. Bu amaçla köy halkıyla çok sayıda

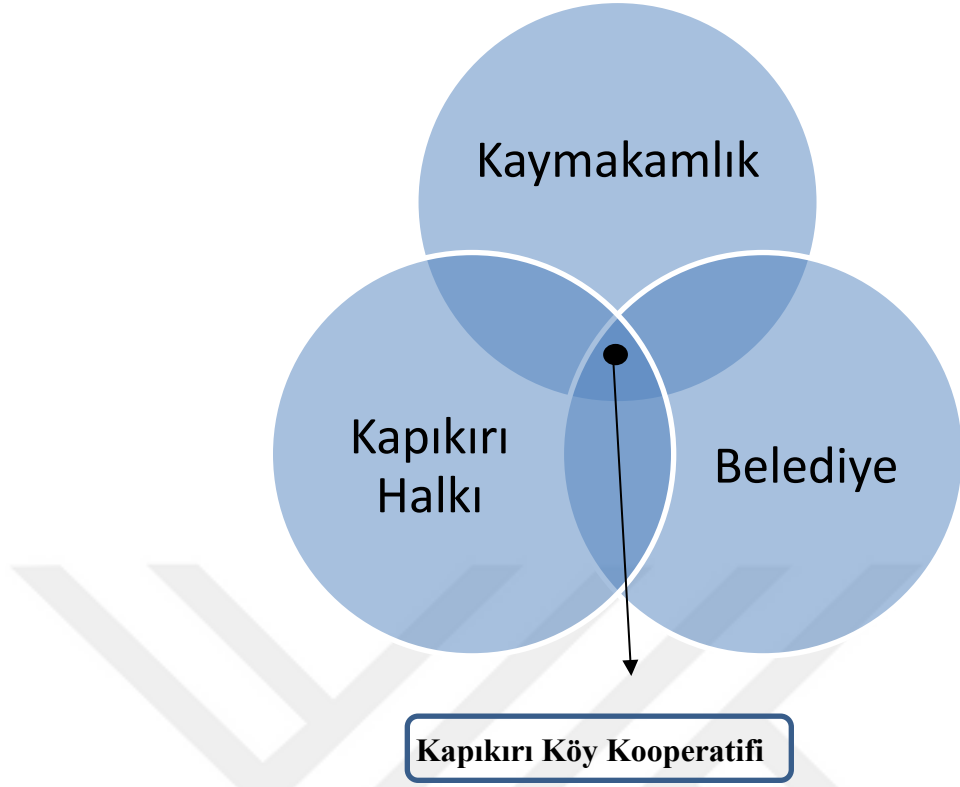
- toplantılar yapılmış bu amaçla bir ölçüde farkındalık yaratılmıştır denilebilir.
- Farkındalığı arttırmak için köy kadınları ile benzer projelerin gerçekleştiği yörelere geziler düzenlenebilir.
- Bunun ötesinde aslında köy halkının ekoturizme aktif katılımının sağlanması köy halkının dernek ya da kooperatif şeklinde örgütlenmesi ile mümkün olabilecektir.
- Toplumsal katılımın sağlanması konusunda bazı sorunlar bulunmaktadır. Köyde mevcut temel ekonomik aktivitelerden birisi hayvancılıktır ve çok az sayıda aile turizm ile uğraşmaktadır. Bunun yanında zeytincilik ve balıkçılıktan da söz edilebilir. Burada, ekonomik faaliyet alanı açısından turizm faaliyetleri ile hayvancılık faaliyetleri mevcut haliyle birbiriyle çelişik bir durum arz etmektedir ve bu iki faaliyet alanı kendi içinde bir çatışma alanı oluşturmaktadır. Bu iki faaliyet alanının birbirine zarar vermeyecek şekilde uzlaştırılması gerekmektedir. Bu anlamda, hayvancılık faaliyetlerinin hijyen ve estetik bakımdan sürdürülebilir şekilde gerçekleşmesi için yeni ahırların oluşturulmasına devlet desteğinin sağlanması bir çözüm önerisi olabilir.
- Toplumsal boyut söz konusu olduğunda diğer dikkat çekici bir özellik ise köylü kadınların yaptıkları el işi ürünleri satma biçimleridir. Mevcut haliyle bu satış biçimi gelen misafirleri rahatsız etmekte hatta, bu rahatsızlık taciz boyutuna varmaktadır. Bu durumdan köylülerin bizzat kendileri de şikayetçi olmalarına rağmen, rekabet güdüsüyle mevcut durum devam etmektedir. Dolayısıyla, öncelikle değişmesi gereken davranış biçimlerinden birisi köylülerin rahatsız edici satış tekniklerinden vazgeçmeleridir.
- Araştırmanın merkezi olarak tanımlanan Kapıkırı köyünde ekoturizm modelinin gerçekleşmesi ve toplumsal katılımın sağlanması için temel önerilerden birisi de köyün merkezi alanında yer alan eski okul binasının restore edilerek ve çevre düzenlemesi yapılarak, ekoturizm faaliyetleri bağlamında çok amaçlı kültür

merkezi olarak kullanıma açılmasıdır.

- Bu binada bir ziyaretçi bilgilendirme merkezi, yörede bulunan ve kültürel açıdan değer taşıyan arkeolojik ve etnografik malzemelerin sergileneceği küçük bir müze, toplantı salonu ve yerel ürünlerin pazarlanacağı bir satış ofisi oluşturulabilir. Burası aynı zamanda hem gelen ziyaretçilerin, yörenin tarihsel özellikleri konusunda bilgilendirilecekleri hem de köylü kadınların ve gençlerin ekoturizm faaliyetleri konusunda bilgilendirilecekleri bir kültür merkezi oluşturulabilir.
- Verilecek eğitimlerden birisi de köyün gençlerinin turist rehberliği konusunda eğitilerek dağ ve antik kent gezilerinin bu eğitilmiş rehberlerle gerçekleştirilmesi sağlanabilir.
- Köylü kadınlara ürettikleri el işi ve yerel ürünlerin geliştirilmesi ve pazarlanması konusunda eğitimler verilebilir ve böylelikle yöre halkının ekoturizm faaliyetlerine daha aktif katılımları sağlanarak, ekonomik ve toplumsal kalkınmaya katkı sağlanabilir.

6.7. Kapıkırı Köyü Ekoturizm Yönetim Modeli

Kapıkırı köyünde gerçekleştirilecek ekoturizm modelinin alt yapısını üç faktör oluşturacaktır. Bu faktörler üzerine kurulacak ekoturizm yönetim modelinin ana unsuru ise Kapıkırı köyü halkının yönetim sürecine katılmasıdır. Bunun için Köy halkının temsilcilerinden bir kooperatif oluşturulması gerekmektedir. Bu kooperatif, Milas Kaymakamlığı ve Milas Belediyesi ile işbirliği içinde olacak ve bu işbirliğini sağlamak amacıyla söz konusu üç kurum arasında bir işbirliği protokolü imzalanması önerilmektedir.. Bu işbirliği protokolünde yönetim modelinin nasıl çalışacağına ilişkin temel ilkeler belirlenecek ve işleyiş belirlenen ilkeler doğrultusunda olacaktır.

Şekil 7.6. Kapıkırı ekoturizm yönetim modeli

Yukarıda, Bafa Gölü havzasında toplum destekli ekoturizm modelinin ana hatları ve yönetim modeli ortaya konmaya çalışılmıştır. Önerilen proje hayata geçirildiğinde, Kapıkırı köyü başta olmak üzere Bafa Gölü havzasında yer alan diğer köylerin de sosyoekonomik yaşantısında belirgin değişimler olacağı, toplumun ekonomik gelir ve refah düzeyinin artacağı ve bundan da önemlisi, yörenin tarihsel ve doğal değerlerinin korunarak sürdürülebilir kullanması ve gelecek nesillere aktarılması sağlanacaktır. Dolayısıyla, önerilen projenin hayata geçmesi için toplumsal desteğin sağlanmasının yanı sıra kamu otoritesinin projeye olan desteği son derece önemlidir.

KAYNAKLAR

- Adak, N.(2010) Geçmişten bugüne çevreye sosyolojik yaklaşım, *Ege Akademik Bakış*, 10 (1): s.378
- Ağbuğa, F. (2016) *evre sorunlarına etik bir yaklaşım; felsefi bir sorgulama*, Yüksek Lisan Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli, 64s.
- Ahipaşoğlu, S. (2006) *Sürdürülebilir kırsal turizm*, Gazi Kitabevi, Ankara, 125s.
- Akesen, A. (2009) Sürdürülebilir turizm yaklaşımında ekoturizmin işlevsel önemi, *10. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı*, Mersin 21–24 Ekim. Detay Yayıncılık. Ankara. s.365-375
- Akgül, U. (2010) Sürdürülebilir kalkınma: uygulamalı antropolojinin eylem alanı, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi*, Ankara, s.142
- Altıparmak, M. (2002) Turizm eşitlendirilmesi Sürdürülebilir Turizm ve Planlama, *Turizm Bakanlığı II.Turizm şurası Bildirileri*, Ankara, II.Cilt, s.276,
- Altan, şule. (2006) *Türkiye’de Ekoturizm Uygulamaları ve Ekonomiye Katkıları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğe, 181s.
- Anonim, (2004) *Su kirliliği kontrol yönetmeliği*, 31 Aralık 2004 tarih ve 25687 sayılı resmi gazete.

- Ayhan ÇAĞATAY ve Diğerleri, Eko-Turizm için Mekan ve yerel Toplulukların Katılımının Planlanması (Akseki-İbradı Havzası Örneği), *II. Turizm Şurası Bildirileri*, Cilt II. 12-14 Nisan 2002, Turizm Bakanlığı, s. 205
- Bakırcı, M. (2002) Ekoturizm, *Turizm Bakanlığı II.Turizm Şurası Bildirileri II.Cilt*, Ankara, s.243
- Barkauskiene, K. ve Snieska, V. (2013) Ecotourism as an integral part of sustainable tourism development, *Economics and Management*, Vol 18, No 3
- Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı (BAKA) (2012). Ekoturizm Sektör Raporu, s.9
- Bekiroğlu, M. (2008) *Uçmakdere'nin (Tekirdağ) doğal ve kültürel özelliklerinin ekoturizm açısından değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ, 141s.
- Bener, Ö. ve Babaoğlu, M . (2008), Sürdürülebilir Tüketim Davranışı ve Çevre Bilinci Oluşturmada Bir Araç Olarak Tüketici Eğitimi, *Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi*, <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/arsiv.htm> (Erişim tarihi: 15 Kasım 2015).
- Benzer, K. A. N. (2006) *Bolu-göynük ve yakın çevresi doğal ve kültürel kaynaklarının ekoturizm açısından değerlendirilmesi*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Ankara, 296s.
- Bjork, P. (2000) Ecotourism from a conceptual perspective, an extended definition of a unique tourism form. *International Journal of Tourism Research*, s189-202.
- Blangy, S., Mehta, H. (2006) Ecotourism and Ecological Restoration, *Journal for Nature Conservation*, Finland, 14 (3-4)
- Bookbinder, M. P, Dinerstein, E. Rijal, A. ve Cauley, H. (1998) Ecotourism's support of biodiversity conservation, *Conservation Biology*, Washington,12 (6), s.1399–1404

- Borman, R. (2008) *Ecotourism and conservation: the cofan experience in: stronza, A. (Ed.), Ecotourism and Conservation in the Americas, USA, s.21–29*
- Boztaş, Dilek. (2006). *Gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlarda çevre sorunsalı*, Cumhuriyet üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek lisans tezi, 130s.
- Buckley, R. (1994) A framework for ecotourism, *Annals of Tourism Research*, Australia, 2(3), s.661- 669.
- Buttel, F.H. (1987). New Directions in Environmental Sociology. *Annual Review of Sociology*, 13, s.465-488.
- Butler, R. W. (1991). Tourism, environment, and sustainable development, *Environmental conservation*, 18(03), s.201-209.
- Callenbach,E. (2011) *Ekoloji cep rehberi*, Sinek Sekiz Yayınevi, İstanbul, s.30-44
- Cengiz, Y. (2002) *Turizmde yükselen değer: ekoturizm*, TÜRSAB Ar-ge, s.2
- Çelikkıran, A. (1997) *Çevre sorunları ve eğitim*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 151s.
- Chambers, R ve Conway, G. (1992) Sustainable rural livelihoods: practical concepts for the 21st century, *Institute of Development Studies*, Sussex,İngiltere s.78
- Clifton, J. ve Benson, A. (2006) Planning for Sustainable Ecotourism: The Case for Research Ecotourism in Developing Country Destinations, *Journal of Sustainable Tourism*, 14 (3): 238-254.
- Colvin, J. (1994) Capirona: a model of indigenous ecotourism, *Journal of Sustainable Tourism*, 2(3), s.174–177

- Çağatay, A., Yurdaer, M. ve Kırış, R. (2002) Ekoturizm İçin mekan ve yerel toplulukların katılımının planlanması (akseki-ibradi havzası örneği), *II. Turizm Őurast*, 12-14 Nisan, Ankara, s.204
- Çavuş, Ő., Tanrısevdi, A. (2000) Sürdürülebilir Turizm ve Yerel Ölçekli Bir Sürdürülebilir Turizm Gelişme Modeli Önerisi, *Anatolia Dergisi*, Cilt: XI. Sayı: Eylül-Aralık, s.153.
- Çerçi, A. (2013) *Destinasyon markalama ve yavaş şehir seferihisar'ın destinasyon marka imajı*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 227s.
- Clarke, J. (1997). A framework of approaches to sustainable tourism. *Journal of sustainable tourism*, 5(3), s.227.
- Demir, C. ve Çevirgen, A. (2006) *Turizm ve çevre yönetimi sürdürülebilir gelişme yaklaşımı*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, s.52-85
- Doğan, M. (2013) Bir kriz faktörü olarak taşıma kapasitesi aşımı ve Bozcaada örneği, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 15, Sayı 1 (85-108), s.95
- Edmondson, J. (1991) Environment and fish health water quality for aquaculture, Training Course on Disease Diognosis and Prevention, *MEDRAP II Field Document*, 91/8: 11 - 41
- Eken, G., Bozdoğan, M., İsfendiyaroğlu, S., Kılıç, D.T. ve Lise, Y. (eds.) (2006) *Türkiye'nin Önemli Doğa Alanları*, 2 Cilt, Doğa Derneği, Ankara
- Erdoğan, N. (2003), *Çevre ve (eko)turizm*, Erk Yayın ve Dağıtım, Ankara, s.100-101-113-125-151-142
- Ertürk, H. (1996). Çevre Bilimlerine Giriş. Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı No:10, Bursa

Görmez, K. (2003) *Çevre Sorunları ve Türkiye*, 3.Baskı, Gazi Büro Yayınları, Ankara, s.19-26.

Gümüş, Ő. (2015) Bafa Gölü ve çevresinin toplum destekli ekoturizm faaliyetlerinin belirlenmesi projesi, *GEKA*, Muğla, s. 46-48

Harrison, D. (2010) Tourism and development: looking back and looking ahead more of the same in D.G. Pearce & R.W. Butler (Eds.), *Tourism Research*, A 20–20 vision, Oxford, Goodfellow.

Hughes, G. (1995). The cultural construction of sustainable tourism, *Tourism management*, 16(1), 49

ICLEI, IDRC ve UNEP (1999) Yerel Gündem 21 Planlama Rehberi (UILA-EMME Türkiye tarafından Türkçe Basım), s.2

IES (2008) Fact sheet: global ecotourism. the International ecotourism society, *TIES Global Ecotourism Fact Sheet*, s.2

İlemin, Y. (2015) Bafa Gölü ve çevresinin toplum destekli ekoturizm faaliyetlerinin belirlenmesi projesi, *GEKA*, Muğla, s.203

İnam, E.A. (2009) *Sürdürülebilir turizm bağlamında yöre imgesi: antalya-belek turizm merkezi örneği*, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, 231s.

İsfendiyaroğlu, S. (2015) Bafa Gölü ve çevresinin toplum destekli ekoturizm faaliyetlerinin belirlenmesi projesi, *GEKA*, Muğla s.246-248-250-251-252

İsis, Y. (1989). Türkiye Turizminin Yapay ve Doğal Çevre Üzerindeki Etkileri, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 1-4.

Kahraman, N. ve Türkay, O. (2004) *Turizm ve çevre*, Detay Yayıncılık, Ankara, s.52-67-70-71-72

Keleş, Ruşen (1996), *Kentleşme Politikası*, 3. Baskı, İmge Kitabevi Yayını, Ankara, s.442

Keleş, R. (1997) *İnsan çevre toplum*, İmge kitabevi, Ankara, s.19-401

Keleş, R. ve Hamamcı C. (1997) *Çevrebilim*, İmge Yayınevi, Ankara, s.21-22-26-38-39

Keleş, R. ve Ertan, B. (2002) *Çevre Hukukuna Giriş*, İmge Kitabevi, Ankara, s.14

Keleş, R. ve Hamamcı, C. (2005) *Çevre Politikası*, 5. Baskı, İmge Yayınevi, Ankara, s. 35

Kızılcıkelik, S. ve ERJEM, Y. (1996), *Açıklamalı Sosyoloji Sözlüğü*, Saray Kitabevi, İzmir, s.28

Kiss, A. (2004) Is community-based ecotourism a good use of biodiversity conservation funding? *Trends in Ecology & Evolution* 5, 232–237

Koç, D. (2013) *Verimlilik Statejisi ve Eylem Planı (2014-2017)*, *Durum Analizi IV - Temiz Üretim (Taslak)*, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Verimlilik Genel Müdürlüğü, Ankara, s.4

Konak, N. (2010), *Çevre Sosyolojisi: Kavramsal ve Teorik Gelişmeler*, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 24, s. 271-283. s.280

Kozak, N., Kozak, M.,A. ve Kozak, M. (2001), *Genel turizm, ilkeler- kavramlar*, Detay Yayıncılık, Ankara, s.37

Kurdoğlu, O. (2001) Koruma alanları ve ekoturizmin karadeniz bölgesi açısından irdelenmesi, *Türkiye Ormancılar Derneği Yayını*, Sayı 4, s.4

Kuter, N. ve Ünal, H.E. (2009). Sürdürülebilirlik Kapsamında Ekoturizmin Çevresel, Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 9 (2): 146-156.

Küçükaslan, N. (2007) *Özel ilgi turizmi*, Ekin Basın Yayın Dağıtım, s.80-81-84

Lepper, C. ve Schroenn, J. (2010) Community-based natural resource management, poverty alleviation and livelihood diversification: a case study from northern botswana, *Development Southern Africa*, South Africa, s.725–739

Liu, Z. (2003). Sustainable tourism development: A critique. *Journal of sustainable tourism*, 11(6), 459-475.

Mahmutoğlu, A. (2009) *Kırsal alanda çevre sorunlarına etik yaklaşım: kırsal çevre etiği*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 253s

May, M. (1991) Tourism, environment and development, *Tourism Management*, 12: s. 12- 118

Morgül, Ş. (2014) Kırklareli ilinde ekoturizm olanakları, *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 4:4 s.29

Nepal, S.K. (2002) Mountain ecotourism and sustainable development, ecology, economics and ethics, *Mountain Research and Development*, Switzerland, s. 22-104-109

Oakley, P. ve Garforth, C. (1985) Guide to extension training, *FAO Training Series*, No: 11, FAO, Rome, Italy, s.2.

OECD. (2001). *Strategies for Sustainable Development- Practical guidance for development*. Paris, France (OECD), s.54

Olalı, H.(1990) Turizm politika ve planlaması, *İşletme İktisadi Enstitüsü Yayınları*, İstanbul, 228s.

Olalı, H. (1993) *Turizm*, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara, s.15

Ozener, F. S. (2002) Ekoturizm nedir ne değildir 2002 dünya ekoturizm yılının amacı nedir?, *Turizm Bakanlığı II.Turizm Şurası Bildirileri*, Ankara, II.Cilt, s.319-320

Özdemir, İ. (2001), *Yalnız Gezegen*, Kaynak Yayınları, İstanbul, s.23

Özdemir, S.B. (2007) *Çevre koruma kullanma dengesinde taşıma kapasitesinin önemi örnek turizm sektörü*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 105s.

Özerkmen, N. (2002) İnsan merkezli çevre anlayışından doğa merkezli çevre anlayışına, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, s. 180

Özsoy, C. (2012) İktisadi Kalkınma, Ed. Bülent Günsoy ve Ceyda Özsoy, *Anadolu Üniversitesi Yayınları*, Eskişehir, s.3

Öztürk, Y. ve Yazıcıoğlu, İ. (2002) Gelişmekte olan ülkeler için alternatif turizm faaliyetleri üzerine teorik bir çalışma, *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, Ankara, Sayı: 2, s.183-195.

Peters, M. (1969) *International tourism: the economics and development of the international tourist trade*, London, Hutchinson s.67-142

Polat, A.T.. (2006). *Karapınar İlçesi ve Yakın Çevresi Peyzaj Özelliklerinin Ekoturizm Kullanımları Yönünden Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya, 305s.

Scheyvens, R. (1999) Ecotourism and the empowerment of local communities, *Tourism Management*, New Zealand, s.245–249

Sezgin, O.M. (1995) *Genel Turizm Turistik Kavramlar-Ekonomi-Pazarlama-Turizm Mevzuat*, Tütibay Yayınları, Ankara, 326s.

Sezgin, O.M. (2001) *Genel turizm ve turizm mevzuatı*, Detay Yayıncılık, Ankara, s.13

Sirakaya, E., Sasidharan, V. & Sonmez, S. (1999) Redefining ecotourism: the need for a supply-side view, *Journal of Travel Research*, s.168-172

Schaller D. (2010). *Indigenous ecotourism and sustainable development: the case of Río Blanco, Ecuador, USA*, s.24

Selimoğlu, Öykü. (2004) Dünya’da ve Türkiye’de ekoturizm, *İstanbul Ticaret Odası Eğitim ve Araştırma Yayınları*, İstanbul, s.31

Sharpley, R. (2009) *Tourism Development and The Environment: Beyond Sustainability?*, Earthscan First Published, UK and USA

Soubbotina, T. P. ve Sheram, K. A. (2000) *Beyond Economic Growth Meeting the Challenges of Global Development*, The World Bank: Washington, s.88

Soykan, F. (2004) *Kırsal alanların turizm potansiyelinin saptanması ve şirince köyüne (İzmir) uygulanması*. Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, s.17

Stefanica, M. ve Vlavian-Gurmeza, M. (2010) Ecotourism - model of sustainable tourist development, *Studies and Scientific Researches*, Romanya, Economic Edition 15, s.480-486.

Şen, S.D. (2010) *Turizmin Çevresel Etkileri ve Bir Çözüm Olarak Ekoturizm*, Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin,164s.

Şenses, F. (2004), Neoliberal Küreselleşme Kalkınma İçin Bir Fırsat mı, Engel mi?, *Middle East Technical University Economic Research Center Working Papers In Economics*, Issue: 04/09, Ankara, s.1

Taş, S. (2012) *Trabzon ve ekoturizm: Yerli ziyaretçilerin yöreyi değerlendirmesine yönelik bir araştırma*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir, s.19

Ting, Y. Chiu, H. Lee, Wann. ve Chen, T. (2014) Environmentally responsible behavior in ecotourism: antecedents and implications, *Tourism Management*, Taiwan, s.321

Tokmak, C. (2008) *Sürdürülebilir turizm açısından taşıma kapasitesi: topkapı sarayı örneği*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 173s.

Toskay, T. (1983) *Turizm-turizm olayına genel yaklaşım*, Der Yayınları, İstanbul,1983, s.21

Toskay, T. (1989) *Turizm olayına genel yaklaşım*, Der Yayınları, Ankara, s.6

Tosun, C. (2001), Challenges of Sustainable Tourism Development in the Developing World: The Case of Turkey, *Tourism Management*, No.22, 289-303.

Tuna, M. (2014) *Kömürün Karası*, Sentez Yayın, Muğla, s.14

- Tuna, M. (2002) *Marmaris kentinde turizm, çevre ve toplumsal eğilimler araştırması*, MARTAV, Muğla, s.23
- Tuna, M. (2006) *Türkiye’de çevrecilik; Türkiye’de çevreye ilişkin toplumsal eğilimler*, Nobel Yayın Dağıtım, Muğla, s. 36
- Tuna, M. (2012) *Turizm Sosyolojisi*, Anadolu Üniversitesi, s. 1- 23.
- Tuna, M. (2012) Social and Environmental Impacts of Tourism Development in Turkey, Ed: M. Kozak, N. Kozak, *Sustainability of Tourism*, s.35
- Tuna, M. (2014) Çevre sosyolojisinde toplumsal kurgusalıcı model, *Mülkiye Dergisi*, Mülkiyeliler Birliği Genel Merkezi, 25 (229), 229-24
- Turgutcan, B. (1957) Bafa Gölü. balık ve balıkçılık, *Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5 (11), s.19-22.
- Türksoy, A. ve Yürük, E,Ö. (2008). *Özel İlgi Turizmi*. Ed.N. Hacıoğlu ve C. Avcıkurt Turistik Ürün Çeşitlendirmesi. (1. Baskı), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, s.263
- Ürker, O. (2015) Bafa Gölü ve çevresinin toplum destekli ekoturizm faaliyetlerinin belirlenmesi projesi, *GEKA*, Muğla, s.142;146;158
- Valentine, S. (1992) *Review Nature-based Tourism, Special Interest Tourism*, ed. Betty Weiler and Colin Michael Hall, Belhaven Press, London.
- Wallace, G.N. ve Pierce, S.M. (1996) An evaluation of ecotourism in amazons, *Annals of Tourism Research*, Brasil, 23 (4), s.843–873
- Weale, A. ve Andrea Williams.(1992) Between economy and ecology? the single market and the integration of environmental policy, *Environmental Politics*, 1992, s.45-63

Weaver, D. B., (2001) Ecotourism as Mass Tourism: Contradiction or Reality?, *Cornell Hospitality Quarterly*, 42(2):105-106

Weaver, David B. (2001) *Ecotourism*, Australia: John Wiley & Sons Australia, Ltd, (1st Edition) s. 23

Weaver, D. & Lawton, L. (1999) Sustainable tourism: a critical analysis, *Research Report I. CRC for Sustainable Tourism*, Australia, s. 95

Weaver, D. ve Lawton, L. (2002) *Tourism management. Australia*. John Wiley and Sons, s. 472

Wight, P. (1993) Ecotourism: Ethics or Eco-Sell?, *Journal of Travel Research*, 31(3), 3-9.

Wilbanks, T. J. (1994) Sustainable development in geographic perspective, *Annals of the Association of American Geographers*, 84(4), 541-556.

WTO (The World Tourism Organization) Yayını, (2001) Tourism in the Year, s.47

WTO (1997) *Agenda 21 for the Travel and Tourism Industry*, S.78, USA

Yabancı, M., Turk, N., Tenekecioğlu, E., Uludağ, R. (2011) Bafa Gölü'ndeki toplu balık ölümleri üzerine bir araştırma. *Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 15(1), s.36-40

Yıldız, K., Sipahioğlu, Ş. ve Yılmaz, M., (2000) *Çevre Bilimi*, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, s. 56

Yılmaz, H. (2008), *Turizmin Çeşitlenmesi Kapsamında Ekoturizmin Ürünü Olarak Tatil Çiftlikleri: Türkiye'deki Tatil Çiftliklerine Yönelik Swot Analizi*, Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon, 242s.

Yılmaz, Ö. Ve Gürol, N. (2012) Balıkesir ilinin kırsal turizm potansiyelinin değerlendirilmesi, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Balıkesir, 14 (23): 23-32.

Yücel, C. (2002) *Turizmde yükselen değer: Ekoturizm*, TÜRSAB Ar-Ge Departmanı,

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://ekoIQ.com/turunlarimiz-da-tatil-yapabilsin-diye-eko-turizm> (Erişim: 05/06/2017 Saat 00:16)

<http://seferihisar.bel.tr/turizmde-ekolojik-markalasma>(Erişim: 05/06/2017 Saat 00:17)

<http://seferihisar.bel.tr/wp-content/uploads/formlar/2010-faaliyet.pdf>(Erişim: 05/06/2017 Saat 00:17)

<http://unsdsn.boun.edu.tr/source/Sunum%20en%20son.pdf>

Ek A. Araştırma Soru Formu

Toplumsal Eğilimler Araştırması

1. Yaş
(1) 18-25 (2) 26-35 (3) 36-45 (4) 46-55 (5) 56-65 (6) 66 ve üstü
2. Cinsiyet
(1) Kadın (2) Erkek
3. Eğitim durumu
(1) Okur-yazar değil (2) Okur-yazar (3) İlkokul (4) Ortaokul (5) Lise (6) Yüksek öğretim
4. Doğum yeri (Köy/Mahalle:.....) (İlçe:.....) (İl:.....)
5. Yaşadığı yer (Köy/Mahalle:.....)
6. Gelir düzeyi
(1) 500 ve altı (2) 501-1000 (3) 1001-1500 (4) 1501-2000 (5) 2001-3000 (6) 3001-5000 (7) 5000 ve üstü
7. Medeni durum (1) Evli (2) Bekar (3) Dul, boşanmış
8. Çocuk sayısı (1)1 (2)2 (3)3 (4)4 (5)5 ve üstü
9. Meslek
(1) Öğrenci (2) Ev kadını (3) işçi (4) Çiftçi (5) Memur (6) Profesyonel (Dr. Müh. Av.)
(7) Profesyonel Yönetici
10. Halen bir işte çalışıyor musunuz?
(1) Hayır (2) Evet
11. Halen bir işte çalışıyorsanız ne tür bir işte çalışıyorsunuz.
(.....)
12. Şu anda aile olarak geçiminizi sağladığınız **en önemli** ekonomik faaliyet alanı aşağıdakilerden hangisidir.
(1) Turizm
(2) Hayvancılık
(3) Balıkçılık
(4) Zeytincilik
(5) Diğer (.....)

13. Şu anda aile olarak geçiminizi sağladığımız **ikinci en önemli** ekonomik faaliyet aşağıdakilerden hangisidir.
- (1) Turizm
(2) Hayvancılık
(3) Balıkçılık
(4) Zeytincilik
(5) Diğer (.....)
14. Şu anda aile olarak geçiminizi sağladığımız **üçüncü en önemli** ekonomik faaliyet aşağıdakilerden hangisidir.
- (1) Turizm
(2) Hayvancılık
(3) Balıkçılık
(4) Zeytincilik
(5) Diğer (.....)
15. Şu anda aile olarak geçiminizi sağladığımız **dördüncü en önemli** ekonomik faaliyet aşağıdakilerden hangisidir.
- (1) Turizm
(2) Hayvancılık
(3) Balıkçılık
(4) Zeytincilik
(5) Diğer (.....)
16. Balıkçılık yapıyorsanız, balıkçılık kooperatifine üye misiniz?
- (1) Hayır (2) Evet
17. Kendinize ait tekneniz var mı?
- (1) Hayır (2) Evet
18. Balıkçılık yapıyorsanız
- Ağ uzunlunuz nedir (.....) Günlük ortalama av miktarı nedir (.....)
Tekne boyutu nedir (.....) Aylık ortalama av miktarı nedir (.....)
Avladığınız balık türleri nedir
(.....)
Aylık balık tüketiminiz nedir (.....)
19. En çok balık avlanan ay/mevsim hangisidir. (Hangi mevsimde hangi balık)
- (.....) (.....)
(.....)
20. Zeytincilik ile uğraşanlar için ne kadar zeytin alanınız/üretiminiz vardır.
- Adet (.....) Dönüm (.....) Zeytin yağı
(.....)
21. Hayvancılık ile uğraşanlar için kaç tane hayvanınız var
- Süt ineği (.....) Diğer (.....) Günlük süt üretimi(.....)
22. Turizm ile ilgili olarak Bafa yöresinde kendinize ait turizm işletmeniz var mı?
- (1) Hayır (2) Evet
23. Eğer bir işte çalışıyorsanız ne tür bir işte çalışıyorsunuz, belirtiniz (.....)

24. Turizm ile ilgili bir işte çalışıyor musunuz?
(1) Hayır (2) Evet
25. Halen çalıştığınız işten elde ettiğiniz gelirin temel ihtiyaçlarınızı karşılamada yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?
(1) Hayır (2) Evet
26. Yörenizdeki turizm faaliyetlerinden haberiniz var mı?
(1) Hayır (2) Evet
27. Ekoturizm diye bir kavram duydunuz mu?
(1) Hayır (2) Evet
28. Eğer duymuşsanız bu size ne anlam ifade ediyor?
(.....)
(.....)
29. Kitle turizmi kavramını duydunuz mu?
(1) Hayır (2) Evet
30. Eğer duymuşsanız bu size ne anlam ifade ediyor?
(.....)
(.....)
31. Yörenizde ekoturizmin gelişme imkanı olsa, böyle bir faaliyete katılmak ister misiniz?
(1) Hayır (2) Evet
32. Aşağıdaki faaliyetlerden hangisine katılmak istersiniz?
(1) Ekolojik ürünlerin pazarlanması
(2) Ev pansiyonculuğu
(3) Doğal ve tarihsel alanlarda yapılacak aktiviteler
(4) Diğer, belirtiniz (.....)
33. Yaşadığınız evin bir odasını ev pansiyonculuğu için kullanma imkanınız var mı?
(1) Hayır (2) Evet
34. Yaşadığınız evin bir odasını ev pansiyonculuğu için kullanma imkanınız olsaydı kullanmak ister miydiniz?
(1) Hayır (2) Evet
- Aşağıdaki ifadelerle katılıp katılmadığınızı belirtiniz.**
35. Ekonomik kalkınma doğal çevrenin korunmasından daha önemlidir.
(1) Hiç katılmıyorum
(2) Katılmıyorum
(3) Kararsızım
(4) Katılıyorum
(5) Tamamen katılmıyorum

36. Arkeolojik değerlerin korunması son derece önemlidir.
1. Hiç katılmıyorum
 2. Katılmıyorum
 3. Kararsızım
 4. Katılıyorum
 5. Tamamen katılıyorum
37. Tarihsel ve kültürel kaynakların korunması son derece önemlidir.
1. Hiç katılmıyorum
 2. Katılmıyorum
 3. Kararsızım
 4. Katılıyorum
 5. Tamamen katılıyorum
38. Toplumsal değerlerin korunması son derece önemlidir.
1. Hiç katılmıyorum
 2. Katılmıyorum
 3. Kararsızım
 4. Katılıyorum
 5. Tamamen katılıyorum
39. Ekonomik kalkınma ve gelişme gerekçeleri ile tarihsel ve kültürel değerlerin tahrip edilmesine izin verilmemelidir.
1. Hiç katılmıyorum
 2. Katılmıyorum
 3. Kararsızım
 4. Katılıyorum
 5. Tamamen katılıyorum
40. Ekonomik kalkınma ve gelişme gerekçeleri ile doğal değerlerin tahrip edilmesine izin verilmemelidir.
1. Hiç katılmıyorum
 2. Katılmıyorum
 3. Kararsızım
 4. Katılıyorum
 5. Tamamen katılıyorum
41. Turizmin gelişmesi için tarihsel özelliği olan (SİT) alanlara yapılaşma izni verilebilir.
1. Hiç katılmıyorum
 2. Katılmıyorum
 3. Kararsızım
 4. Katılıyorum
 5. Tamamen katılıyorum
42. Turizmin gelişmesi için doğal özelliği olan (SİT) alanlara yapılaşma izni verilebilir.
1. Hiç katılmıyorum
 2. Katılmıyorum
 3. Kararsızım
 4. Katılıyorum
 5. Tamamen katılıyorum

43. Turizmin tarihsel ve kültürel özelliği olan alanlara zarar vermeyecek bir şekilde gelişmesini tercih ederim.

1. Hiç katılmıyorum
2. Katılmıyorum
3. Kararsızım
4. Katılıyorum
5. Tamamen katılıyorum

44. Turizmin doğal özelliği olan alanlara zarar vermeyecek bir şekilde gelişmesini tercih ederim.

1. Hiç katılmıyorum
2. Katılmıyorum
3. Kararsızım
4. Katılıyorum
5. Tamamen katılıyorum

EK B. ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Ad Soyad : Veli Ekim

Uyruk : T.C.

Doğum Yeri ve Tarihi: Konak, 22/06/1989

Medeni Hali : Bekar

Telefon : 0505 248 87 00

E-posta : veliekim@hotmail.com

Eğitim

Alınan Derece	Aldığı Kurum	Mezuniyet Yılı
Lise	Buca End. Mes. Lisesi	2007
Lisans	Muğla Üniversitesi	2013

İş Tecrübesi

Yıl	Yer	Pozisyon/Görev
2015	Bafa Gölü ve Çevresinde Toplum Destekli Ekoturizm Potansiyelinin Belirlenmesi Projesi	Proje Asistanı
2016	Muğla İlinin Kırsal Kalkınma Potansiyelinin Belirlenmesi Projesi	Proje Asistanı

Yabancı Dil(ler)

Dil (İngilizce)	Başlangıç	Orta	İleri
Yazma		X	
Konuşma		X	

Anlama			X
Okuma			X

Bilimsel Faaliyetler

- **Ulusal Ekoloji Sempozyumu, Katılım, Tekirdağ, 2013**
- **XII. Ulusal Ekoloji ve Çevre Kongresi, Bildiri Sunumu, Muğla, 2016**

